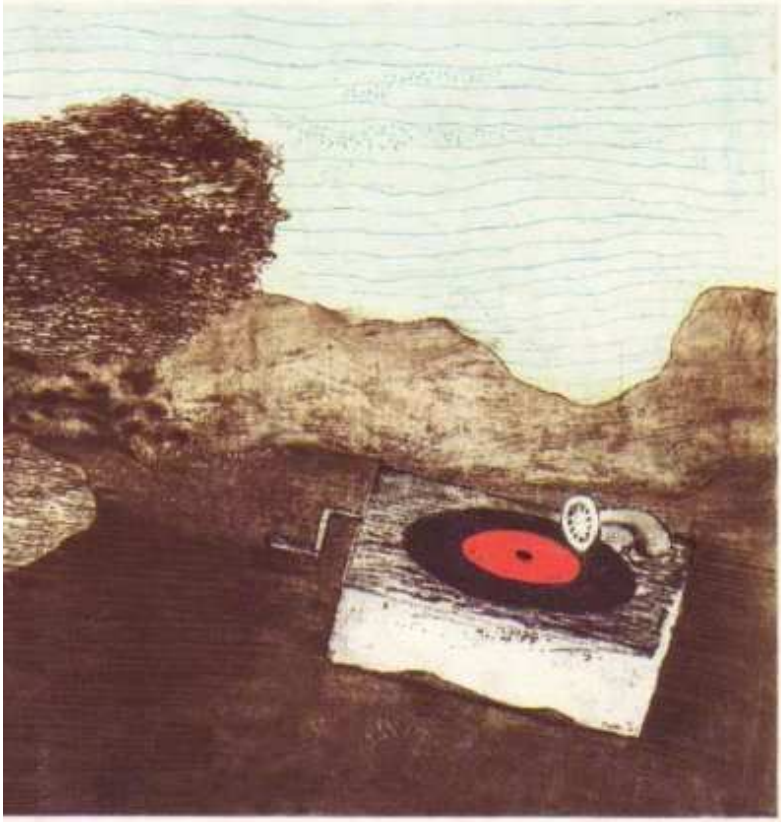
Knihovna lidové četby
Československý spisovatel Praha

Ota Pavel
Zlatí úhoři

'88

V knihovně
lidové četby 1988
vyjde:

Josef Frais
Penzión pro svobodné dámy

Vladimír Klevis
A bůh byl hluchý

Jaromíra Kolárová
Naděje má hluboké dno

Karel Misař
Plavba na stéble trávy

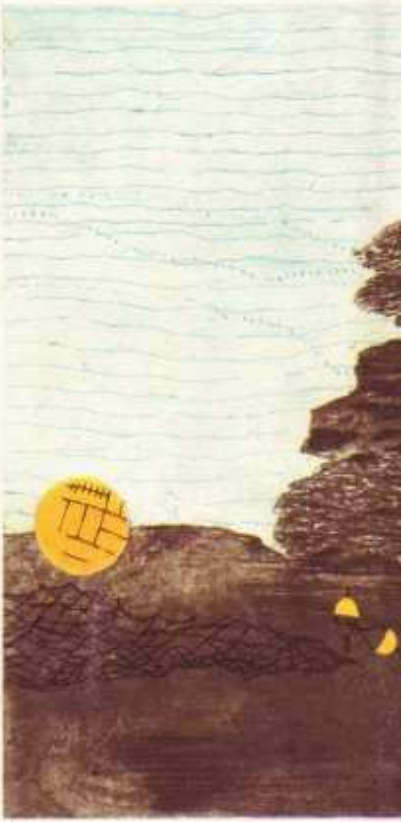
Ota Pavel
Zlatí úhoři

Bohumil Říha
Učitel Viktor Pelc

František Stavinoha
Figurky ze šmantů
Hvězdy nad Syslím údolím

Alena Vrbová
Pod kardinálskou pečetí

Bezplatná knižní prémie:
Současná historická
povídka

22-007-88
13/33
Kčs 17,—

Československý
spisovatel
Praha

Knihovna
lidové
četby 221

Ota Pavel
Zlatí úhoři

OTA PAVEL, 1980
EDITOR
BOHUMIL SVOZIL, 1985
EPILOGUE
BOHUMIL SVOZIL, 1988
ILLUSTRATIONS
ZDEŇKA KABÁTOVÁ-TÁBORSKÁ, 1988

1

Černá štika

Bylo mi tak kolem šesti. Bráškové mě do své společnosti moc nebrali. Nebyl jsem jich hoden. Přihlížel jsem jejich radovánkám z dálky. Většinou jsem si na břehu řeky Berounky jenom cucal prst.

Nejraději chodil Hugo s Jirkou na ostrůvek, kde chytali do ruky ryby v zelených řasách. Hugo byl hezký a jemný. Jirka byl pořízek a lump, s kdekým se pral.

Na ostrůvku rostly dlouhé, čarokrásné zelené řasy, které se podobaly rozpleteným vlasům říčního vodníka Oskara. Ty vlasy mu vlály po proudu, jako by ležel utopený v žlutém písku. Občas na řasách rostly kvítky, nevím už, jakou měly barvu, snad růžovobílou jako nevěsty. Bylo tu mělko a v řasách se pásly jak na louce buchanky a berušky vodní. Parmy s ostatními rybami sem přijížděly a čapaly po broučkách a mlaskaly přitom jak prasátka. V té době nastoupili bratři jen v trenýrkách a promakávali řasy, až sáhli na studené tělo ryby. Ryba strnula, pak vyrazila, bráška se vzpamatoval a skočil po ní, minul se, voda stříkala, bráška křičel. Jako rodeo.

Jednou objevili v řasách obrovskou rybu, původně mysleli, že je to splavený kmen. Byla to ale černá štika, zajela sem za rybičkami a nemohla ven. Když se rozjela, podobala se torpédu. Voda lítala na všechny strany. Hugo hulákal:

„Nečum a pojď nám s ní pomoct!“

Najednou jsem jim byl dobrej. Ale mně se tam nechtělo. Došel jsem pomalu mezi řasy. Štika křižovala, dojela až ke mně a zastavila se. Viděl jsem, jak oddychuje, dívá se na mě krutýma očima a má v pootevřené hubě plno zubů. Chce mě sežrat. Začal jsem natahovat. Rozjela se. Skočila. Přenesla se přes mělčinu a zmizela v hloubce. Jirka mi řekl:

„Pitomče! Měl jsi ji na dosah! Jen ji za krkem zmáčknout!“

Ve skutečnosti jsme si všichni oddychli, že je fuč. Bráškové si na ni také nesáhli. A ta příhoda jako by byla předurčením, jako by ta obrovská štika byla naší sudičkou. Chytí někdo z nás v životě skutečně velkou rybu? Možná že nám to nebude dopřáno, protože jsme tenkrát nebyli stateční.

Koncert

Pro každého rybáře je vůbec nejlepší začít si něco s rybami už jako holka nebo kluk. Když ho zasvětí do tajů rybařiny táta, strejda nebo nějaký převozník. U nás to byl převozník Karel Prošek z Luhu pod Bránovem, který se postupně stal naším strejdou.

Ten učil chytat nejen bratry Huga, Jirku a mě, ale také našeho povedeného tatínka. Strejda Prošek se v Berounce asi narodil jako vodníci a do Luhu přišel s velkou vodou. Měl krásný knír jak dragouni a zvučný hlas a taky pěknou postavu. Dovedl všechno na světě. Orat a sít, dojit krávy, vařit uhlířinu, najít hřiby a křemenáče v době, kdy nerostly, převážet za velké vody, plést košíky, ulovit srnce, zachránit lidi i promrzlou zvěř, dát hlupákům přes hubu, uměl se smát. Za veliké vody převážel párkrát porodní asistentku Flýbertovou s jejím nepostradatelným kufříkem. A taky věděl, jak na ryby. Napichoval je z lodi za měsíčných nocí na vidlice zvané grondle, stavěl jim do cesty vrše, nahazoval šňůry a navenek je lovil na prut jak pán.

To bylo ještě za starého Rakouska, kdy na křivoklátském hradě seděl kníže pán Max Egon Fürstenberg a jedl Ohnivcův guláš a popíjel rakovnické pivo. Prošek jako nejlepší rybář v kraji měl od něho povoleno chytat všemi způsoby po celé řece. Jenom úhoře, kteří mají maso jako lotosový květ, musel odnášet na hrad. Měl na ně pytlík, který mu jeho žena Karolína ušila z kanafasu. Nosil je živé podle Berounky na hrad. Vysypal úhoře do vysmolené kádě s vodou a občas dostal peníz ze zlata. Byl na něm císař a celý peníz se podobal slunci.

Poté, co odjel kníže v kočáře za čtyři cizí vrchy a čtyři cizí řeky, zakázali Proškovi chytat všemi způsoby a řekli mu, že mu stačí způsob jeden, a to prut.

Prošek měl dlouhý, žlutý bambusový prut. Bič bez navijáku. Šel proti tekoucí vodě, aby ho ryby neviděly, a občas práskal bičem a práskal dragounskýma fousama, a proto se tomu celému způsobu říkalo „na práskandu“. V té době jsme tam přijeli naším vozem my. Otec Leo, matka Herma, bratři Hugo a Jiří a já. To byla celá naše rodina. Pozorovali jsme Proška od olší z druhé strany řeky. Pohyboval se na kluzkých kamenech jako lovící vydra. Splávek lítal na přesně určená místa. A ryby? Ty jako by vyskakovaly samy z vody. Stříbrní tloušti s červeným kormidlem ploutve u prdelky a elegantní parmy s vousama. Nabřichatělé plotice z tišin a proudníci

z proudů. Klouzali do síťky, svoboda končila, přišel jejich pán, král pytláků.

Tatínek nadšeně volal:

„Hermo! To je koncert! Jako Kubelík.“

A rázem vyrostly v mé hlavě po celém břehu řady sedadel a v nich seděli páni v anglických kostkovaných pumpkách a dámy v růžových krinolínách. Vzdychali a tleskali při každé rybě:

„Messieurs, mesdames, to je pravé umění.“

Prošek chytil do přeplněné síťky poslední rybu, zapálil si retku a uklonil se.

Tribuny zmizely a on se přebrodil mělkou řekou k mému tatínkovi. Rázem se měli rádi, protože tatínek byl taky pěkný kos. Dovedl dát hlupákům přes hubu jako Prošek. A co nedovedl, to ho Prošek naučil. Tatínkovi hrubián Prošek vyhovoval, protože celý život tvrdil, že fajnoví lidi stojí za hovno. Domluvil se s Proškem, že budeme jezdit do převoznické chalupy na letní byt k němu a nikam jinam.

Moje první ryba

Prošek se vracel z hospůdky Anamo v náladě a prozpěvoval si vojenské písničky. Uměl jich mnoho, ve válce bojoval v Srbsku. V boku mu zůstala nevyndaná střepina, ale ta ho přestala zlobit, jakmile měl v sobě několik ostrých. Když dorazil s lodí k nám, dal vlčákovi Holanovi pusu na čenich a sedl si pod vonící akát.

Byl jsem tehdy na přívoze, bráškové mě zase nevzali s sebou, vzali radši holku Dášu, dceru Bédi Peroutky, která mě velice přehlížela.

Strejda se na mě podíval zelenýma očima:

„Pojď sem, prdelko!“

Pomalu jsem se k němu došoural, moc mě nemiloval. Nejraději měl Jirku, to byl uličník podle jeho gusta. Já byl nejmladší, mazlíček. Prošek se na mě pátravě podíval a vytáhl z ušmudlané kapsy kyselou okurku:

„Tumáš.“

Vyndal jsem si prst z pusy a strčil tam okurku. Pozoroval mě. Pak vytáhl placatou láhev a přikázal:

„Cvakni si.“

Nic v ní už nebylo. Ale zatvářil jsem se blaženě. Neexistující alkohol nás sblížil. Vstal a naznačil, abych šel za ním do stodoly. Vytáhl dlouhý lískový prut a povídal:

„Udělám ti prut. Mám ho pro tebe už dlouho.“

Vytáhl z kapsy ostrý nůž a dělal šmik sem a šmik tam a já pozoroval jeho upracované ruce, na kterých chyběl prst, který si vlastnoručně ušmikl při řezání proutí na košíky. Viděl jsem jeho tvář, zkřivenou bolestí, zase ho bolela střepina v boku. Ale alkohol na bolest mu došel. Dokončil prut. Tehdy jsem nevěděl, že to byl můj nejcennější prut, ale dnes to vím. Byl to prut dětství, kterému se nemohly vyrovnat pozdější výrobky amerických a japonských továren. Přivázal na něj vlasec a připevnil brk z husy a háček. Potom řekl:

„U ostrova jsou okouni samotáři. Jdi tam, prdelko, a pocuchej jim hřívu. Já tu na tebe počkám.“

Schoulil se do klubíčka a Holan mu dal hlavu do klína. Po pěšince jsem došel až k ostrovu. Bylo před polednem, hřálo slunce. Navlékl jsem žížalu a nahodil prut. Nic nebralo, jen modravá šídla usedla na stulíky a kdesi v zátočině hodovali mlaskající tlouští. Bílý brk ležel na hladině nehybně jako bílá loď za bezvětří. V duchu jsem

mu vztyčil plachty a poručil kapitánovi, aby plul, aby ho táhla po hladině barevná ryba. Ale brk stál, mně se klížily oči, jen občas jsem mžoural jedním okem, zda má bílá loď už vyplouvá.

Najednou se brk otřásl a udělal se kolem něho kruh. A znova a znova, jako by to byly signály z nesmírných vodních hloubek. Někdo si hrál a laškoval s lodí, jako by nahazoval koženým řemenem motory. Nebyla to tedy plachetnice, ale bílá motorová loď. Pak brk zapanáčkoval, stoupl si na hlavu a nohy dal nahoru jak napůl potopená kachna. To už jsem prut křečovitě svíral rukama. Jistě to bude okoun s hřívou, co tu bydlí na samotě. Brk udělal zatím hups! a zmizel. Ale bylo vidět, jak míří pod hladinou ke stulíkům. Sekl jsem. Prut se ohnul do oblouku a já ucítil poprvé v životě slastný tah ryby. Po mocném oboustranném zápolení se objevila zježená tlama. Byl to okoun, a byl veliký jak kostkovaná červená čepice, jenže byl také olivově zelený a přes sebe měl tmavé pruhy. Nesl své červené ploutve jako bojové zástavy a hrbem se podobal býku. Místo očí měl zlaté živé penízky a na hřbetě mu trčela zježená kopí. To nebyla ryba, to byl drak, opancéřovaný rytíř s červeným peřím na přilbě.

Vyvlekl jsem ho na trávu a lehl si na něj, aby neutekl. Oba jsme byli zápasící kluci. Potom jsem ho nesl slavnostně na přívoz. Pobodal jsem se o jeho kopí a z prstů mi maličko prýštila krev. Myslel jsem na to, že strejda Prošek mě bude mít od dnešního dne stejně rád jako Jirku. Prošek seděl už na lavičce a pil kozí vermut, mlíko, na vyhnání alkoholu. Chválil mě:

„Jsi pašák."

Stáhl okouna a hlavu s kůží přitloukl na vrata stodoly. Aby všichni viděli, že se v Luhu pod Bránovem zrodil další rybář.

Vzal jsem stoličku na dojení a sedal jsem pod trofejí celé dny. Když šel někdo na přívoz, kašlal jsem a smrkal, abych na okouna upozornil. Sklidil jsem spoustu slávy. Přišla i holka Dáša, dcera Bédi Peroutky. Dala mi pusu na tvář a pronesla:

„Jsi opravdovej frajer."

Jednou v noci mi však trofej zmizela neznámo kam. Je možné, že ji sežrala kočka Andělka. Ale spíš je pravděpodobné, že ji sundal z vrat můj milovaný strejda Prošek. Měl už mého chlubivého počínání plné zuby a začínal jsem mu být zase protivnej.

Souboj o štiky

Moji bratři mě konečně vzali do party. Chytali jsme nástražní rybičky, řízky, oficiálně se jmenovali hrouzci dlouhovousí. Ale my jsme té rybičce říkali řízek, stejně jako řízek na smažení. Je to pohledná rybička, má dva vousky modrovousky a je mramorovaná skoro jako mramor. Pánbůh se při tvoření na ní vydováděl. Ale je důvěřivá a hloupá.

Při lovu řízků jsme v řece zvířovali nohama písek a bahýnko. Řízkové v tom kalu hledali potravu. Našli udičku se žížalkou. Udělali zob jako slepice, zatáhli za spláveček, my cukli, a řízečci se octli na světle božím. Někdy nám připluli až k nohám a klovali nás do prstů. Klof. Klof. Klof. My si čachtali nohy v chladné vodě a přitom jsme rybařili. Rybičky jsme dávali do plechovek a tatínek se strejdou Proškem na ně chytali štiky a další vodní kanibaly. Ale řízků bylo tehdy v řece málo. Strejda Prošek přišel na to, že štiky žerou v poslední době také okouny. Poznaly, jak lahodné maso má pichlavý okoun. Na jídelním lístku štik se octli okouni a nikdo o tom nevěděl.

V té době jezdil na Křivoklátsko se svou starou károu a se svou ženou Vlastou typograf ze Žižkova Béda Peroutka, přívrženec Viktorie Žižkov. S mým tatínkem se brzy skamarádil. Na vánoce si posílali bramborový salát v malovaných nočnících. Oba byli mladí. Když se jelo z Křivoklátska na Prahu, zvenku na otevřených kabrioletech visely štiky a vzadu za auty skákaly přivázané hrnce a kýble. Na rychlosti nezáleželo. Cestou na sebe posádky pokřikovaly hesla a hlavně neslušná slova. Ženy se už nerděly, protože na to byly zvyklé.

Na Křivoklátě musel tatínek zvolat:

„Tady bydlí cukrář Holub!“

Z následujícího vozu se ozvalo radostné Peroutkovo:

„Tak mu prdel polub!“

Jak to tatínek nevykřikl, tak měl Peroutka jeden den a jednu noc špatnou náladu.

Jednou si v Luhu Béda usmyslel, že to tatínkovi a Proškovi v rybách ukáže, a vyjel s místním borcem Františkem Pavlíčkem na štiky k Čertově skále. Čertova skála se tam prý říkalo proto, že tam jednou šel myslivec, měl v kapse flašku čerta, zakopl o skálu, čert vypadl, vylil se, no a od těch dob to byla opravdu Čertova skála. Druhá, střízlivější verze praví, že čert měl za noc postavit přes

Berounku most, aby si odnesl dceru z Rybárny. Ale do rozbřesku a kohoutího kokrhání to nestačil, a tak utřel nos. Zůstal pak na té skále. Pod tou skálou byly odjakživa v hloubce štiky.

Když se tatínek o tom manévru dověděl, vzali s Proškem okounky jako malované a pluli lodí proti vodě nahoru nad ostrov a potom dál až k Brtvě, ke štičím tůním. Chytili velké štiky. Jedna štika si prý dokonce vyskočila pro okounka, hned když padal do tůně, takový měla apetyt.

Vrátili se krátce před Bédou. Béda se radostně rozkročil na druhé straně, držel nad hlavou dvoukilovou štiku a volal:

„Tady je to, co se nedá fendovat!“

„Pojeď na druhou stranu, ty blboune!“ zval ho tatínek.

Jak Béda připlul, vzal ho pod rukou a vedl ho k haltýři. V bedně se rýsovaly temně zelené hřbety tří velkých štik. Béda se rychle opláchl vodou, aby neomdlel a nespadl po hlavě do řeky.

Jenom zasípal:

„Vy parchanti. Nějak jste nás podvedli.“

Tatínek mu večer pod akátem prozradil to tajemství s okouny a poradil mu, kam má ráno na štiky jet. Ten akát měl totiž takovou moc, že pod ním každý mluvil pravdu. Dokonce i rybáři.

Pod Šímovic skálou

Tak utíkal čas. Dostal jsem svůj první naviják rolák a košilku jsem už nosil zastrčenou v kalhotách. Tatínek nám koupil anglickou merunu, stejnou, s jakou hrál londýnský Arsenal, to mužstvo slavných kanonýrů. Na plácku jsme s ní vybojovali četné bitvy a boje, až mi kluci jednou ranou vykloubili prst, a strejda Prošek ho dal zas jedním škubem zpátky.

Ryb byla pořád plná řeka.

Maminka je balila do strouhanky a pekla na řízky a potom je vkládala do octa a prokládala plátky cibule. Ryby byly ve studeném sklepě pod strání v kamenné štoudvi. Eňo — něňo. Když někdo ve vsi onemocněl, chodil si k nám pro naložené ryby. Zdraví si chodili taky. A nejčastěji k nám přicházeli pro naložené ryby lidi s opicí. Ryby byly od jara do podzimu, ve štoudvi se uležely a kosti se rozležely. V horkách byly studené a v zimě vlahé.

Radovánky nebraly konce, jako by celý život měl být karneval. Nad jezem se z řeky tyčila vysoká červená skála z opuky a té se říkalo Šímova. Snad proto, že ve vesnicích žilo plno Šímů. Jak jsme šli kolem té skály, tak jsme zpívali:

U Šímovic skály
dva trampové stáli,
že neměli co na práci,
na kytary hráli.
Mcajcajcajcára,
mcajcajcajcára,
mcajcajcajcára,
juchy, juchy, juch.

Kolem Šímovic skály jsme chodili večer pod jez na parmy. Nejdřív šel strejda Prošek v slaměném klobouku, pak šel tatínek s hřívou vlasů, potom Hugo, Jirka a já. Nesli jsme dlouhé pruty, sahaly až k hvězdičkám, které se objevovaly na obloze. Takovým prutem by šla možná hvězdička rozsvítit stejně jako plynová lampa na Starém Městě. Nebe bylo modré a před námi padala z jezu voda. Jez šuměl a pod ním se vytvářely bílé víry. Naproti doklapával svou denní práci nezabudický mlýn. Uprostřed něho svítila velká bílá hvězda, okno mlynáře Čecha. A nad tím vším se klenulo nebe a vesmírné dálky.

Prošek se otočil:

„Tady to stačí.“

Došli jsme do tažných vod, kde má voda spád a kde se drží parmy. Jsou nejzdatnější a nejsilnější ze všech. Neustále plují proti proudu, žijí prakticky pořád v proudu, a proto jsou odolné a silné. Obracejí rypáčkem kameny, pod nimiž hledají ráčky a drobotinu k snědku. Mají mocné ploutve a válcovité tělo, vypadají jak nadzvuková letadla.

Rozbalili jsme vercajk. Na dlouhé pruty jsme namontovali místo vlasců dlouhé, tenké mosazné drátky, které řezaly prudkou vodu jako břitva. Na udice jsme dali rousné žížaly.

Seděli jsme v hebké trávě a drželi pruty. Strejda první vytahoval parmici. Házela se v trávě a práskala svýma čtyřma vouskama, maličko pískala a jako by naříkala, zřejmě se také zlobila.

Potom zabrala parma mně. Nejdřív ťukla, neslo se to z vody zas jako volání z nesmírných vodních dálek. A pak jsem ucítil tah, jako když se na prut něco zachytí, třebas plovoucí vodní tráva. Přisekl jsem. Na konci udice byla parma. Její tělo vyplulo na hladinu řeky, právě když vše odhalil seshora měsíc. Bylo jak tavené stříbro anebo jako cínová konev, s jakou se nalévá víno z královských vinic. Statečná ryba. Nesmírně bojovala o život a stále chtěla jít do proudu. Cpala se do nejprudší vody tak, jako někteří odvážní lidé chtějí stále na moře. Drát byl jako z ocele. Rvali jsme se o každý centimetr. Nakonec podlehla, protože to byl zápas nerovných sil.

Když jsem ji vytáhl do rosné trávy, hladil jsem ji jako psa nebo kočku. Ale měla tělo cizí, studené, rybí. A pak jsem jí hned probodl hlavu nožem, neboť i stateční platí někdy za chybu smrtí. Zabil jsem ji proto, že jsem to viděl u strejdy Proška a u tatínka, a oni to zase viděli u svých předků. Mocné ploutve jí poklesly a tělo, které se podobalo krásným stříbrným letadlům na dálkových tratích, vyhaslo.

Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům

Můj povedený tatínek mě jednou vzal pokládat šňůry. Vypracoval skvělý, a hlavně smělý plán, jak zaručeně dostaneme úhoře. Položíme šňůry do tahu pod Palouk do větší hloubky. Naklademe návnadu do míst, kudy úhoři potáhnou proti proudu, a naservírujeme jim podle tatínka takovou hostinu, že se ji neubrání. Úhořů budeme mít tolik, že je dáme k řezníkovi vyudit. Tatínek mi řekl:

„Uzení úhoři jsou ze všeho nejlepší. Ty můžeš jíst celý rok."

Tatínek také říkal, že musíme počkat na vhodnou dobu. Až zmizí měsíc a zatáhne se obloha a hvězdy budou spát. A také až se trochu zdvihne a případně zakalí řeka, až bude malý zákalek.

Zatím jsme konali horečné přípravy. Rozstříhali jsme dvě fungl nové šňůry na prádlo a brousili pilníkem hroty háčků, aby správně vnikly do úhořích tlamiček. Opatřovali jsme návnadu. Zašli jsme na potok a nachytali překrásné rybičky, střevle potoční. Samci těchto rybiček měli krvavě červené pysky a na těle jim hrála smaragdová zeleň a sametová čerň. Vypadali jak rybičky z akvária. Vycházeli jsme z toho, že předložíme úhořům něco extra unikum, co se v řece nenalézá. Tatínek dokonce prohlásil, že se z toho úhoři podělají. V Luhu jsme strejdovi Proškovi zničili rýčem málem celou zahrádku, abychom našli pár rousnic. Ale byli jsme perfektně připraveni a vybaveni.

Začalo hustě a vydatně pršet a můj tatínek si mnul ruce. Dešťová voda se na polích a lukách zakalila a nesla s sebou do řeky utopené rousnice, zmáčené koníky a nabobtnalé mšice. Ve vodě už čekaly ryby a cpaly si břicha. Objevil se zákalek, podle břehů tekly první tmavé vody. Na přívoz přišla tehdy nějaká návštěva, hřála se promoklá u kamen, tatínek před nimi nechtěl mluvit a jenom na mě občas mrkl, že nastává ta pravá doba.

Za šera jsme se vytratili. Na nohou gumáky, na sobě gumové pláště a v srdcích naději. Šli jsme proti vodě, desítku metrů nad řekou po pěšince, která se hodila spíš pro kamzíky než pro lidi. Nevím, jak dlouho jsme šli, ale bylo to strašný. Kluzké kameny a hluboké srázy, větve šlehající do obličeje a padající déšť. Postupně jsem dostával zlost na tatínka, který se občas otočil a zamumlal něco jako:

„To je ten pravý čas."

Na Palouk je daleko i za bílého dne, to vám každý z Luhu potvrdí, i Vlkovic, i Pavlíčkovic. Nechápal jsem, proč jsme nepoložili šňůry rovnou u přívozu, když k řece v takovém nečase nikdo nepáchne. To tatínek, přál si mít ty hlubší a tažné vody.

Po dlouhé době jsme stanuli na Palouku. Tatínek položil řízkovničku se střevlemi a vyndal z batohu šňůru. Obrátil se na mě a zase řekl:

„Krásná noc. Naservírujem jim to, že se z toho podělaj."

Chytl ho ten pravý pytlácký zápal a vášeň. Napichoval střídavě návnady. Jednu rousnici, jednu rybičku, jednu rousnici. Nedíval se po mně, co dělám, nebral mě na vědomí. Stál jsem a třásl se zimou, všichni úhoři mi mohli být ukradení. Natož ti uzení. Skončil akci a přikázal mi:

„Svlíkni se!"

Svlékl jsem se a ohlížel se po řece. V okrajích a odlesku měsíčního světla jsem viděl, jak stoupá. Jak se stvoly trávy koupají a klesají do vody, jak se stébla ohýbají, kývají a směřují dolů po proudu. Sundával jsem si kalhoty a tiše jsem řekl:

„Tatínku, ta řeka stoupá."

Nevím, jestli mě slyšel, ale vůbec na má slova nereagoval. Stál jsem na břehu v tom stavu, v jakém mě moje maminka přivedla na svět, a bůhvíproč jsem si přikrýval přirození. Tatínek povídal:

„Vezmi tu šňůru a jdi s ní do řeky. Až bude napnutá, tak pusť kámen."

Pořád jsem stál. Zaslechl jsem, jak uprostřed řeka hučí. Dostal jsem strach. Stál jsem jak mezek, kterého nutí jít tam, kam se mu vůbec nechce. Ale neměl jsem sílu říci, že tam nepůjdu. Tatínek řekl:

„Jdi a neboj se! Jsi můj syn. Jsi přece po mně."

Vzal jsem kámen a podíval jsem se po něm. Zřejmě měl už taky strach, ale bylo mu líto těch ztracených investic. Vždyť jsme těžce chytali střevle, zahrádku jsme málem zničili a rozstříhali jsme dvě prádelní šňůry. Mluvil pořád o úhořích a nechtěl to vzdát. Hlavně si nechtěl připustit, že jsme k té řece přišli pozdě, když už voda stoupla.

Vkročil jsem do řeky. První pocit nebyl zlý. Voda mě lechtala do lýtek a potom do kolen. Jemně proudila podle břehu a pospíchala do větších proudů. Když mi vystoupila k boku, uvědomil jsem si, jak proud sílí. Musel jsem stále víc zaklesávat nohy mezi kameny a stavět se proti vodě. A přitom jsem držel veliký kámen s ochablou, prověšenou šňůrou. Viděl jsem ještě na břehu tatínkovu siluetu a slyšel jsem, jak mě voláním povzbuzuje, jako když jsem hrával

fotbal a později hokej. Ale bylo to houby platný, cítil jsem se sám a opuštěný. Voda mi sahala k pupku a pak k prsům a chtěla mě odtrhnout ode dna. A on křičel:

„Jdi dál! Už to bude!“

Ohlédl jsem se a už jsem ho neviděl. Splynul se stromy a s břehem. Jakým právem mě do toho žene, když sám neumí plavat? To mi řekla maminka, když jsem se ptal, proč se s námi nikdy tatínek nekoupe. To úhoři mu zaslepili oči, že chce, abych šel dál.

Řeka mi sahala k ramenům. A pak mi byla až po krk. Cítil jsem její sílu. To už nebyla ta včerejší řeka. To byla jiná řeka. Zabijácká. Zmocnil se mě její proud a její vlny se mnou smýkaly a řvaly, proč jsem sem přišel a že jsem drzý. Vzmohl jsem se na výkřik:

„Tatínku!“

Voda mi vnikla do úst, ztrácel jsem půdu pod nohama. Věděl jsem, že nesmím pustit tu šňůru, protože by se mě řeka zmocnila a roztrhala dole na kamenech a proudech. Odpoutal jsem kámen od šňůry a pustil ho ke dnu. Držel jsem se křečovitě provazu a cítil jsem, jak mě něco docela pomalu táhne ku břehu. Tatínek mě přitáhl až do mělké vody. Byl jsem největší tvor, jakého měl v životě na šňůře anebo na udici.

Potácel jsem se pod křoví, abych si ulevil od strachu a od studené vody. Slyšel jsem ho, jak balí šňůru, sundává rybičky a vyklízí pole a brumlá:

„Mý rybičky zlatý. To nebyla tak docela správná noc. Ale příště jim to naservírujem, že se podělaj.“

Seděl jsem na bobku a myslel jsem na to, že dnes jsme se zatím podělali my.

Asi to bylo tím, že úhořům přišla na pomoc jejich matka — řeka.

Nejdražší ve střední Evropě

Moje maminka strašně toužila jet před válkou do Itálie. Nechtěla ani tak vidět Michelangelovy sochy a obrazy Leonarda da Vinci, jako si přála vykoupat se v teplém moři. Protože maminka pocházela ze Dříně u Kladna, kde byl jen ubohý kachní rybníček, pokrytý hustým zeleným žabincem, a nikdy toho koupání jako malá holka neužila. A tak se vždycky zjara ptávala tatínka:

„Leoušku, pojedeme letos?“

Můj tatínek Leo obvykle odvětil, že právě letos nemáme dost peněz, a dokazoval, že podle jeho názoru je to na Berounce u Křivoklátu o moc lepší. Můj tatínek měl totiž daleko jinačí starosti. V popředí jeho zájmu stál obchod a ryby. V obojím neuvěřitelně vynikal, rybám však dával přednost, a to byla věčná škoda pro naši rodinu a také pro švédskou firmu Elektrolux, kde dělal obchodního cestujícího s ledničkami a vysavači. Častokrát se přímo vytratil z obchodní cesty a našli ho obvykle na Berounce, jak chytá se svým nejlepším přítelem převozníkem Karlem Proškem štiky na okouny.

Ta jeho láska k rybám vyvrcholila rozhodnutím, že zakoupí pro naši rodinu rybník i s kapry. Budeme mít nejen vlastní kapry, ale ještě na nich při výlovu vyděláme spousty peněz. Maminka se dívala na celý podnik skepticky a upozorňovala tatínka, aby se do toho nepouštěl, že to není jeho branže. Ale příliš neprotestovala, tatínek při takové příležitosti obvykle dost křičel, jenom nakonec poznamenala, jestli bychom za ty peníze neměli raději jet do Itálie. Tatínek ani nepromluvil, jenom na ni vrhl odmítavý pohled. Byl totiž přesvědčen, že rozumí obchodu líp než maminka a všichni její křesťanští příbuzní dohromady. V tomto pohledu byla obsažena tisíciletá moudrost předků a také holá skutečnost, že za ty peníze, co kapři vynesou, budeme moci jet do Itálie i s celým příbuzenstvem. Musím podotknout, že toho se maminka obávala nejvíc.

A tak tatínek sháněl rybník. Měl o tom svou představu hluboké, jímavé duše. Rybník obklopený nakloněnými vrbami, sem tam srdcovitý stulík se žlutými kalichy květů a ve vodě prosluněné paprsky plavou kapři jak telata. Za touto představou tatínek přímo letěl jako včela za pylem. Projel kus české země, ale takový rybník na prodej nenacházel.

Až v Kročehlavech za ním přišel jeho známý, pan doktor Václavík, veliký, silný chlap, pod nosem fousky. Pan doktor povídal tatínkovi, jenž měl tehdy bůhvíproč titul inspektora:

„Pane inspektore, nechtěl byste si koupit moje ryby?“

V tatínkovi hrklo:

„Co by to stálo, pane doktore?“

Pan doktor:

„Deset tisíc. Přinesu vám účet, abyste viděl, kolik jsem dal před lety za malé kapry. Pochopitelně že od té doby značně vyrostli. Však uvidíte.“

Tatínek na to:

„Vám já věřím, pane doktore.“ A pan doktor:

„Pojďte, aspoň vám ukážu, jací jsou tam kapři.“

A jak šli, tak už po cestě mého tatínka napadla předtucha, že to bude ono. Bylo to to známé neselhávající tušení, které mu už napřed říkalo, kde prodá ledničku a kde vysavač a kde je to marné zvonit anebo klepat. Tak jako cítil na dálku dobrý obchod, tak vnímal tentokrát svůj vyvolený rybník a v něm bachraté kapry.

Zastavili se na hrázi a pan doktor Václavík nechal tatínka pokochat se tím pohledem. Rozkládal se tu neveliký obdélníkový rybník, po stranách světle zelené vrby smáčely své proutí v klidné vodě a sem tam ležel na hladině stulík se žlutými květy. Tatínek povzdychl a jeho přítel, pan doktor Václavík, pronesl významně:

„A teď ty kapři.“

Vytáhl z kapsy žemli. Rozlomil ji a půlku vhodil ke hrázi. Pan doktor se sebejistě usmíval a tatínek nespouštěl ze žemle oči. Najednou se prolomila hladina, objevilo se žluté velké tělo a obrovitá tlama udělal chlamst! A žemle zmizela. Tatínek zaúpěl:

„Prokrista, ten má aspoň pět kilo.“

A pan doktor řekl významně:

„Šest.“

A tím to bylo hotovo. Tatínek zajel domů pro všechny naše úspory a maminka se mohla utěšovat, že máme rybník s vlastními kapry. Rybník měl jedinou nevýhodu, byl od Prahy daleko.

Od toho dne však tatínek často zářil, občas se nepřítomně usmíval a maminka říkala, že je zase duchem u kaprů v Kročehlavech. Maminka měla pro tatínkovy slabosti vždycky pochopení, a tak taky přistupovala na nekonečné rozhovory o tom, jak asi kapři rostou. Tatínek si mnul ruce a říkal mamince:

„Hermínko, majlant na nich vyděláme, majlant.“

Já nevěděl, co je to majlant, ale muselo to být něco krásného a velkého, protože tatínek se blaženě usmíval a hladil maminku po rukou.

Blížil se podzim a s ním výlov našeho prvního rybníka. Naše rodina, a hlavně tatínek, se chystala na ten den jak na veliký svátek. Tatínek si vzal u své firmy Elektrolux volno — pan ředitel se ptal:

„Zas na ryby? Zas na ryby? To vás zahubí, pane inspektor," — a maminka si pořídila zvlášť k této příležitosti slušivý kabát z koverkotu. Maminka musela pozvat své švagry dělníky, pořízky Karla Kopřivu a Karla Hrůzu. Dostali přesný úkol: budou hlídat na hrázi, aby vylovené kapry nikdo neukradl. Přijeli k rybníku i s rodinami. Můj tatínek zjednal na výlov rybníka rybáře z povolání pana Stehlíka ze Smíchova. Ten přijel s osmi muži, oblečenými od hlavy až k patě v gumových oblecích. Pan Stehlík, silný, starý a zkušený člověk, si potrpěl na pořádek. To, co se rozvinulo na hrázi toho idylického rybníka s vrbami a stulíky, se spíše podobalo vojenskému tažení proti neznámému nepříteli. Na hrázi stály dvě pětitunky značky PRAGA, na nich kyslíkové bomby a sudy „lejty" na převoz kaprů. Po hrázi se pohybovali tiše gumoví muži a rozkládali sítě.

Z rybníka vytékala voda a tatínek v předtuše značných výdělků za prodané kapry, které přislíbil závodu Vaňha, častoval hosty.

Ke svačině teplé vuřty, housky. A dvě basy piva.

Na oběd se šlo do restaurace k Nejedlému. Po dalším pivu nálada stoupala. Jen tatínek nic nepil, on na pití nikdy nebyl.

Ve tři hodiny odpoledne byly na hrázi už stovky diváků a v rybníce zbylo jen málo vody.

Pan Stehlík dal povel k útoku. Jeden rybář zatroubil na zlatou trumpetu a začali zatahovat. Síť se prohnula do velikého oblouku a korky se nesly jako kachýnky po hladině. Pan Stehlík udílel rozkazy a gumoví panáčci podobní loutkám na drátku pohybovali rukama sem a tam. Napětí v hledišti stoupalo, jak se blížilo rozuzlení.

Prostor s kapry se už zúžil na maličký okruh. Na hladině se v těchto okamžicích mělo už ukázat vlnění a vření od ryb, ale nic se neobjevovalo. A tatínek, jenž tenhle rybářský úkaz znal, bledl a na čele mu vyrůstaly kapky potu.

Rybáři zmenšovali okruh, až se korky dostaly ze všech stran k sobě. V síti zřejmě nic nebylo. A přece! Na rozhraní bláta a vody se něco plácalo. Pan Stehlík to zručně nabral do podběráku a zdvihl do výše. Kapr! A jaký kapr! Tatínek kapra poznal, zaúpěl a hráz

vypukla v ohromný řehot. Všichni se tenkrát smáli, kromě mé maminky a mého tatínka.

Maminka tu ostudu musela nést zvlášť těžce, na Dříni dlouho žila, ale Kročehlavy byly její rodné město. Tiskla nás k sobě a šeptala:

„Mý děti ubohý. Kdybyste věděly, jakého máte tatínka!“

Tatínek zatím seběhl k rybníku, stál nad rybou lapající po vzduchu a prohlížel si ji, jako by poprvé v životě viděl kapra. Pan doktor Václavík nelhal, kapr měl hodně přes šest kilo, od té doby, co tatínek koupil rybník, značně ztloustl.

Tatínek se pak hnal k vile pana doktora Václavíka, rozhodnut vyřídit celou záležitost boxerským způsobem, tak jak to viděl u pana Františka Nekolného.

Otevřela mu služka:

„Pan doktor odjel s milostivou paní na dovolenou do Itálie.“

„To jeli za mý peníze. A do Itálie!“

K večeři jsme ten den měli kapra. Maminka s tatínkem přirozeně nemluvila, a jenom když tatínek furiantsky prohlásil:

„Když jsme ho zaplatili, tak si ho, děti, taky sníme,“ maminka dosti vztekle podotkla, že i pro soukmenovce tatínka, pana Rothschilda, by to byla zřejmě drahá večeře. A v tom měla zřejmě pravdu. Byl to pravděpodobně nejdražší kapr nejen v Československu, ale v celé střední Evropě. Přišel mého tatínka i s výdaji za výlov rybníka na rovných jedenáct a půl tisíce a za ty peníze bychom měli — jak na závěr večeře podotkla maminka — živé lososy dovážené přímo z Kanady.

Tatínka tenkrát přešel vztek a k panu doktoru Václavíkovi stran boxerského zápasu nešel.

Utekla řada let. Tatínek v nich prodával ledničky a vysavače a jezdil rybařit na Berounku.

Jednou zase seděl ve své kanceláři v Konviktské ulici, když někdo zaklepal, tatínek řekl:

„Jen dál!“ a vešel — pan doktor Václavík. Tatínek v tu ránu zrudl, chtěl ho začít mlátit, ale pak se uklidnil. Potom si tatínek uvědomil, že pan doktor už nemá knírek. Pan doktor šveholil:

„Pane inspektore, pane inspektore, jak se máte? Takovou dobu jsme se neviděli.“

Tatínek chtěl říci, že se měl výborně, protože pořád jedl ty kapry, co mu pan doktor prodal, ale neřekl nic. Něco mu šeptalo, aby počkal, že všechno teprve přijde. Z pana doktora Václavíka vylezlo, že by jeho manželka chtěla ledničku.

„Přišel jsem za vámi, pane inspektore, vím, že nám nejlíp poradíte, vždyť jste z našeho kraje.“

A usmál se na tatínka.

„Samozřejmě, pane doktore, je to moje branže,“ zašveholil tatínek a vychrlil na pana doktora:

„Doporučuji vám typ GV, systém Platr-Munters s mramorovou deskou nahoře, cena deset tisíc tři sta padesát korun.“

Pan doktor Václavík neměl ani páru o zázračném systému Platr-Munters, ale horlivě přikyvoval. Tatínek mu lednici pak šel ukázat a pan doktor byl náramně spokojený, nejvíc se mu zamlouvala ta mramorová deska nahoře. Tatínek ho pak vzal k sobě do kanceláře, nabídl mu koňak, náramně se bavili, pak doktor Václavík vyprávěl, kdo se rozvedl, kdo se oženil, kdo narodil a kdo umřel v Kročehlavech, a tatínek mu vykládal židovské anekdoty o panu Khonovi a panu Ábelesovi. Když už měl pan doktor špičku po tom koňaku, tatínek mu slíbil, že firma sama dopraví lednici do tří dnů do Kročehlav, ale zaplatit se musí hned. Pan doktor na to, že tolik peněz u sebe nemá, ale zajede do banky. Vrátil se za hodinu, zaplatil tatínkovi ledničku a tatínek mu dal potvrzení.

Po odchodu pana doktora zavolal tatínek skladníka Škvora:

„Máš tam vyřazenou starou lednici?“

„Jedna se tu ještě najde.“

A tak ji tatínek dal panu lakýrníku Kučerovi nalakovat a přikázal, aby z ní vyndali vnitřek, takže z lednice vznikla jenom prázdná bedna. Navrch nechal dát originál ambaláž a nálepky MADE IN SWEDEN a pomyslel znovu s lítostí na to, že ten rybník v Kročehlavech také na pohled tak krásně vypadal, obklopen vrbami a pokrytý žlutými stulíky. A aby pan doktor Václavík neměl bolest tak přeukrutnou, dal tatínek přibalit k bedně tu mramorovou desku, co se panu doktorovi tolik líbila.

Ledničku poslali do Kročehlav.

Pan doktor Václavík si zavolal z Libušína montéra Beznosku, aby stroj zapojil. A montér prý utekl a volal zděšeně, že s tím nechce mít nic společného.

Pan doktor Václavík okamžitě telefonoval tatínkovi a křičel:

„Pane inspektore, ta lednice nemá vnitřek. Vždyť jste mi poslal bednu. Králíkárnu už mám! Tu nepotřebuju!“

Tatínek na to řekl:

„Jó, pane doktore, to se nenechá nic dělat. To je jako s tím rybníkem. Ten taky neměl vnitřek a jinak vypadal moc hezky.“

A položil sluchátko.

Pan doktor Václavík si to tenkrát nejel vyřídit do Prahy s tatínkem boxerským způsobem, ani tatínka nežaloval. Ale museli mít u Václavíků asi smutný večer, stejně jako my po výlovu toho rybníka. Vždyť pan doktor Václavík koupil nejdražší bednu na králíky nejen v Čechách, ale v celé střední Evropě.

Ve službách Švédska

Generální ředitel firmy Elektrolux, pan František Korálek, u něhož můj tatínek pracoval, byl boháč. Měl třicet tisíc korun pevného platu měsíčně, vilu na Ořechovce, každý rok nové americké auto, žádné děti a v Chuchli svou vlastní stáj Frako (František Korálek), nádherné koně, také značky Elektrolux, a k nim anglické žokeje.

Podle tatínka byl však pan Korálek především gangster a hlavní důvod zřejmě spočíval v tom, že měl za ženu paní Irmu, kterou si vůbec nezasloužil. Paní Irma se totiž strašně líbila mému tatínkovi. Na židovku měla nezvyklé blond vlasy a modré oči, potom překrásně vymodelovaná ňadra, jež se vypínala pod působivými látkami jako atlas nebo šantung, a pevný oblý zadeček. Ztepilostí se vyrovnala klisnám ze stáje svého muže a ve tváři jí ležel oduševnělý výraz vzdělanosti, což nejvíce imponovalo tatínkovi, jenž nevěděl, kdy napsat i anebo y i v těch nejjednodušších slovech, neboť ho v útlém věku ze školy vyloučili pro řadu činů a nakonec proto, že hodil po třídním učiteli Lukešovi kalamář i s inkoustem.

Naše maminka o tatínkově tajné lásce k paní Irmě věděla, ale příliš se tím neznepokojovala. Usoudila, že tatínkovy šance jsou tak mizerné, jako kdyby chtěl zdolat Mount Everest. Měl na krku nás (tři kluky), koně ani americký bourák nevlastnil a rozuměl jen fotbalu, boxu a rybám, čímž paní Irmu nemohl oslnit. A taky minulost mého tatínka byla venkoncem dobře známá. Než přišel k té slavné švédské firmě Elektrolux, prodával hasicí přístroje domácké výroby Tutankamen. Bylo známo, že po zásahu Tutankamenem vyhořela nejedna fabrika. Také se někde zmínil, jak jsme v té době žili, a to se v Praze rozšířilo. Bydleli jsme ve vesničce uprostřed lesů blízko Mariánských Lázní a jedli osolené houby bez vajíček a chleba se zdravou cibulí.

Ale stal se zázrak. Od té doby, co právě pan František Korálek řekl:

„Tak vás bereme jako obchodního zástupce," začala stoupat na nebi tatínkova šťastná hvězda.

Událo se to krátce po tom, co ho vzali na zkoušku do filiálky firmy Elektrolux v Plzni a svěřili mu s nedůvěrou jeden vysavač prachu v dřevěném kufříku. Nedali mu však žádné diety, musel šlapat i s tím kufříkem pěšky do Rokycan, protože neměl na vlak. V Rokycanech stál dvě hodiny na náměstí, než se odhodlal navštívit

prvního klienta a říct poprvé naučenou formulku, kterou si opakoval celou cestu z Plzně:

„Já jsem reprezentant firmy Elektrolux a prodávám vysavače se značkou Made in Sweden."

Tatínka tenkrát ten pán nevyhodil. Ba dokonce si jeden koupil. Ještě ten den táta prodal v Rokycanech čtyři vysavače, a to byl tenkrát výkon na nováčka, poněvadž lidi lpěli na koštěti a smetáku stovky let a vysavač za dva tisíce považovali za čertovský vynález a úplnou zbytečnost. Z Rokycan odjel za vypůjčené peníze do Radnic (kde ho strýček lékař doporučil svým klientům) a do Příbrami. Říkal naučenou větu a pak následovalo předvádění přístroje, úsměvy, lichotky, poklony. Za deset dní prodal jedenatřicet vysavačů. V Plzni tomu nechtěl nikdo věřit. Poté, co se přesvědčili, jeli ho ukázat z Plzně jako svátost nebeskou do Prahy, a když procházel chodbou na ředitelství, otvíraly se dveře a úředníci si šeptali a ukazovali na něho. Uvedli ho ke generálnímu řediteli Korálkoví, kde už čekala jeho světlovlasá a světlooká žena Irma, a ta se zasněně podívala na mého vylekaného tatínka, podala mu ručku a řekla:

„Gratuluji vám, pane."

A můj tatínek se rázem ocitl v sedmém nebi a hned ho napadlo, že tak krásnou ženu ještě neviděl, políbil jí na rozloučenou tu ručku, koktal z toho všeho štěstí, a když vyšel ven, sliboval si, že pro tuhle firmu a tuhle paní nasadí všechny svoje síly.

A také to udělal.

Firma Elektrolux udělala s mým tatínkem veliké terno. Brzy se potvrdilo, že je fenomén na prodej vysavačů a ledniček. Těžko říci, v čem to bylo, ale v tomhle oboru byl génius, a u géniů se nadání těžko pozná v umění, natož v prodeji vysavačů prachu. Měl v očích veselost, smutek i pokoru, a hlavně šarm elegantního a hezkého muže, byl neodbytný a drzý, ale vždycky to mělo hranici vkusu. To jen zlí jazykové z řad konkurentů o něm říkali to staré, otřepané, že ho dveřmi vyhodí a on tam znova vleze oknem. Brzy se stal mistrem republiky u firmy Elektrolux; tato firma měla své mistry v prodeji po celém světě, tak jako jsou mistři v kopané nebo v plavání. Generální ředitel František Korálek mu předával na slavnosti zlaté hodinky MOVADO s dvojitým pláštěm a efektní rytinou I. cena. Paní Irma mu podala ručku a zase řekla:

„Gratuluji vám, pane."

A usmála se na tatínka, ale on nějak nepochopil, že je to jen takový společenský úsměv, co má své odsaď až potaď. Povzbuzen vyhrál další zlaté hodinky MOVADO i s dvojitým pláštěm a vypadalo to, že se může stát neporazitelným mistrem celého světa u firmy

Elektrolux. A tak stoupal k závratným výšinám, kupředu ho hnala mezi jiným vidina krásné paní Irmy. Také naše maminka byla navýsost spokojená, dařilo se nám už skvěle. Zařídili jsme byt, oblékli se, naplnili spíž, lahůdky nakupovali u Lipperta. A když jsme měli všechno nejnutnější, maminka nám řekla:

„Chlapci, tatínek teď asi začne vyvádět."

A taky jo. Oblékl se jak dandy. Od Meindla-Mecelese na Příkopech si pořídil anglické šaty, od Poppra-Krásy ve Vodičkově ulici boty a od Knížete plášť z látky homespun. To byla tehdy moc drahá látka a měla tu vlastnost, že s ní dělal nenápadně před zákazníky a jednou také před paní Irmou malé výstupy: vrazil do ní tužku, takže koukala jen půlka, pak tužku vytáhl a látka se sama zatáhla. A stříhat a holit — abych nezapomněl — se tou dobou nechával u jednoho z nejlepších holičů v Praze, pana Webera v pasáži Alfa. K dovršení všeho koupil americký vůz. Pravda, nejnovější bourák to nebyl, ale byl to přece jen americký automobil značky Buick s dvěma reflektory a plátěnou střechou, šestiválec, šestadvacet litrů na sto kilometrů. Maminka sepjala ruce a naříkala:

„Leoušku, co s takovým velkým autem budem dělat? A kdo s tím bude jezdit?"

„Já," odpověděl tatínek sebevědomě, ačkoli věděl, že to nemůže být pravda, neboť cokoli v životě řídil, vždycky to dopadlo katastrofálně. A že je auto velké, dobře věděl, ani pan generální ředitel Korálek tak ohromné neměl, ale to bylo právě ono. Uřídit tohle auto se ukázalo nesmírně těžké, a tak jsme si museli opatřit na neděle šoféra Tondu Valentu. Byl to vysoký blonďák, sympaťák, měl s tatínkem svatou trpělivost a vozil nás přes Lány na Křivoklát na ryby. Můj tatínek seděl vedle něho a neustále mu radil, jak má jet. Jiný by tatínka zabil, Tonda Valenta se pořád jen culil. Jednou ho tatínek přemluvil, aby mu to půjčil právě přes Lány:

„Toníku, ukaž, já to tady vezmu, chtěl bych si to jednou zašofírovat okolo zámku pana prezidenta."

Maminka křičela ze zadního sedadla, že nikdy, ale marně. Tatínek se vřítil před zámkem do zatáčky, samozřejmě ji nevytočil a strefil se panu prezidentovi akorát do zelených vrat. Odtáhly nás krávy a naše amerika opustila načas české silnice.

Přirozeně že generální ředitel pan Korálek se nějak dověděl o naší nedělní návštěvě u pana prezidenta, a příští den se ptal s úsměvem tatínka:

„Jak vám jezdí buick?"

„Báječně," řekl tehdy stroze tatínek a dostal na svého šéfa poprvé velký vztek. Díval se na jeho bezvousou kulatou tvář za stolem, viděl jeho hlavu zarámovanou v obrazech, v každé kanceláři odevšad na něho křičelo: Korálek, Korálek, Korálek. Můj tatínek ho začal časem dokonce nenávidět. A čím víc rostla jeho zášť, tím víc zbožňoval a litoval zřejmě trpící paní Irmu.

Jenže můj tatínek zůstával pořád jenom cesťákem, i když vlastnil plášť z homespunu a americký bourák buick. Ale on si to nějak neuvědomoval. A paní Irma si do své vily na Ořechovce dál kupovala psíky, nejdražší porcelán Rosenthal a Míšeň a originál holandská rádia Philips. Z nadměrné výšky shlížela na dráhu mého nebohého tatínka, o němž věděla, že na ni dělá zamilované oči.

Můj tatínek se však rozhodl, že dosáhne všeho, že půjde výš a dál a že se stane neporaženým mistrem třebas celého světa.

A taky to dokázal.

V prodeji vysavačů a ledniček přetrumfl svými rekordy cesťáky v pětapadesáti zemích světa, jen v Japonsku měl Elektrolux dva tisíce zástupců a ti o tento hrdý titul bojovali. Získal ho tatínek před jedním cestujícím z Buenos Aires. Prodal největší počet vysavačů na světě a dokázal neuvěřitelné kousky. Prodal vysavače sedlákům v Nesuchyni, kde dosud neměli elektriku. Slíbil jim přirozeně, že jim pomůže elektriku zavést, ale nikdy to neudělal. Prodal vysavač svému třídnímu učiteli Lukešovi, po kterém v dětství hodil kalamář, a prodal vysavač i strážmistrovi Králíčkovi; ten mu kdysi vzal pušku hamrlesku při pytlačení. Přesvědčil ministerského předsedu Malypetra, že si musí koupit ledničku, a dr. Edvardu Benešovi prodal ledničky hned dvě.

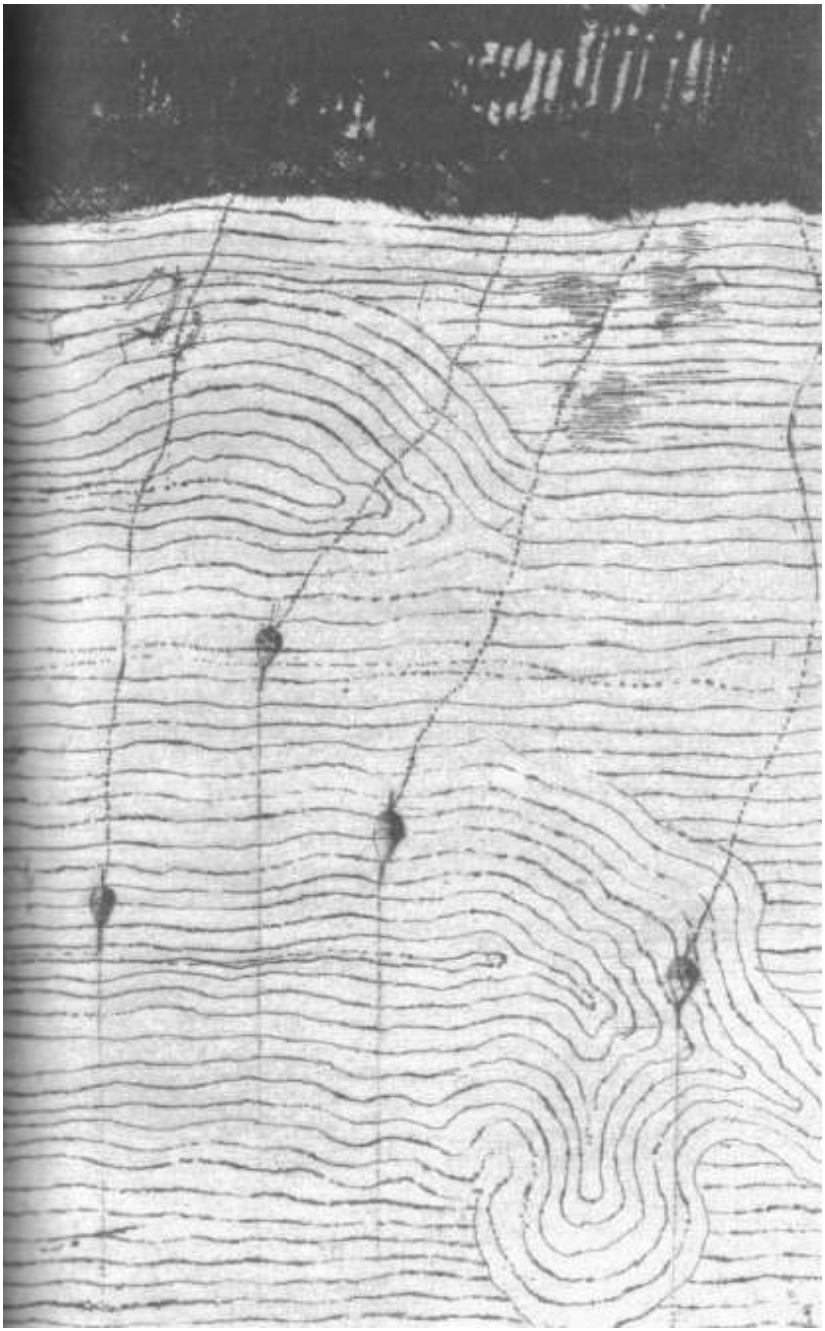
V hotelu Alcron ho korunovali na mistra světa. Zlatou medaili mu připíchl na klopu prezident společnosti Venegreen (přiletěl na tuto událost z Londýna). Celý průběh natáčel slavný americký Foxův žurnál (kameraman přiletěl ze Spojených států). Můj tatínek nepřiletěl odnikud, ale přijel tramvají s maminkou (náš buick stál dosud rozbitý).

Na banketu přinesli jako předkrm pečené kuře. Každý se s tím lopotil, jenom tatínek nikoli. Vzal vidličku, maminka mu v tom už nemohla zabránit, zaklepal s ní na skleničku, zjednal si tak ticho a pronesl:

„A teď vám ukážu, jak se jí u nás v Buštěhradě."

Vzal kuře do rukou, zakousl se do něho a všichni ho následovali, cesťáci, sešlo se jich tu tři sta, dokonce šeptali uznalá slova jako:

„To je ale fajn chlap, ten Popper."

Jenže v čele tabule zavládlo mrazivé ticho, pan prezident Venegreen a generální ředitelové píchali dál do kuřete vidličkou a nožem a pan Korálek s paní Irmou se po sobě významně podívali a tím vyřkli vše o mém tatínkovi. On to také poznal, když se zahleděl na paní Irmu a očekával od ní jako světový šampión zářivý pohled. Usmála se, ale její úsměv neříkal víc než dřív, a byl ještě v očních panenkách navíc poznamenán tím pečeným kuřetem, co třímal v pravé ruce. A můj tatínek okamžitě uviděl mezi sebou a paní Irmou tu hráz, kterou nemůže jako obchodní cestující překročit, i kdyby prodal vysavač samotnému pánubohu. A trošku zesmutněl a nerozveselili ho ani zmrzlinoví sloni na konci banketu, které měl k smrti rád.

Ale přihodilo se něco zvláštního a nečekaného, co vrátilo tatínkovi, řečeno sportovně, šance.

V Praze žil malíř Vratislav Nechleba. Tak slavný a věhlasný jako málokdo z žijících umělců. Znát ho znamenalo postoupit na společenském stupínku o kus výš, a spřátelit se s ním, ó ne, na to už nebylo ani pomyšlení pro normálního smrtelníka, zvlášť proto, že pan Nechleba se choval tak trochu podivínsky a hned tak přátelství neuzavíral.

A tento pán, menší, s dlouhými vlasy, si to na Pražském vzorkovém veletrhu zamířil do stánku mého tatínka, prodávajícího ledničky, a představil se:

„Já jsem Nechleba."

Tatínek přirozeně neměl tušení, o jakého pana Nechlebu běží, znal jenom mistry v boxu, počínaje Heřmánkem a Nekolným, ale přikývl, že je mu všechno jasný. Pan Nechleba přimhouřil oči pod hustým obočím, usmál se, ukázal na ledničky a řekl:

„Měl bych zájem o takovýhle potvory. Přijďte za mnou, panáčku, do Akademie."

Tatínek se tedy vydal do Akademie, vrátnému řekl:

„U vás je nějaký pan Nechleba."

„ Jó, to je náš pan profesor. Ateliér v prvním poschodí."

Tatínek stoupal výš, zazvonil a přišel mu otevřít právě ten menší pán s dlouhými vlasy.

„To jste vy, panáčku. Musíte chvilku počkat. Dodělám něco."

Tatínek usedl do koženého křesla a chvilku pozoroval, jak pan profesor vylepšuje štětcem tvář člověka, jenž vypadal jako blázen a měl rozcuchané vlasy. Ten člověk na obraze se mu zrovna nelíbil, vycházel z něho jakýsi vnitřní neklid, tatínka rušil, odvrátil se tedy od něho a rozhlédl se po ateliéru. Spatřil desítky obrazů na stojanech, stěnách a jen tak opřených na zemi, dívali se z nich

prezidenti, umělci, finančníci, biblické postavy. Tatínkovi se rázem otevřel nový svět, jaký nikdy nepoznal, ty obličeje v rámech ho přitahovaly neznámou magickou silou, všichni jako by byli tady s ním a chtěli si povídat. Vstal a chodil po ateliéru a spatřil u malíře blízký svět, kterému jako znalec lidí rozuměl. Každý z těch lidí se tvářil jako živý, jako by měl právě vystoupit z rámu, podat vám ruku a představit se.

A tatínek se přistihl, že zkoumá, komu z nich by prodal vysavač, komu ledničku, na koho by jak šel, a protože se v lidech vyznal, četl v těch tvářích i štěstí i neštěstí, jež je potkalo na životní pouti. Vyrušil ho hlas:

„Líbí se vám to, panáčku?“

„Moc, pane profesore, nikdy bych nevěřil, že jdou lidi takhle opravdově namalovat,“ řekl upřímně tatínek, jenž nevěděl nic o existenci Leonarda da Vinci, Rubense, Rembrandta. A pak začal tatínek vyprávět o lidech, jak je znal on. O lidech, jaké mají oči, když umírají anebo někoho zabíjejí. O kulhavém maličkém človíčkovi, co v hamburském nočním podniku hodil po pasákovi stoličku a urazil mu půlku hlavy a mozek postříkal tatínka. O očích přítele Zubana, pijícího na útěku africkou pouští svou moč. A ještě mnoho takového vykládal tatínek panu profesorovi a ten poslouchal se stejným zájmem, s jakým si můj tatínek předtím prohlížel jeho obrazy.

Pak vzal pan profesor tatínka do svého bytu. Představil mu své obrovské psy. Zlatou štíhlou dogu:

„To je Helios.“

A anglického bručavého mastifa:

„Sam.“

A ukázal mu své papoušky, křičeli na tatínka: „Máš prdel? Prevíte!“ Otevřel mu všechny své pokoje, a otevřel mu už také své srdce, protože můj tatínek byl vlastně zloděj srdcí. Za hodinu dobyl páně profesorovo srdce, měl je jak na dlani a dýchal na ně hřejivými doušky z arzenálu zbraní obchodního cestujícího. Nakonec mu pan profesor řekl:

„Ty ledničky si vezmu dvě. Jednu sem a jednu pro ateliér. A přijďte se na mě někdy podívat.“

Můj tatínek by na pana profesora úplně zapomněl, kdyby začas na ředitelství nad černou kávou nepadlo jméno Nechleba. A zaznělo velmi zvučně, neboť okamžitě polohlasně podotkl:

„To je můj přítel.“

Ve společnosti kolem něho to však zapůsobilo jako úder pěstí. Pan generální ředitel Korálek zalapal po dechu, ale ještě

pochyboval, poněvadž od té doby, co jedl tatínek na tom významném banketu kuře rukama, utekla teprve krátká doba, a on měl o kulturní úrovni mého tatínka své mínění a taky to vyjádřil větou:

„To si ho snad s někým pletete. Toto je pan Vratislav Nechleba, náš současný největší portrétista. Malíř, rozumíte?“

„Ale ano, pane generální, zrovna posledně jsme si u něho v ateliéru vykládali, co můžou říkat lidský oči a co nemůžou.“

A prokuristka Gutová se hned zeptala:

„A co můžou říkat lidský oči?“

Tatínek jí na to stroze řekl:

„To můžou pochopit jen umělci.“

A těmito větami se nad ně povznesl, poněvadž nikdo z nich, obchodníků, ani pan generální ředitel, si nedovedl představit, co mohou všechno říkat lidské oči.

Pan generální Korálek mu na konci sezení pokynul, aby šel za ním do kanceláře, tvářil se blahosklonně a řekl přímo:

„Co říkáte, kdyby Nechleba namaloval mou ženu Irmu?“

Udeřilo to jako blesk. Ježíšmarjá, že ho to hned nenapadlo! Proč to panu profesorovi neřekl, jak tam seděl, že zná nejpůvabnější ženu v Praze! Vždyť bude celý paf, až ji spatří, nalezne nejkrásnější model, jaký jde vůbec sehnat. A přitom Irma bude šťastná a bude vděčná jemu. Usměje se na něho zas tak krásně jako dřív a možná s ním půjde do kavárny a třebas i jinam. Ale byl příliš dobrý obchodník, aby vyjádřil své nadšení nad návrhem pana generálního. Naopak, bude otálet, couvat, činit fóry a dělat se vzácným. Tím lip dostane zaplaceno. Seděl a mlčel.

„Vy jste neslyšel, co jsem říkal?“ ptal se naléhavě pan generální ředitel Korálek.

„Vím, ale není to tak jednoduché.“

„To vím i bez vás. On ten Nechleba vzkázal Baťovi, že ševce nemaluje, a od prezidenta Masaryka si vzal za obraz tři sta tisíc. Ale mně, rozumíte, mně na penězích nezáleží. Já dám třebas půl miliónu.“

Můj tatínek zprvu vytřeštil zrak, protože znal lakotu pana Korálka. Jelikož však chápal lidské oči, viděl v těch hnědých před sebou obrovskou touhu mít něco jiného, co nemohou jen tak pořídit ostatní pracháči. Tomuhle pánovi, co pořád mlel před svými podřízenými, nešlo o umění a zřejmě ani tak o krásný obraz jeho ženy, ale o to, aby mohl říkat donekonečna větu:

„Mou ženu maluje Nechleba.“

Aby tu větu mohl říkat u oběda, u večeře, aby ji psal svým příbuzným do Anglie a Spojených států, aby ji pak mohl v čase minulém říkat nad obrazem, aby ta věta vybuchovala na určených místech jako bomba.

A mého tatínka dokonce také napadla podivná myšlenka, že pan generální nemá o kráse své ženy Irmy moc vysoké mínění, jinak by nenabízel tak závratnou částku, a dostal na pana Korálka zase hrozný vztek.

Irmu bude profesor Nechleba — vážený pane generální — malovat z jiných důvodů. Její obraz musí přetrvat věky. Musí být na něm krása a zároveň utrpení ženy žijící s vámi. Paní Irma by měla mít na sobě jasně modré šaty, aby hrály s jejíma modrýma očima, a celý obraz by měl dostat těžký zlatý rám.

Když na tohle tatínek přišel, ulehčilo se mu v duši a řekl:

„Tak já se pana profesora zeptám."

A hned příští den se vydal můj tatínek za panem Nechlebou. Stoupal po širokých schodech k ateliéru a sám si v duchu maloval, jak bude pro něj svět nádherný, až bude obraz paní Irmy vytvořen. Koneckonců skutečnost, že Korálek je jeho šéf, není také k zahození. Jak vycházel po těch schodech, začala ho trápit jediná myšlenka: zda vůbec dokáže profesor Nechleba krásnou Irmu zachytit. Sice namaloval prezidenty a ministry, ale zpodobnit takovou ženu je přece něco jiného. Její měkké vlasy, blankytné oči, plné rty. A jestli to nakonec dokáže, jaký to bude obraz!

Poslední schody tatínek přímo vyběhl a prudce zazvonil, jako by profesor nesměl zmeškat ani minutu. Otevřely se dveře a vykoukl pan Nechleba.

„Á, to jste vy, synáčku. Copak tak pospícháte?"

A tatínek, rozkurážený představami o nejkrásnějším obraze pana profesora, věděl, že nemůže vykřiknout:

„Namalujte mi rychle Irmu!"

Jenom takticky řekl:

„Jdu se na vás podívat, pane profesore."

„Tak pojďte dál a posaďte se."

Tatínek se usadil a rozhlédl se. Pan profesor tu měl modelem podivného muže s vousy a ten si četl při petrolejové lampě noviny. Profesor pracoval pomalu, před každým tahem štětce okamžik uvažoval. Tatínek ho chvilku sledoval a znovu se rozhlédl po ateliéru. Opět ho zaujaly tváře mužů, kteří jako by se před ním dali jak apoštolově na orloji na podivný pochod. Jeden se mračil, druhý usmíval, třetí šklebil. Jak se na některého podíval, tak ten vybraný mu hned hleděl do očí. Byla to hra, jaká ho bavila, ale neměla

žádného konce. A náhle tatínka zamrazilo v celém těle. Prokristapána, tady není jediný obraz ženy. Polilo ho horko. Jestliže tu není obraz ženy … Pan profesor ženy vůbec nemaluje, generální Korálek to věděl, a proto nabídl takovou sumu. A od té chvíle seděl v tom křesle jako na trní a už neměl takovou radost z okolních obrazů jako dřív. Jak pan profesor skončil, tatínek se ho rovnou zeptal:

„Vy nemalujete ženy, profesore?“

„Víte, panáčku, já nemám ty vaše ženský moc rád. Mně jdou strašně na nervy. Když sedí a já je maluju, tak jsou příšerně užvaněný, a když mlčí, tak zas na nich nic není.“

„A vůbec je nemalujete, pane profesore?“

„Ale ano. Tak jednou do roka. Nejraději mám ze všech žen Lukrécii.“

Tatínek si oddychl, byla tu tedy naděje. Rozlilo se mu v duši zase blaho. Jedna za rok. Irma. Ale svou obchodnickou duší pochopil, že s tím nemůže hned vylézt, jak si představoval, musí na tom trpělivě pracovat jak sadař na záhoně. A bude to možná těžké, těžší než prodat deset ledniček. Nejdřív musí poznat tu Lukrécii, aby ji porovnal s Irmou. Ale zatím nevěděl o Lukrécii zhola nic, styděl se na ni zeptat, a tak se odporoučel.

„Přijďte zas, Poppříčku,“ zval ho pan profesor už zdrobnělým jménem, tatínek se mu zamlouval, nechtěl od něho obrazy ani peníze na dobročinné účely a bylo mu s ním zřejmě dobře.

Ke svému překvapení i potěšení tatínek zjistil, že urozená dáma Lukrécia si svůj konec uspíšila dýkou vraženou do srdce. Tento fakt, že Lukrécia nemůže už soupeřit s paní Irmou, ho uspokojil natolik, že panu generálnímu řediteli Korálkovi oznámil:

„Půjde to, bude to chtít čas.“

Po těchto větách si žil můj tatínek u firmy Elektrolux jako baron. Neustále byl zván k panu generálnímu na brazilskou kávu a naše rodina včetně maminky dostávala pozvání na různé bankety. Událost s kuřetem se rychle zapomněla a paní Irma se na tatínka usmívala v jednom kuse. Korálkoví dokonce pozvali tatínka a maminku do své vily na Ořechovce, a když si tatínek prohlížel v akváriu pruhované skaláry a pan Korálek se někde jinde naší maminky zdvořile vyptával na nás dětičky, přistoupila paní Irma k tatínkovi a velice tiše mu řekla:

„Až mě pan profesor Nechleba namaluje, tak to oslavíme. Jen my dva.“

To vlilo mému tatínkovi do žil energii, která málem přivedla naši rodinu na mizinu. Místo aby pro dával vysavače a živil tak

maminku, tři kluky a americký automobil buick, co byl už zase v provozu, chodil za panem profesorem Nechlebou, seděl s ním a pozoroval ho celé hodiny při práci. Můj tatínek, jenž před časem neměl ještě ani tušení o existenci nějaké olejomalby a živého malíře, začínal teoreticky ovládat různé druhy malířské techniky a pan profesor ho seznámil s celou plejádou současných slavných malířů. Znal počet obrazů pana profesora, pamatoval si, co má který namalovaný člověk na sobě a jak se tváří. Věděl, že pan profesor namaloval redaktora Boučka v roce 1909 a herce Eduarda Vojana o dva roky později. Začal také rozumět perským kobercům, a když pan profesor nemohl, krmil za něho dogu Heliose, psa Sama a papoušky.

Naši maminku, která dobře věděla, že to všechno se děje kvůli paní Irmě, však přešla trpělivost a řekla důrazně tatínkovi:

„Už moc dlouho trvá ten tvůj zájem o umění. Do něčeho se řítíš. Děti pomalu nebudou mít co jíst."

Jenže neuměl povolit. Kdepak. Už stál vlastně před cílem, chystal se panu profesorovi říci to nejdůležitější. A jednoho zimního dne, kdy byla Praha jak z cukrové vaty, nad Hradčany se usmívalo slunce a pan profesor měl náramnou náladu a pořád si cucal malíček, to dělal tuze rád, můj tatínek se odhodlal:

„Pane profesore, už vám chci dlouho říci, že vím o nejkrásnější ženě v Praze. Mohl byste ji namalovat. Mně byste tím udělal velikou radost."

V tu ránu se pan profesor zakabonil:

„Nemám náladu."

Ale když uviděl tatínka, jak zesmutněl, dodal:

„Až snad později." A bylo to.

Pan profesor v té době maloval svou Lukrécii. Ženu s černými vlasy a bledou tváří, ženu, která nemohla mluvit a nedokázala se bránit, když si ji pan profesor tvárnil dle svých představ. Byla krásná, ale ta krása byla nelidská, a tatínek to věděl, ale neodvažoval se to panu profesorovi říci, protože pan profesor Lukrécii miloval snad právě proto, že byla mrtvá, ale byla to určitě jiná láska, než jakou cítil můj tatínek k naší mamince, anebo láska, s jakou vzhlížel k paní Irmě.

Minula zima, jaro a můj tatínek nepokročil dál. Ale jako rybář a obchodník uměl čekat. Na začátku léta řekl pan profesor slibnou větu:

„Já se, Poppříčku, na tu vaši nejkrásnější ženu asi podívám."

„Brzy, pane profesore?“ zajásal tatínek, jenž byl už finančně na mizině a v posuzování obrazů, perských koberců, psů a papoušků na konci svých sil.

„Zanedlouho, až dodělám …“ a ukázal zbožně na bůhvíkolikátou verzi Lukrécie, jež si tentokrát pro změnu vrážela ozdobnou dýku do prsou z pravé strany. Můj tatínek už Lukrécii za ten rok nenáviděl. Ale v ten okamžik jí všechno odpustil, protože vítězství měl nablízku. Pan profesor spatří Irmu a Lukrécie zemře nadobro. Netrpělivému panu generálnímu řediteli Korálkovi, jemuž už rok pln zoufalství tvrdil: „Bude to. Věřte tomu, pane generální,“ tentokrát vítězně oznámil:

„Pan profesor se na paní Irmu brzy podívá. On si každého nejdřív prohlídne, než ho maluje.“

Pan generální nadšeně přikývl a pozval ho do Alcronu na oběd.

A můj tatínek kul železo, dokud bylo žhavé. Zasvětil do svého plánu naši ubohou maminku a slíbil jí, že brzy všechno skončí. Jenom ještě pozveme pana profesora Nechlebu do přírody, kam on se snad nikdy nedostane. Vezmeme ho na ryby k Rozvědčíku. Maminka upeče maso, koláče, buchty.

Pan profesor Nechleba nadšeně souhlasil.

Vyjeli jsme naším buickem s Tondou Valentou. Zatímco jsme bydleli v zájezdní restauraci U rozvědčíka, tatínek se utábořil s panem profesorem ve stanu přímo u řeky Berounky. Tenkrát ještě tekla krásná, čistá řeka plná ryb, byl červen a pod proudy kvetla snad nejkrásnější louka, kterou znám. Pan profesor, jenž viděl Londýn, Paříž, Amsterodam, nejvzácnější galérie celého světa, se nikdy nedostal do přírody, a tak byl nad tou Klabalovou loukou u vytržení. Poskakoval na bobku jak malé dítě, pozoroval koníky a broučky a kytičky a volal:

„Jé, Poppříčku, to je zázrak, ta krása, příroda vypadá jak samý kýč.“

A tatínek horlivě kýval a rychtoval pruty a v duchu se modlil, aby se zatáhla v noci obloha, poněvadž jak bude nebe zbavené hvězd a měsíce, budou žrát ryby jako divé a nadšení pana profesora bude stoupat a stoupat a stoupat a vyvrcholí zítra větou:

„Tak mi tu dámu přiveďte.“

Můj tatínek udělal to, co nikdy předtím a co je proti rybářským předpisům. U svých známých rybářů si vypůjčil na dvacet prutů a zapíchal je podle celého břehu, na špičku každého prutu zavěsil jak na vánoční stromeček rolničky, aby cinkaly, až ryba zabere.

Pana profesora usadil na zdobený polštářek před stan a maminka mu přinesla dršťkovou polévku, telecí ledvinu, ohřátou

šunku, buchty, koláče, pivo. Pan profesor naší mamince políbil ruku a až po třiceti letech tatínkovi prozradil, že se mu naše maminka tak líbila, že chtěl požádat tatínka, aby ji směl namalovat, ale nenašel odvahu, aby to tatínkovi oznámil.

Pak nadešel večer, jaký dobří rybáři milují. Vlahý, teploučký, dá se skoro krájet a dávat do turistického batohu. A židovský bůh na nebesích tatínka také vyslyšel, u řeky ležela tma tmoucí a v ní seděl pan profesor na polštářku a pln blaženosti si cucal prst. A najednou v tom božském tichu cink! cink! Pan profesor řekl:

„Poppříčku, někdo zvoní!“

„Já nic neslyším, pane profesore,“ dělal hloupého tatínek.

„Co mně budete povídat?! Mám uši jako sova.“

„Máte pravdu. Tak rychle pojďte.“

A můj tatínek ho vedl rovnou k prutu houpajícímu se a vyzvánějícímu nad vodou. Pan profesor vzal prut, táhl a vytáhl zmítající se bojovnou parmu dlouhou jako loket. Hořela stříbrem v trávě, jako by spadl dolů z oblohy sám měsíc. Pan profesor, jenž nikdy nepřemohl živého tvora, ucítil v sobě žár a vzrušení dávných lovících předků a propadl tomu. A tatínkovi tu noc přišli na pomoc snad všichni jeho přátelé z řeky: svalovité parmy, hadovití úhoři, chytří tloušti připlouvali k jeho vypůjčeným prutům, tahali za žížaly a nastražené rybičky a zvonili na rolničky jak o Božím těle. Pan profesor běhal při tomhle koncertě kolem břehu a tatínek ho obsluhoval jako na pouti ve střelnici, navlékal mu návnady, sundával ryby, a oba byli šťastni.

Ráno naše maminka, pan profesor se na ni zas tak hezky usmíval, přinesla opět dršťkovou polévku, ohřátou šunku, buchty, koláče a černé kafe.

A po této čarovné noci musela nutně v pondělí přijít očekávaná věta pana profesora:

„Tak mi tu dámu přiveďte ukázat.“

Můj tatínek se choval jak nepříčetný. Okamžitě si vzal taxi, jel k panu generálnímu řediteli, přikázal mu, ať si paní Irma vezme ty modré šaty, generální ředitel jel v americkém voze na Ořechovku pro paní Irmu, ta se hodinu oblékala a potom se jela dát učesat k mistrovi republiky kadeřníku Pohlovi. V té době tatínek jel domů, vzal si svůj nejlepší oblek z anglické látky a také on se jel dát učesat k svému holiči Weberovi do pasáže Alfa.

Prožíval svůj velký den.

Ve dvě hodiny odpoledne stál před slavnou firmou Elektrolux americký vůz pana generálního a před ním můj tatínek se vzhledem a výrazem anglického diplomata a paní Irma. Paní Irma měla na

sobě blankytně modré šaty a hadí botičky. Můj tatínek na ní mohl oči nechat.

Šofér otevřel zadní dvířka a pan generální ředitel Korálek se s nimi loučil, jako by spolu odjížděli na svatební cestu.

Po cestě snažil se vzít tatínek paní Irmu za ruku, ale ta řekla:

„Až potom, můj milý."

Vystoupili a kráčeli po schodech vzhůru k ateliéru pana profesora. Paní Irma šla pomalu, bledá, tatínek ji úsměvy povzbuzoval. U dveří ateliéru zazvonil, dlouho nikdo nepřicházel. Zazvonil znovu a objevil se pan profesor. Jak spatřil tatínka, zas si vzpomněl na tu krásnou louku a na tu kouzelnou noc a zašveholil:

„To jste vy, Poppříčku?"

A pak spatřil paní Irmu a připamatoval si svůj slib.

„A tady mi vedete tu dámu."

Tatínek čekal, že je pan profesor pozve dál, ale nic takového se nestalo. Pan profesor jenom koukal a koukal, prohlížel si její obličej, vypadalo to, jako by nevěřil svým očím. A najednou skoro zašeptal:

„Paní, otočte se. Já se na vás podívám ještě z tý druhý strany."

Otočila se a bylo krásně vidět její oblý zadeček, vypínající se na plnoštíhlých nohou nad hadími botičkami s vysokými podpatky. S krásným účesem ze samých ruliček připomínala pestrého motýlka, který se chystá v temném schodišti nudné Akademie vzlétnout a uletět.

A pak se ozvalo něco, co vybuchlo jako bomba a co připomínalo výkřik vzdorného dítěte:

„Takovouhle paničku já malovat nebudu! Za žádný peníze! Ne a ne!"

Můj tatínek podpíral plačící paní Irmu při sestupu po celém schodišti až k americkému automobilu značky Ford před stánek umění.

Ve voze se splnil tatínkovi jeho vytoužený sen. Měl paní Irmu v náručí. Ale byl to sen převrácený, než jak si ho představoval. Ona usedavě plakala, on ji utěšoval. Cítil její poddajná ňadra na své hrudi, dotýkal se jejích jemných vlasů, hladil jí ramena, slzy mu stékaly po rukou. Ale bylo to poprvé a naposledy, kdy ji takhle držel. Protože jak se vzpamatovala, nechtěla už mého milého tatínka vidět a vzpomněla si, jak jedl to kuře rukama. Všude vykládala, že ji to všechno nepřekvapilo, protože dávno měla o duševní úrovni mého tatínka svou představu a stejně tak ji má i ten vzácný pan profesor Nechleba, který prý mého tatínka nesnáší, a proto ji nepřijal. O tom, co dělal pan generální ředitel Korálek, bych nejraději pomlčel. Chtěl tatínka zastřelit, neboť už před časem všem příbuzným a známým v

Evropě i ve Spojených státech oznámil, že pan profesor Nechleba maluje jeho ženu. Prostě mezi naší rodinou a rodinou generálního ředitele Korálka vypukl stav zvaný ve vojenské terminologii válka a tatínka před vyhazovem zachránilo, že byl v uplynulém roce světovým šampiónem. Můj tatínek se nešťastnou láskou k paní Irmě dlouho trápil, ale snad ho v tom bolu utěšovala skutečnost, že ji alespoň jedinkrát v životě držel v náručí.

Spokojenou bytostí byla naše maminka. Došlo na její slova, že tatínek nemůže dobýt Mount Everest. A naše spíž se opět plnila a začalo se nám dařit dobře. Můj tatínek nechal obrazů, perských koberců, psů a papoušků a věnoval se své branži, kterou bezvadně ovládal: vysavačům prachu a ledničkám.

A druhým spokojeným byl pan profesor Nechleba. Maloval si zase svou Lukrécii. Jednou, o pár let později, za ním tatínek přišel, řekl mu, jak je krásná, a rozradostněný pan profesor mu ji dal. Strhl nám ji za války ze zdi opilý esesák s modrýma očima a světlými vlasy, rozřízl ji dýkou, a tím ji vlastně podruhé usmrtil. Tatínek měl tenkrát slzy v očích, protože na paní Irmu už dávno zapomněl a Lukrécii tajně miloval.

Bílé hřiby

Šli jsme na roští. Křivoklátské lesy jsou hluboké, někteří lidé se v nich bojí. Každým okamžikem se mohou objevit na koních s luky zbojníci z Týřova. Hlavně tady jsme mohli potkat české udatné krále s jejich družinami. Poklona, pane králi, jsem z Luhu pod Bránovem. Prdelka mi říkají.

Každou chvilku může člověk uslyšet lidský pláč anebo naříkání raněné zvěře. Může se objevit stádo divokých kanců anebo pověstný jelen s křížem mezi parohy.

Šlapu potichu na konci rodinného průvodu, abych všechno viděl a o nic v životě nepřišel. Za ruku mě drží kmotřička z nádherného městečka fantazie. Listí už žloutne, nastává podzim. Stromy jsou silné a nahoře jsou hnízda přepadových ptačích oddílů. Tam někde sídlí pták Noh. Jestli se opozdím, slétne dolů a odnese mě.

Scházeli jsme do údolí. Jirka se dal svým zvučným hlasem do zpěvu:

Potkali mě myslivci,
vedli s sebou psy, psy, psy,
jeden dělal haf, haf, haf
a ten druhej ňaf, ňaf, ňaf.

Při haf, haf, haf a zvláště při ňaf, ňaf, ňaf se všelijak natřásal a pitvořil. Přidali jsme se, byli jsme už na kraji lesa:

Až já odtud povandruju,
dám si uzel na uzel:
to že jsem tě, má panenko,
tak brzičko omrzel.

Vtom zavolal Hugo:

„Stůjte!“

„Co je?“ ptala se v čele maminka.

„Podívejte se na tu bílou stráň!“

„To je přece kamení,“ řekla maminka. „Stráň plná bílých kamenů.“

„To nejsou jen kameny,“ řekl Hugo a běžel do stráně. A odtamtud volal: „To jsou hřiby!“

Lezli jsme rychle do dubové stráně. Byla to skutečně stráň plná kamenů a mezi nimi rostly stovky bílých hřibů. Omakávali jsme je, některé přerostly a měly nahnědlé popraskané hlavy. Jako by tu rostly sto let a možná více. A každý byl jiný, jak od malíře. Tenci a boubelatí. Panáčkové roztomilí. Maminčini mazánkové a krásní starci. Hubičku na klobouček leckterý od nás dostal. Všechno roští jsme vyházeli z košíků, všechno naplnili, a hřibů bylo pořád plno. Bráškové došli na políčko k tetě Karolíně pro dvě další nůše a ty jsme také naplnili.

V Luhu jsme hřiby vysypali ve stodole na plachtu. Všichni odešli, jen maminka u hříbků zůstala, chtěla se zřejmě s nimi potěšit. Uspořádá houbařskou hostinu císaře Nerona, ten měl houby na všechny způsoby velice rád.

Vrátil jsem se a našel jsem maminku pořád u těch hříbků. Ruce měla zabořené v hromadě hřibů a po tváři jí tekly slzy.

„Proč pláčeš, maminko?“

„Když je hodně hub, bude válka!“

„To je pověra, maminko.“

„Říkala to teta Karolína. Před první světovou válkou prý taky takhle rostly. Tisíce bílých hřibů. A pak byla brzy bída a nouze.“

Příští rok nás zabrali Němci.

Brzy nato jsme seděli v Luhu na lavičce a poslouchali v rádiu, jak bombardují Varšavu. Slyšeli jsme těžká německá letadla junkers a heinkel, hřmící nad městem. Ozývaly se první detonace.

Zacpal jsem si uši a běžel jsem dolů Luhem. Zdálo se mi, že i tady slyším bomby. Už jsem je viděl padat. První zásah dostal sklep se štoudví s naloženými rybami. Štoudev praskla a ryby se vysypaly do bláta. Cák ho! Druhý zásah dostala lehká loď převozníka, prkna létala do vzduchu jako dřívka. Prásk ho! Dům u řeky se propadl a hořel. Nad řekou letěl veliký šedý heinkel, v něm seděl smějící se pilot s bílou lebkou a s vyceněnými zuby. Letadlo mělo na křídlech černé kříže. Začalo vrhat pumy do řeky na mé ryby. K hladině vyplavala jejich mrtvá těla. Byla bílá jak bílá smuteční oznámení ve výkladních skříních a podobala se také velkým bílým hřibům s popraskanými hlavami.

A na těch oznámeních stálo napsáno:

UŽ SEM NIKDY NEPŘIJEDEM.
SKONČIL DĚTSKÝ KARNEVAL.

2

Smrt krásných srnců

My tři kluci jsme do toho kraje za hrad Křivoklát ohromně rádi jezdili. Tenkrát jsem nevěděl proč, ale dnes to vím. Můj tatínek pochopil už tenkrát, že jednou můžu vidět bulváry Paříže a mrakodrapy New Yorku, ale už nikdy nebudu moci týdny bydlet v chalupě, kde voní v peci chleba a v máselnici se tluče máslo, protože u těch chalup budou jednou zastavovat embéčka, uvnitř budou blikat televizory, podají vám špatnou černou kávu a vybledlý chleba.

Kdysi tatínek hledal ten kraj po čuchu. Ve třicátých letech minul s naším osobním šoférem Tondou Valentou hrad Křivoklát a stoupal strašnými serpentinami dále na západ podél řeky Berounky, ve které tenkrát plavaly štiky jak krokodýlové a na mělčinách se v řasách převalovali tloušti a parmy jak polena. Tatínek všechno pozoroval a mířil dál až k zájezdní hospůdce U rozvědčíka a tam jsme na dvě sezóny zůstali. Ale nebylo to ono. Přestože paní Fraňková byla krásná a příjemná žena a uměla báječný guláš a dršťkovou, v sobotu a v neděli tam byl kravál. Přijely spousty trempířů, čundráků, vandráků a kovbojíčků a z tiché hospůdky udělali peklo hodné Západu. Zpočátku posílala maminka tatínka za trempíři, aby je uprosil, ať tolik nehlučí, ale po několika pokusech se vzdala. Brzy totiž v znějících písních o tom, že život je pes a že nejkrásnější je žít na řece Yukonu bez ženy, vynikal tatínkův krásný hlas a k nám ubohým dětem zvlášť pronikal ryk nástrojů, které tatínek jedině ovládal, což bylo koště a pokličky půjčené od paní Fraňkové. Ráno ho maminka našla sedět u studny podnapilého; hrál na hřeben sentimentální písničky o svém černém Kladnu.

Žili tam v tom kraji krásní lidé, jako tulák Bambas. Od jara do zimy nepracoval, chytal ryby u Čertovy skály. Na každý den měl v hadrovém sáčku připraveno pět kostiček cukru ze zimních časů, kdy pracoval málo. Jeho život mě okouzloval a ještě v pozdějších letech, kdy si jiní přáli být spisovateli nebo letci, přál jsem si být Bambasem. Spal v polozbořené chatce a přikrýval se opelichanou kůží z jelena. Uměl fantasticky chytat ryby, všemi dovolenými a hlavně nedovolenými způsoby. Maminka mě s Bambasem nerada viděla, bála se, že mě zkazí. Bohužel se mu to nepovedlo.

Ale abych se vrátil k tomu, co se dělo pak s mým tatínkem a s námi. Po jedné takové bouřlivé noci byl tatínek donucen najít selskou chalupu. A tak nás naložil na škuner a plul k domečku pod

Bránovem, kde se říkalo V luhu. A v chalupě u převozníka Karla Proška, knírek měl zrovna jako Adolf Hitler, jsme nalezli na dlouhá léta přístřeší. V chalupě byla právě pec na chleba, ve sklepě mlíko a máslo a pod ním podmáslí a v chlívě kráva a na stráni brambory a v lese hřiby a ve vodě, na kterou jsme koukali z okna, mračna ryb. Byl to ráj, o němž zpívával dříve pan Werich a později pan Matuška, a i moře piva se kupilo v hospůdce na rozcestí dvou silnic, zvané Anamo.

Koumáctvím a dřinou Karla Proška a penězi mého tatínka byla to rázem nejbohatší chalupa Luhu. Ve sklepě stály kamenné hrnce s naloženými rybami v octě a cibuli, a když je člověček vzal, tekla mu šťáva mezi prsty a padaly z toho hamťavé drobky, dělalo se mu mdlo před očima i za očima, jak to bylo dobrý. Pak tam stály kastroly s naloženým srnčím a visely pletence pražských buřtů od Macešky a stály tam bandasky se smetanou a konve s mlíkem.

A pekl se chléb a koláče. Tatínek nám koupil originál žlutou anglickou merunu, hráli jsme na plácku fotbal a v okně našeho pokojíčku stál gramofon na kličku, a jak se natočil, vyhrával:

Za volantem stále kupředu,
někde v dáli je náš cíl,
jenom pevné nervy zdolají
nebezpečí tisíc mil.

Srnčí opatřoval Karel Prošek záhadným způsobem v křivoklátských lesích, aspoň dlouhá léta to nikdo nevěděl. V Proškovi ovšem kolovala od narození pytlácká krev. Už jeho dědeček proslul uzavřením sázky, že proveze v poledne nejsilnějšího srnce z křivoklátských lesů kolem četnické stanice, a také to dokázal, v rakvi a pohřebním voze, a jindy jeho maminka, když četníci přišli na prohlídku, houpala srnce v kolíbce. Tyhle dvě potupy, když se roznesly, nemohli četníci Proškům zapomenout, a tak Karel věděl, že si nedá ani ránu, a flintičku hodil raději nad jezem do Berounky.

Ale můj nevlastní strejda Prošek, pro mě zajímavější než všichni vlastní, šel na to jinak. Opatřil si od sedláka Nováka štěně vlčáka a dal mu jméno Holan, podle slavné pražské špeditérské firmy. Však by taky Holan mohl stěhovat nábytek. Měl mohutnou hruď, silné nohy a obrovskou tlamu a nos mu ještě navíc koukal z čumáku ven a světla měl žlutá a přemýšlivá, jenže za těma očima bylo ještě něco schovaného. Byly to vlčí oči. Někde se prostě v kolejích jeho příbuzenských vztahů něco přihodilo a Holan byl v podstatě vlk. Valil se ještě jako štěněcí kulička s vypoulenými kukadly a už

zabíjel slepice. Haf a haf. Vrr a vrrr. A hlavně škub a trh a SMRT. To později. A proto se ho sedlák Novák rád zbavil. Ale byl to přesně takový pes, jakého potřeboval strejda Prošek.

Přihnal husy domů a tu, na kterou mu strejda Prošek před posvícením ukázal, zakousl jako malinu. Vyháněl kravku a slepice z políček. Ráno našel Prošek na prahu chalupy zabitou kunu nebo tchoře a zakousnuté němkyně ležely vyrovnány v řadě jako slepice na hradě. Před námi svedl Holan rvačku se silným lišákem, nesoucím do lesa ukradenou kachničku. Holan ho dohonil ve stráni a skočil mu na krk. Ale lišák nebyl začátečník. Hodinu z nich lítaly chlupy a kapala krev, zmítající se klubko se přesunulo o kilometr k řece, kde nakonec Holan, který uměl lovit pstruhy, držel lišáka tak dlouho pod vodou, až se utopil.

Někde uvnitř Proška a Holana rostlo přátelství, jaké jsem nikdy neviděl ani mezi lidmi. Holan pro Proška skákal z lásky do vody. Vždycky když ho Prošek nechtěl s sebou vzít s lodí na druhou stranu řeky, když tekla velká kalná voda anebo když pluly ledové námrazky, vrhal se Holan do řeky a plaval za pánem. Tam za řekou u toho bílého zděného domečku Anamo popíjel pán pivo a ještě radši rum a Holan čekal bez hnutí celé hodiny venku, hlavu a oči namířené na dveře. Prošek měl vždycky zlou opici. Jak vylezl, nadával psovi a házel po něm hroudami z pole a kamením ze silnice a Holan utíkal opodál. Prošek nadával na hypotéku na chalupě, nadával i mému tatínkovi. Pak ho jeho drobounká žena Karolína převezla i s naříkajícím psem do Luhu a on si lehl do trávy pod velký krásný akát, v jehož květech bzučely zjara včely a čmeláci, a spal jako v pohádce. A Holan, noční tulák, který nikdy neviděl svého pána spát v posteli, tomuto spánku nerozuměl a myslel vždycky, že jeho pán umírá, a tak vyl a kňučel a po dlouhé době se vždycky stulil pánovi do klína, dal si čenich k jeho nosu, a až uslyšel jeho dech, usnul taky. Když se probudili, řekl Prošek Holanovi „Ty potvoro“ a šel do sklepa na kyselé okurky v octě a kopru.

Druhý den už motykou překopával kamenitá políčka a Karolína nosila celé kilometry těžké nůše trávy a klacků z louky Brtvy. A to byl jejich život. Ale ne celý …

Nad ostrůvkem u řeky stoupala do výšky stráň, a byla to zvláštní stráň, nebylo v ní žádné kamení, jaké v takové stráni bývá, ale hebký vysoký pažit na plošinkách mezi mohutnými duby; sem se chodila pást zvěř a tudy klusala pít k řece. Byla to vlastně krásná zahrada anebo také zámecký park, ale jinak to byla zahrada smrti, mohla se jmenovat SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ.

Už před časem sem přišel Karel Prošek, vzal Holanovu hlavu do dlaní a nasměroval ji na hnědou tečku v té stráni:

„Holane, běž!“

A Holan, včera ještě štěně, vyrazil, jako by lovil odpradávna. Chytil vítr, aby ho srnec neucítil, a běžel lehce, podoben babímu létu. Nejdřív skákal, místo tlapek vzduchové polštáře, poslední desítky metrů utíkal přikrčen, a nakonec se plížil. Vyrazil a měl proti srnci letmý, tak důležitý start, a hlavně moment překvapení. Srnec bekl, odrazil se, a pozdě. Holan se řítil pár metrů po jeho boku, skočil mu na krk a dvojnásobnou vahou ho srazil k zemi a obvykle mu zlomil vaz. Mohutnou mordou mu ještě prokousl tepnu na krku. Než došel Prošek k srnci, byl konec. Odehrálo se to tiše, duby mlčely a nahoře nad strání po planině přecházeli hajní a počítali stromy k odvozu a ve slunci se koupala myslivna.

Prošek naložil srnce do ohromného batohu, ve stodole ho stáhl a všechno kromě masa spálil. Měli měsíc maso, tak jako pak měli zase malé brambory z kamenitého políčka, kde je museli dobývat motykou. Jinak se na to ti lidé nedívali a byla v tom i touha po dobrodružství, i když to tak nenazývali jako lidé z města.

A jak to bylo dál? Dál to bylo tak, že lesní a hajní kromě stromů začali počítat časem i srnčí a nemohli se dopočítat. Vzpomněli si na pytláka Proška, zamířili do Luhu, a když spatřili Holana, napadlo je to.

Prošek převážel lesníka Novotného a jeho adjutanta přes řeku, Holan se hnal za čímsi právě ve stráni. Novotný udeřil přímo:

„Ten pes je pytlák, Prošku.“

„Není, pane lesní. Jenom si hraje.“

„Já vám dám, že si hraje. Sleduje zvěř. Nepustí stopu.“

„Písknu, a než dorazíme, bude u lodi.“

Prošek pustil bidlo, zapískal na prsty a hnal loď bezstarostně dál. Přistával pod tím krásným akátem a Holan stál už na břehu a vrtěl ohonem. Prošek mu povídal:

„Kdepak máš kravičku? Přižeň ji domů!“

Holan potřásl hlavou a běžel do stráně a pak dál na pole. Novotný se za ním díval:

„Ne, není pytlák. Je to dobrý pes, Prošku.“

A od toho dne tam byl po této stránce bezstarostný ráj, gramofon ODEON vyhrával TISÍC MIL a dělalo se srnčí na smetaně s knedlíky a všechna ta místní bránovská jídla, jako brambory a knedlíky zvané uhlíř nebo vdolečky maštěné máslovou kaší kalinkou či cmunda pečená v pekáči, řečená „bác“. Ježišmarjá, to byly dobroty. A najednou to skončilo, protože přišel bývalý svobodník pan Adolf

Hitler, který měl pod nosem knírek jako můj milovaný strejda Karel Prošek.

Luh neměl tenkrát místní rozhlas, a tak sem chodil bubnovat nad chalupy obecní policajt Karel Kovařík s nasazenou rakouskou čepicí, bývalý švec, nahluchlý jak dvě polena, celý ošuntělý. Měl červený bubínek a modré paličky, a když skončil bubnování, žebral na nás klucích:

„Dej mi korunu!“

Můj tatínek mi ji pro něho obvykle dal a on měl takovou radost, že šel lesem na vzdálený Kouřimec a na Emilovnu a po cestě si bubnoval paličkami na ten červený bubínek, a srnci i jeleni už ho znali a sbíhali se podél cest na něj podívat, poněvadž věděli, že z tohohle rámusu kyne jen dobro. A on se až ke konci nějak pomátl, protože prý chodil tím lesem a volal na zvěř, aby mu taky dala korunu.

A jak přišel ten Adolf Hitler, pan Kovařík vybubnoval a vykřičel:

„Na vědomost se dává, že se v této zemi zřizuje Protektorát Böhmen und Mähren.“

Můj tatínek těžce nesl, že nesměl na Křivoklát, a nebýt naší maminky, které se bál jen o trošku míň než Adolfa Hitlera, už dávno by tam zajel. V třetím roce války povolali mý bráchy Huga a Jirku do koncentráku a on povídal doma:

„Ti kluci se potřebujou před odjezdem najíst. Masa. Přivezu nějaké ryby.“

Tatínek nesměl jezdit na kole jinam než do práce, nesměl opustit bez povolení bydliště, a ryby už vůbec nesměl lovit, neboť nežil na Riviéře, ale v protektorátě, obklopen pozorností četníků a gestapa. Šel za svým výborným buštěhradským kamarádem doktorem Quidem Jeřábkem a ten mu napsal, že nemůže pro nemoc na šachtu. Quido vůbec netušil, že se tatínek chystá na víkend za hrad Křivoklát.

Tatínek opustil náš buštěhradský dům čp. 54 bez hvězdy, odpáral si ji a strčil do kapsy, na tandem dal batoh, pytle a skládací haltýř na úhoře. Maminka nadávala, dost.

Tatínek šlapal ještě za noci přes Žehrovice a Lány, na cestu mu svítily hvězdy jiné než ta v kapse, na níž stálo JUDE. Myslel pak na všechno možný, i na to, jak je svět zamotanej a podělanej, že před časem tu jel jako pán ve svém americkém buicku a teď se tu plouží podél škarpy na rozvrzaném kole jako chudej žid. Pak sjel serpentinami na Křivoklát a tlačil kolo do vršku nad Višňovku a potom šlapal podél řeky Berounky, kde se pěna kupila na štičích tůních jako před lety a stejně hučela jako tenkrát a přes silnici lezly

už v horku zmije. Objevila se krásná Čechova vila a mlýn a Proškova nabílená chalupa s dvěma okny a červenou střechou a můj tatínek k ní jel přitahován jak magnetem, a dojel by až k ní a k tomu právě kvetoucímu akátu, kdyby mezi ním a tou chalupou netekla řeka. Přijel sem takhle stokrát, a tentokrát se mu zdála nejkrásnější, jako zámek anebo jako hrad či jako něco, co se vůbec nedá vypovědět. Nevěděl, čím to je, ale bylo to přece tím, že ji dlouho neviděl a že si ji zasloužil, vyšlapal si ji na tom kole a celá léta překonával strach, aby sem jel. Bylo to prostě jiné než sem přijet na zadku v pohodlném buicku. A pak vidět tu chalupu znamenalo vědět, že ještě stojí a bude asi stát, až tu Němci nebudou, a že tu bude pak i Karel Prošek a možná také my, židi, položidi a čtvrtžidi.

Seděl na mezi, díval se na chalupu a křikl:

„Přívoz!“

Jindy jsme se vyhrnuli všichni ven, na gramec jsme dali TISÍC MIL a naše máma se obvykle rozeběhla a skočila, jak byla v šatech, do Berounky, aby byla nějaká legrace. Jirka, který z nás kopal nejlíp, vykopl na počest tátova příjezdu do luftu tu žluťoučkou anglickou merunu a my začali hulákat a Holan štěkal jak pominutý. Prostě maglajs.

Ale tentokrát byla chalupa tichá, jako když se někde opodál už střílí, a jen ze dveří vyšel po chvilce muž v klobouku a k němu se připojil velký pes. Prošek se blížil na lodi na druhou stranu, a jak poznával tátu, rozehříval se jak sluníčko. Poprvé v životě se políbili.

U Proška táta nespal. Jen kolo si dal do stodoly a vzal si v nůši na ostrov žitnou slámu, lehl si v noci na ni a přikrýval se gumákem. Karel mu přinesl k snídani mlíko, máslo, chleba a čerstvé makové buchty od paní Karolíny. Táta kalil vodu a chytal maličké řízky na velké úhoře, připravoval šňůry a skládací haltýř. V Buštěhradě měl od sedláků slíbeno za úhoře maso a sádlo ze zabijaček. Ale byly krásné světlé, a tudíž špatné noci. Měsíc svítil naplno, tak pro básníky, a úhoři, noční dravci, se asi báli, a nežrali. Tatínek už si zoufal, celé noci nespal a napichoval rybičky a žížaly na háčky. Ráno šňůry zely prázdnotou a on se tloukl do hlavy a proklínal zasranej svět. Karel ho pozoroval, jak si vaří v kotlíku malinové knedlíky, a povídal:

„Nebuďte smutný, povezete mouku a máslo!“

„Karle, já potřebuju pro svý kluky maso. Potřebujou se ještě jednou pořádně najíst masa.“

„Pane Leo, maso nemám, musel bych pro vás zabít krávu. Jestli chcete, já tu Stračenu dneska zabiju.“

A pak řekl táta větu, na kterou už zřejmě myslel doma a kterou neřekl mamince, ale kvůli které sem hlavně jel:

„Karle, přines mi srnce."

Byla to prosba a příkaz zároveň. Karel na to řekl:

„Od tý doby, co přišli skopčáci, jsem s Holanem v lese nebyl. Myslete si, že nejsem chlap, ale mám šest dětí. Teď za to dávají trest smrti."

„Dobře, Karle. Půjčíš mi Holana?"

„Nevím, jestli s váma půjde. Ještě s nikým nešel."

„Se mnou půjde."

„Když půjde, tedy půjčím."

„Přijdu si pro něho, Karle, až přijde ta chvíle."

Karel Prošek odcházel se shrbenými rameny, bylo to pro něho strašně krutý.

Můj tatínek si rozprostřel v rákosí gumák, lehl si na něj a pozoroval babiččiným divadelním kukátkem stráň. Utekl den, dva. Srnec nešel. Táta pil z bandasky mlíko, co mu nosil Prošek. S Proškem nemluvil, jako by mezi nimi vyrostla hráz.

„Přišel?"

„Nepřišel."

A to bylo všechno.

Nastal poslední den, kdy mohl přijít, a pak už musel tatínek odjet. Ležel v rákosí a malé kukátko tlačil do očí, ze zarudlých očí mu vytékaly slzy únavy a vzteku. Příroda se proti židovi spikla, ty jasné měsíčné noci, ti noční vodní hadi a nyní les s tichými duby, ve kterých se neukáže ani veverka. Odpoledne usnul, čepice se mu posunula do týla, dalekohled babičky Malvíny spadl do rákosí. Když se probudil, bylo odpoledne, takové pozdní odpoledne, kdy hmyz někam odlétá, krávy se ženou z luk domů a ryby začínají žrát. Tatínek protřel oči. Naproti ve stráni docela blízko se pásl srnec, na poslední chvíli ho sem zřejmě poslal židovský pánbůh. Táta uchopil dalekohled a prohlížel si ho. Krásné paroží, krásnější než všechna, která viděl před válkou na hradě Křivoklátě. Byl to přímo božský srnec. Mohutnou hlavu nesl silný, skoro až jelení krk, a celý hořel zvláštní zrzavou a zlatou barvou, jako by vystoupil ze žhavého pekla, a ne od samého pánaboha.

Tatínek se v bahnité zátoce, když se brodil na druhou stranu, málem utopil, na přívoz přiběhl celý udýchaný a černý. Prošek ho přivítal:

„Co jste vyváděl?"

„Karle, kde je Holan? Je tam kapitální kus, srnec jako tele."

„Já bych to, pane, nedělal. Odpoledne tady šli Němci někam do hájovny. Celá skupina. Měli na krku malé kulomety."

„Říkal jsi, že mi půjčíš toho svýho psa."

„Když s vámi půjde. Holane!"

Holan vylezl zpod dříví. Stoupl si a díval se na Proška.

„Půjdeš s ním a budeš dělat, co ti řekne! Rozumíš?" A k tatínkovi:

„Nakonec mu vezmete hlavu do dlaní a řeknete: Holane, běž! O víc se už starat nemusíte."

Prošek šel k chalupě a zavřel za sebou dveře, aby Holan pochopil, že má teď jiného pána.

Holan si sedl a prohlížel si tatínka obaleného bahnem, ve svém životě takové strašidlo neviděl. Pak ho poznal, zavrtěl ocasem, vstal a tatínek myslel, že má vyhráno. Ale mýlil se. Holan si zase sedl a čekal, že mu tatínek hodí jako obvykle pár pražských buřtů.

„Holane, pojď se mnou. Ty se přece pamatuješ na ty buřtíky, co jsem ti vozil. Pojď, kamaráde."

Holan seděl, jenom mrkal očima a prohlížel si dál mého tátu. Bylo jasný, že s ním nepůjde, nešel nikdy s nikým. Můj tatínek ho znovu prosil, jako neprosil nikdy nikoho, ale marně. Říkal mu Holane, Holanečku, ale bylo to zbytečný. Pak už začínal být zoufalý a byl na pokraji toho stavu, kterému se říká šílenství. Vyndal z kapsy tu malou plátěnou hvězdu JUDE a ukazoval ji Holanovi a křičel:

„Já jsem teďka žid a žádný buřty nemám. Sám bych nějaký potřeboval. Jsem žid a potřebuju pro mý báječný kluky maso a ty mi ho musíš opatřit!"

Pak mu tekly slzy, otočil se a šel k pěšince, vedla na ostrov. A posílal Proška i Holana ke všem čertům. Rozhodl se jít dál, už nikdy se nepodívat na tu bílou chalupu, sbalit celtu, nářadí a jet domů beze všeho. Ale na začátku cestičky to přece jen nevydržel a otočil se.

Oči psa a člověka se střetly. Dívaly se na sebe dlouho, snad celý věk, světla v nich zhasínala a rozsvěcovala se, a co si říkaly, to se nikdo nedoví, protože jsou oba mrtvi, a i kdyby byli živi, nikdo by se to nedověděl, protože oni sami to stejně nevěděli. Snad nadávali na psí život, snad na židovský, ale to je všechno snad. Holan vstal, protáhl se a šel líně jako obyčejný převoznický pes za mým tatínkem, jako by mu odjakživa patřil. Na pěšince se změnil v toho vlka.

Můj tatínek šel po té uzoučké stezce nad řekou ke stráni, kde byl na paši srnec, a před ním tři kroky kráčel Holan. Můj táta už

podnikl různé hony, ale to bylo docela něco jiného, když střílel na honech a dával koncerty, neboť střílet se naučil v Africe, kde neměli co dělat a stříleli pořád. Jednou u Bakova střelil dvěma ranami z dvojky dvě sluky, které lítávají nízko nad zemí cik-cak. Přistoupil k němu mistr republiky ve střelbě architekt Kostrba, vyndal z klobouku sojčí pírko a dal mu je. Šel strání a viděl v duchu na planině Němce. Seděli na kládách před sněhobílou hájovnou, krájeli dýkami špek a popíjeli šnaps. Smáli se a na kolenou měli železné rychlopalné pušky a trhali židům z hlavy vlasy a z brady vousy. Tatínek věděl, že když ho chytnou, že ho ubijou a pak rozstřílejí a shodí do řeky a on popluje těmi místy, která byla pro něho nejkrásnější na světě, a zastaví se u Šímovic skály o velký černý balvan a tam do něho nalezou úhoři, kteří mu sežerou vnitřnosti, srdce a mozek a oplatí mu tak, že je tahal z té jejich nejkrásnější řeky na světě.

Na ostrov už nebylo daleko. Skupina habrů, pak chomáček slabých bříz s močálovitou barvou listí a potom už duby. Pes se zastavil. Spatřil srnce.

Ještě byla možnost vrátit se, Holan by to udělal. Ale tatínek vzal jeho hlavu do dlaní a zašeptal tu zabijáckou větu:

„Holane, běž!“

A Holan vyběhl. Nabral si směr a letěl téměř ve vzduchu mezi duby. Pak už uháněl přikrčen a poslední metry se ztratil tatínkovi z očí, plížil se ve vysoké trávě. Tatínek zapomněl na opatrnost i na to, že může srnce poplašit, a kráčel fascinován dál a dál. A pak spatřil psa, jak vyrazil, a uslyšel srnce, jak bekl. Holan už několik let takhle nelovil a srnce prostě minul. Skočil mu na hřbet a svezl se z něho po zadku dolů. Můj tatínek se opřel o dub, už neměl sílu někam jít a něco dělat. Viděl tiché divadlo, ale na les příliš hlučné. Sípala zvířata, sypala se stráň, praskaly staré větve, v korunách dubů volali ptáci. Srnec byl ještě mohutnější, než se zdál z ostrova. Skákal k řece, jakoby vymršťován pružným pérem. Snad dvacet metrů nad řekou Holan skočil podruhé a naposled. Srnec udělal překot jak zajíc po plném zásahu broky. Ale mrtev nebyl. Ještě se cosi odehrávalo, obě těla se válela v kotoučích ze stráně a zelená tráva pozdního jara se barvila krví. U řeky srnec zůstal ležet a Holan nad ním stál.

Můj tatínek byl zpocený odshora dolů. Opustil dub a chtěl sestoupit k řece. Vtom spatřil dva chlapy, jak odhánějí psa. Dostal třesavku, vzpomněl si zase na ty německé samopalníky, kteří už asi nejsou před sněhobílou hájovnou. Ale ti dva chlapi byli rybáři, měli na zádech pruty, jako jiní mají pušky. Zahnali psa, vyndali dýky a začali s nějakou zvláštní samozřejmostí stahovat srnce, jako by jim patřil. Holan se vrátil a měl sklopené uši jak po výprasku a provinilé oči.

Přišli smutní na přívoz. Karel Prošek uviděl tátův prázdný batoh a přijal je téměř s radostí:

„Tak rohatec už tam nebyl? Uplách?“

Můj tatínek mu vyprávěl, co se stalo. Strejda Prošek nikdy nesnesl, když mu někdo vyfoukl z nalíčeného prutu rybu, natož srnce. A pak také viděl, že je už v přílišném běhu něco, u čeho zpočátku nechtěl být, ale nakonec do toho také spadl. Povídal:

„Dobře mě poslouchejte! Vy půjdete po pěšince a já pod vámi, jako když něco hledáme. Ale rychle! Psa tu necháme.“

Šli, takřka utíkali, a u té stráně mrtvých srnců začal Prošek volat:

„Pane nadlesní, tady to bylo!“

A táta odpovídal jako špatný ochotník:

„Jo, tady by to snad mohlo být.“

Potom uslyšeli velký dupot a zahlédli oba rybáře, jak peláší podle řeky nahoru k Rozvědčíku a k proudům, kde obvykle žrávaly parmy a kde se dalo přebrodit a utíkat strachy dál až do země Tramtárie.

Prošek šel k srnci. Byl už vykuchaný, stažený, vystlaný smrkovými větvičkami jak v obchodě ZVĚŘINA, dělali to zřejmě odborníci. Opodál ležela hlava se zavřenýma očima a nádhernými velkými parůžky. Prošek se ještě podíval za rybáři a řekl:

„Tak vám pěkně děkujem, mládenci.“

Nacpali srnce do batohu, a vtom se v lese ozvaly první rány. Němci zahájili lov. Po pěšince už utíkali, střídavě nesli batoh. Na přívoze ho uložili na půdu a táta spal poslední noc na ostrově. Nespal, stále pozoroval mlčící hvězdy a jasný měsíc a podle ostrova tekla řeka a někde lovila vydra a bylo mu tak krásně, že tady byl a že se všechno povedlo, jak si přál.

Za tmy vyrazil od přívozu, chudák Prošek mu někde sehnal na cestu stovku cigár. Na tandemu měl mouku, máslo, koláče a v batohu srnce, hlavu s parůžky nechal Proškovi. Vyšlapal kopec a jel serpentinami dolů do městečka Křivoklátu. V městečku se to hemžilo Němci. Ztratil nervy a chtěl od kola utéci, jedna paní mu však povídala:

„Pane, máte všechno od krve.“

Tahle česká paní, kterou neznal jménem, ho vzala domů, s mužem mu srnce přebalili, uvařili mu kafe, aby se posilnil na cestu, a fleky na kabátě mu zatím vyprala. A potom už můj povedený tatínek frčel dál a byl už nějaký klidný, protože po tom, co prožil v křivoklátských lesích a teď, věděl, že má dnes a také zítra kliku a že se nic nestane. Jel jak z výletu, a když se rozednilo a minulo ho obrněné auto werhmachtu bez povšimnutí, začal si broukat písničky z legií a taky tu neslušnou německou:

Der Elefant von Indien,
der kann Loch nicht findien.

Začínalo léto a bylo krásně, květy z třešní už opadaly a padaly květy z hrušek a jabloní a začaly se tvořit plody v tom třetím roce války.

Na Buštěhrad přijel odpoledne a srnec byl spravedlivě rozdělen. Jednu kýtu jsme dali pekaři Bláhovi, byl k nám za války moc hodný, jednu do statku Burgrovým, ti k nám byli ještě hodnější, a ostatní máma naložila do takové krásné kamenné štoudve a dělala mým bráškům Hugovi a Jirkovi omáčky a bifteky, což byla její veliká specialita. Kluci se cpali na příští léta, aby vydrželi Terezín, Osvětim, Mauthausen a pochody smrti v třicetistupňových mrazech a nošení kamenů do mauthausenských schodů v třicetistupňových vedrech a všechny ty krásné věcičky, které pro ně připravili Němci. Hugo se vrátil celkem dobrý. Jirka se vrátil z Mauthausenu a měl čtyřicet kilo a půl roku umíral od hladu a utrpení, než začal znovu žít. Nikdy mi o tom moc nevyprávěl, jenom jednou, a když jsme mluvili o tom srnci, řekl:

„Možná že ten srnec mi zachránil zrovna život. Možná že ty poslední kusy pořádného masa mi vystačily akorát do konce.“

Strejda Prošek tu hlavu srnce vypreparoval a pověsil si ji nad dveře sněhobílé chalupy. Udělal to, ačkoliv to bylo proti jeho zásadám, a lesníkům tvrdil, že to krásné paroží dostal z Alp. A svým dětem a vnoučatům vyprávěl, že když se to vezme kolem a kolem, tak lov na toho srnce byl daleko nebezpečnější než lovy na dravou zvěř v Africe. A taky sliboval, že jim to jednou poví. Ale už se k tomu nedostal. A také parůžky ze srnce neodnesl na můj milej hrad Křivoklát, jak sliboval, někdo je ukrad, protože Holan už nežil. Strýček zemřel po válce krátce po něm a neměl už na nic čas. Když jsem mu přijel na pohřeb a na břehu vyhrávala kapela píseň o věrném převozníku a jeho dávali ve velké černé rakvi na jeho

nejstarší loď, na které převezl na nezabudickou stranu desítky mrtvých kamarádů, měl jsem už ze všeho rozum a brečel jsem jak nikdy v životě. Ležel v té rakvi s krásným knírkem pod nosem, bledý jak sama tetička smrt. Vezli ho na druhou stranu a řeka pod námi plynula, jako plyne milióny let, a mě nemohli utišit. Byl jsem už tak starý, že jsem věděl, že nepohřbívám jenom strejdu Proška, ale celé své dětství a všechno, co s ním souviselo. V té rakvi byla i pravá anglická meruna, studené podmáslí, nakládané ryby a srnčí, pes Holan, pražské buřty a gramofonová deska TISÍC MIL.

Kapři pro wehrmacht

Hned na začátku okupace vzali mýmu tatínkovi buštěhradský rybník. „Copak může žid chovat kapry?“ domlouval mu starosta. Buštěhradský dolní rybník se stal už dřív tatínkovou láskou, byl do něho zamilován jak do slečny (slečny měl, jen tak mimochodem, taky občas rád). Přitom tenhle rybník nevyhlížel báječně jako jihočeský rybník, kde stoupá pára, třepotá se rákosí a křičí rackové, ale šlo o slušnější rybník uprostřed města, z jedny strany pivovar, z druhý topoly, a jinak domky a chalupy. Ale tatínek se vozil po tomhle rybníce už jako kluk na neckách, plul po něm na neckách i jeho tatínek, dědeček i pradědeček, a tak ho k rybníku vázalo jakési pouto předků (mezi námi, taky to, že v tomhle rybníku rostli rychle chutní kapři, nesmrděli bahnem a on si na nich mohl přivydělat k svému platu cesťáka s ledničkami a vysavači u té slavné firmy Elektrolux).

Tatínek chodil v dobách míru podle rybníka, v papírovém pytlíku míval žemle a krmil svý kapry jak slepice:

„Tumáte, kluci. Na. Na.“

Kapři připlavali, otevřeli vždycky tlamu, slupli žemli a šups! ladným obratem zpátky pod vodu. Dával je také přikrmovat mlátem z toho blízkého pivovaru a kapříci vypadali jak buchtičky. Rostli, no zrovna jako z vody. Když přišli Němci, vzali je jako mnoho jiných věcí do zajetí. Jinak nám neměli Němci co sebrat, protože tatínek byl chytrej a už dlouho před válkou říkal, že se v naší rodině všechno projí, propije a užije (maminka mu občas vyčítala, že užíval hlavně sám). Ale přesně to tak nebylo, pamatuji se na doby, kdy vydělal dost peněz a dal nám všechno, co mohl, a ve špajzu viseli nádherní bažanti s krásnými dlouhatánskými ocasy a šunka, z který jsme si mohli, každý jak chtěl, ukrajovat. Byly však taky časy, kdy k nám chodili exekutoři zabavovat nábytek a my jsme stávali v pozoru. My tři kluci jsme stáli v pozoru ještě při jedny příležitosti, a to jak se někdy z rádia linula hymna Kde domov můj. Jednou hymna zazněla, když už jsme leželi, my vyskočili a stáli jsme na postelích v nočních košilkách a tatínek nás pyšně ukazoval hostům, jak jsme vlastenecky vychovaní.

Můj tatínek měl vůbec tuhle zemi rád a asi víc než maminka, která byla křesťanka; ale pro ni to bylo jaksi samozřejmý, že má domov, kdežto můj táta ho hledal za pomoci předků stovky let, než ho našel. A taky za poslední velký předválečný peníze, místo aby

sehnal do zásoby jídlo, koupil originál krásnou českou bystu. A to byl náš celej majetek při příchodu Němců. Se zabalenou bystou a nábytkem jsme se na začátku války stěhovali z Prahy na Buštěhrad, kde měl tatínek svý rodný hnízdo a svůj jediný rybník.

Když mu tenkrát pan starosta před námi oznámil: „Bereme si ten rybník," nesvěsil ramena, neshrbil se, jenom odsekl:

„Kdybyste se tak chtěli kostmi z mých kaprů udusit."

Pan starosta vyvalil oči, ale nic nedělal, nechtěl si brát tatínka na svědomí.

Pak tatínek a bráškové pracovali na kladenský šachtě, tatínek jezdil na kole, kolo mu po cestě vrzalo a zpívalo takovou zvláštní písničku, nebylo jí rozumět, ale byla opravdu moc zvláštní. Možná že v ní bylo něco o potupě a zase o vzpouře člověka, snad to kolo zpívalo, co se odehrávalo v tatínkově duši.

A pak na něho začala dopadat rána za ranou.

Věděli jsme, že chodí pořád k svýmu rybníku a za svými kapry. Přestože jsme měli málo chleba, stále je krmil a snad doufal, že mu je nikdo během války nevyloví a kapři se dočkají šťastnýho konce. Chodil k rybníku za světla i za tmy, byl tím posedlej.

Jednou přišel na hráz mezi topoly a strnul. Na bahnitým břehu stáli čtyři chlapi v napucovaných zelených uniformách, v rukou pruty. A tatínek jak fascinován šel krok za krokem k nim, jako by se chtěl zeptat, cože si to dovolují v jeho rybníce. Jak se k němu ten první štíhlý v jezdeckých holínkách pootočil, spatřil umrlčí lebku esesmanů a rozesmátý obličej:

„Co chceš, žide? Nemáš chuť na kapra?"

Tatínek mlčel a umrlčí lebka rozkázala:

„Pojď si pro něj!"

Důstojník vytáhl ze škopku kapra a hodil ho mezi sebe a tatínka do bahna, kde se kapr propadal do smrti. Všechny čtyři umrlčí lebky se rozchechtaly. Pak jeden z nich zmlkl a vykřikl:

„Táhni, žide!"

Můj tatínek se otočil a šel zas tak vzpřímeně jako vždycky, nikdy se nikoho nebál a ani Němci ho ještě nenaučili plazit se.

Okupace byla všude zlá, ale v Buštěhradě snad o kousek horší. Zkáza Lidic zasáhla celý svět. Ale Buštěhrad, můj tatínek, maminka, bratři, já, my jsme viděli Lidice hořet, my jsme slyšeli Lidice přes kopec křičet, já chodil s Příhodou do školy a najednou bylo jeho místo v lavici zoufale prázdný, my tam hrávali fotbal, tatínek tam měl kamarády, k nám vbíhali Němci na prohlídky s nasazenými bodáky. A maminka, drobounká, světlovlasá, musela chodit pracovat na lidický pole a vracela se často uplakaná, protože

na hrobech rostla z krve a těl zabitých veliká, hustá tráva. My na zkázu Lidic nemůžeme nikdy zapomenout, nám zůstaly zakousnutý v srdci jak v kůži klíště, který má místo kusadel a nožiček černej hákovej kříž.

Tatínka to tehdy sebralo, měl už v očích ten prokletej staletej smutek.

A přestal chodit k rybníku, už nevěřil, že kapři budou zase jednou jeho.

Pak nás postihla strašná rána. Bráškové museli do koncentráku. Zbyli jsme jen tři a my jim občas posílali na zvláštní terezínský známky dvacetikilový balíky. Tatínek sháněl na balíky peníze a já chodil k sedlákům v Buštěhradě a do vesnic obstarávat jídlo. Vypadal jsem nenápadně, slabý a útlý, vždyť mi bylo dvanáct let, nikdo si mě nevšiml. Našli se skvělí lidé, jako Burgrovi anebo pekař Bláha, ale byli i jiní. V zimě jsem šel od vesnice k vesnici s ranečkem na zádech, klepal na veliká vrata, byla mi zima, v jednom statku jsem čekal na dvoře dvě hodiny, než mi panímáma přinesla maličký sáček mouky. Nikdy jsem toho dost nepřinesl, ale maminka mě vždycky pochválila, pohladila po vlasech a říkala: „Ty můj obchodníčku.“ A mým největším štěstím bylo, když jsem jim někde vyžebral cigaretu, to seděli s tatínkem proti sobě, půjčovali si ji, hulili a vyprávěli si, jaké to bude, až skončí válka.

Tatínka těsně před vánocemi povolali do koncentračního tábora.

Nám se tehdy už dost špatně vedlo, maminka naříkala, že mu nebude moct dát nic s sebou.

Tatínek dva dny před odjezdem prohazoval sníh před barákem. Tehdy jsme dlužili nějaký daně židovský obci a čekali jsme z tý obce návštěvu. Před domem zastavilo auto a z něho vylezli tři civilní páni, a ten první hned spustil:

„Podívejte se na ten zázrak, žid něco dělá.“

A tatínek na to:

„Zato vy se flákáte.“

A ten pán:

„Za koho nás máte?“

Tatínek si je prohlídl, jeden vyhlížel moc židovsky, a tak usoudil: „Vypadáte jak celá židovská obec dohromady.“

Ten pán zas usoudil, že je toho dost, vytáhl odznak a řekl:

„Geheime Staatspolizei.“

Tak tedy gestapo — pomyslel si tatínek a pronesl nahlas:

„No servus Kaiser.“

Těm gestapákům se nějak zalíbil, protože jeden z nich, s knírkem, řekl:

„Nejste zřejmě posera, a tak pojďte a ukažte nám ty schovaný pušky a kulomety.“

A pak nám prohlíželi barák odzdola až nahoru. V pokoji zůstali překvapeně stát, spatřili v židovský domácnosti vánoční stromeček ověšený staniolem, a ten s knírkem se dokonce trošku usmál na maminku. Pak vlezli až na půdu a úplně v rohu objevili zabalený balík a v něm tu bystu.

A už s tatínkem nežertovali a ten s knírkem se už na maminku neusmál. Tatínek sám musel vzít bystu a z výšky ji hodit na betonový dvorek a pak ji ještě kousek po kousku rozbít sekyrou. Odešli a maminka, která už s tím měla zkušenosti, prohlásila, že se najdou ještě slušní Němci. Ale tatínek si jen odplivl. Druhý den jsme se dověděli, že tihle slušní Němci vystříleli v okolí ten den, kdy byli u nás, dvě židovský rodiny.

Potom jsme si udělali předčasně Štědrý večer, ráno měl tatínek odjet. Na stromku plápolaly svíčky, staniol hořel stříbrem a pokoj voněl lesem. Tatínek mi bůhvíkde sehnal staré boty s bruslemi, měl dávný přání, aby byl ze mě slavný hokejový hráč. A já mu zase opatřil od kluků ve škole dvě škatulky cigaret na cestu do koncentráku. Maminka s tatínkem se tvářili vesele, pobrukovali si, ale asi to dělali kvůli mně, abych měl na ten večer hezký vzpomínky. Muselo jim být mizerně, vždyť to mohl být jejich poslední společný večer v celým životě.

V noci se mnou někdo ve tmě zatřepal:

„Vstávej, kamaráde, vstávej.“

Třásl se mnou tatínek, občas mi říkal kamaráde.

Mně se ven nechtělo, v pokoji byla ukrutná zima. Klepaly se mi zuby, třásl jsem se po celým těle. Oblékl jsem se, ve vedlejší místnosti stála maminka, dala mi zimníček a čepici. Něco se dělo, a já neměl tušení, co. Maminka mi řekla:

„Táta na tebe čeká na dvoře.“

Sešel jsem ze schodů, tatínek tam stál a v ruce měl sekyru a balík pytlů. Dostal jsem strach. Kývl na mě. Šlapal jsem za ním po ztvrdlým sněhu, křupal nám pod nohama a dělalo to rachy — rach. Tatínek nemluvil a mířil k rybníku. Za topoly se objevil ten jeho rybník, vypadal jak v pohádce, celý zamrzlý, a nad ním rozsvícený měsíc. Všude ticho, náramný ticho.

Tatínek začal pod Hudečkovic oťukávat led. Šel kus do rybníka, led mu zněl pod sekyrou jak varhany v kostele. Pak se ke mně otočil:

„Kapři se dusí. Nevysekali jim díry.“

Rozkročil se a udeřil do ledu. Zadunělo to nocí a já se zachvěl. Řekl:

„Tady to uděláme!“

Stál a sekal do ledu. Ledová sprška mu třísnila šaty a obličej. Vysekal čtverec ledu a vytáhl ho z vody. Obrátil se ke mně:

„Musíme počkat, kamaráde. Za pár minut připlavou.“

Díval jsem se jako očarován do průsvitné vody, kde se rýsoval každý záhyb dna a každý kamínek. Voda se chvěla a prostupovaly ji ze vzduchu životadárné bublinky, ten čtverec vody vypadal jak studánka pro kapří pocestné.

Tatínek tomu rozuměl, najednou se v tý křišťálový vodě objevil tmavý oválovitý stín a proplul pod námi. Vrátil se. Kapr. A jaký kapr! Vystrčil ven kulatou hubičku a lapal při hladině po vzduchu. Vtom připlul další. Chovali se jak omámení, vůbec jim nevadilo, že tam stojíme a koukáme na ně. V několika vteřinách se jimi hladina zaplnila a stále jich přibývalo. V té chvíli propadl tatínek čemusi hlubokému, neznámému, klekl si na led, vyhrnul rukávy a začal je hladit po hlavách a hřbetech, laskal se s nimi a mumlal:

„Kapříci moji. Kapříci.“

Hrál si s nimi a oni se mu sjížděli k rukám jak jeho děti, v tom svitu měsíce zlatí a stříbrní, zářili jako svatí, nikdy později jsem podobné kapry neviděl. Převaloval je na rukou, zdvíhal je a pouštěl a přitom si něco broukal.

Pak vstal, měsíc mu zrovna svítil do obličeje, a měl ve tváři takový spokojený výraz. Šel k pytlům a vytáhl schovaný podběrák. Vzal jeden pytel, přistoupil k díře a nabral prvního kapra. Teď teprve jsem to pochopil a dostal pořádný strach. Zatahal jsem ho za rukáv:

„Tatínku, pojď pryč. Jestli nás chytí, tak nás zabijou.“

Podíval se na mě nepřítomným pohledem a dneska vím, že by mu tenkrát bylo jedno, kdyby ho chytili a na místě ubili. Nemohl odejít a nechat Němcům své kapry.

Už se s kapry nemazlil. Nandával je do pytlů, nosili jsme je domů a maminka je rozdělovala do nádob. Náš barák se plnil odshora dolů vodou. Kapři plavali v kbelících, ve vaně, v kádích, ve starých koňských žlabech v maštali.

K ránu, kdy už měsíc přestával svítit a mráz přituhoval, byli jsme promrzlí na kost, a jak jsme nosili na zádech mokré pytle, maminka z nás škrábala led. Ale rybník byl už prázdný, kapři se přestěhovali ke svýmu majiteli, tatínek vlastně ukradl svý vlastní kapry.

Ráno jsme doprovodili tatínka na autobus do Prahy. Měl v rukou kufříček a poprvé svěšený ramena. Ale v mých očích vyrostl za tu noc o ohromný kus.

Ještě ten den jsme začali s maminkou vyměňovat kapry kupcům a sedlákům za jídlo. Kapři mně před vánocemi otvírali brány a vrata do těch nejzatvrzelejších pevností, jak jsem ukázal v tašce velké buclaté macky, panímámy jásaly a můj studený pokojíček se plnil sádlem, uzeným, moukou, pecny bílého chleba, cukrem, balíky cigaret. Byl jsem taky několikrát pozván za stůl s bílým kafem a vánočkou, už jsem nečekal dlouho u vrat, ale byl jsem vítán jako král, jemuž otevřeli kapři cestu do světa. Prostě mý nejštědřejší válečný vánoce.

Nu a příští rok přijeli ten spodní buštěhradský rybník lovit sítěmi. Mezi rybáři se míhaly uniformy wehrmachtu, kapry zabavuje německá branná moc.

Stál jsem mezi kluky na hrázi a čekal, jak to dopadne.

Zpočátku velká sláva, na hrázi vyhrávala kutálka a všecko vyhlíželo slibně. Ale v rybníce nic nebylo a nikdo si to nedovedl vysvětlit. A já tenkrát myslel na to, že ta muzika vlastně hraje už jenom na počest mýmu tátovi, který s Davidovou hvězdou na kabátě vypálil Němcům rybník.

Můžou tě i zabít

V Buštěhradě byly rybníky dva. Oba rybníky dělila hráz a topoly a silnice. Nový rybník mě nikdy nelákal. Měl takové studené břehy, převážně z kamenů a cihel. Starý rybník byl jiný. Část břehů měl z husích trávníčků. Voněl potůčkem, který do něho přitékal kolem Opltovic hospody, a čpěl močůvkou vytékající ze selských stavení. Voněl starými vrbami a bahnem, ve kterém si kapři vyvalovali pupky, a voněl pivem, které tu šumělo v blízkém pivovaru.

Ve středu mé pozornosti plavali kapři, kteří sem byli nově nasazeni. Nemohl jsem zapomenout na křivoklátského okouna a bojovné parmy, které jsem kdysi chytal. Ryby mi pluly v krvi, chtěl jsem je zase lovit. Na Buštěhradě nebylo kde. Nikde neteče pořádný potok ani řeka. Jsou tu jen rybníky s výstrahami, že chytání ryb je zakázáno.

Díval jsem se na kapry, jak bezstarostně bloumají vodou a jak zřejmě o ničem nepřemýšlejí. Stěhovali se v rybníce z místa na místo a jezdili v houfu jak vojska. Cestovali v kruzích a pásli se. Když se stíny topolů sklonily k mému rybníku, vylezl jsem si na vrbu a tiše jsem jim vyprávěl. Zdálo se mi, že špicují uši a naslouchají. Byli krásní, mosazně zlatí, a když dělali stojky a kotrmelce na hlavě, viděl jsem jejich žlutá, vypasená břicha. Zaměstnanci pivovaru jim je přikrmovali mlátem.

Tenkrát jsme potřebovali příjemné, tučné kapří maso pro sebe i na výměnu. Za mouku, chleba, a za cigarety pro maminku. Žil jsem už jenom s maminkou, ostatní byli v koncentráku. Stále jsem kapry dost neznal. Musel jsem vědět, kdy mají dobrou a kdy špatnou náladu, kdy mají hlad a kdy zas plný břich a kdy mají chuť si hrát. Musel jsem vědět, kde plují a kde je marné na ně čekat. Už jsem měl nachystán pevný krátký proutek, vlasec, splávek a háček. Nemohl jsem začít, dokud nepoznám své nepřátele. Nepřátelé nebyli kapři, ale především lidé. Z oken zámku se ozývala sladká německá gramofonová píseň Lily Marlén a k hostinám se podávali právě kapři. Ve městě žilo několik udavačů a ti měli okna dokořán, aby nic nepřeslechli a o nic nepřišli. A taky bydlel v Buštěhradě pan František Záruba, který kapry hlídal. Byl to první porybný, se kterým jsem se v životě setkal. Musel jsem ho poznat jako ty kapry. Kdy má dobrou náladu a kdy špatnou, kdy chodí jíst, kdy chodí k rybníkům a kdy tam ani nevkročí. Musel jsem se s ním seznámit. Narazil jsem si hluboko dědečkovu starou bekovku, oblékl jeho

ošumělé šaty a kulhal jsem. Nesměl si mě vštípit do paměti. Když jsem ho poprvé spatřil, ustrnul jsem. Byl přihrblý, měl snad hrb jako zvoník od Matky boží v Paříži, ten ubohý Quasimodo. A byl malý. Nemohl dělat dlouhé kroky ani skoky, nedovedl rychle utíkat. Nikdy by mě nedohonil. Ale od maminky jsem věděl, že někteří tito lidé mohou být moc zlí. Mstí se lidem za to, že je poznamenal bůh.

K lesíku směrem na Dříň jsem chodil trénovat běh, abych v případě nouze utekl.

Pak jsem se šel večer podívat na kapry, jestli nezměnili své zvyky. V určenou dobu se chvíli co chvíli objevil temný stín pod vrbou.

Druhý den už jsem přišel s krátkým proutkem pod kabátem.

Na hrázi stál hostinský Josef Oplt a prohlížel si mě svým jedním okem, to druhé měl mrtvé, skleněné. Slušně jsem ho pozdravil a v duchu jsem se strachem modlil:

„Panebože na nebi, nezraď mě. Pane Oplt, vy mě také nezraďte. Vždyť náš dědeček Ferdinand k vám chodil na mariáš a nechal u vás spousty peněz. Aspoň to říkala babička Malvína. Amen."

Vyškrabal jsem se na vrbu a vyndal proutek.

Připevnil jsem těsto a udělal vábivou kuličku. Kolem rybníka byl klid a bylo sem špatně vidět. Z pivovaru se kouřilo a pivo se vařilo v kotlích. Potůček voněl a šuměly vrby. Němci zavřeli okna zámku, protože už bylo chladno. Špiclové zalezli domů. František Záruba večeřel. V té době mi zabral první kapr. Splávek se nejdřív natřásal jak baletka a pak hupsnul pod vodu a vzápětí pod vrbu. Škubl jsem a ucítil silný tah. Byl to udatný kapr. Cloumal mým krátkým prutem, nakonec lapal po vzduchu a vzdal se. Krasavec. Mosazně zlatý a měl žluté pivovarnické břicho nacpané mlátem. Vytáhl jsem ještě jednoho a klidil se pryč jak kočka s rybami. Musel jsem být u rybníka co nejkratší dobu, s každou minutou se pro mě zvyšovalo nebezpečí. Minul jsem pana Oplta, kouřil cigaretu a mlčel.

Maminka mi dala doma pusu za ty kapry, vždyť byl čtvrtý rok války a jídla bylo pomalu. A ani si chudinka neuvědomila, že to může skončit jedině velkým malérem.

Brzy o mně věděli. Někdo to řekl. Někdo z těch udavačských oken mě udal Zárubovi. Cítil jsem, jak se kolem mne stahují pavučiny, viděl jsem mraky nad mým starým rybníkem. Rybník mi připadal poslední dobou zlý, cloumal s ním vítr a vlny výhružně pleskaly o travnaté břehy. Také pivovar mi připadal nepřívětivý a pivo na dálku smrdělo.

Chytil jsem několik dalších kaprů a dostal jsem strach. Všichni z naší rodiny byli už v koncentráku, anebo byli mrtví. Babičku

Malvínu, která vyčítala dědečkovi Ferdinandovi, že chodí na mariáš, prý zplynovali v Osvětimi. Když jsem ležel ve své studené posteli, zavřel jsem oči a viděl šedé letadlo typu Heinkel s černými kříži na křídlech, jak vrhá bomby. Potom jsem si vzal trepky a chodil tiše po tom strašně velkém, prokletém mrtvém domě. Našlapoval jsem kolem své drobné spící maminky, která obrovsky trpěla jenom proto, že si jednou vzala před bohem žida a nechtěla se s ním před lidmi rozejít. Pozoroval jsem ji, měla už vrásky na čele, dělala tu nejtěžší práci na polích. Možná že dnes vůbec nevečeřela. Vypadala jak drobné dítě a já jsem si připadal dospělý, zůstal jsem už jediný a poslední muž v domě. Sešel jsem po kamenných schodech do přízemí a našlapoval jsem kolem dveří, za kterými nikdo nebydlel, jenom duše mrtvých. Tady kdysi žila slečna Hassoldová z pošty, teď odpočívá na buštěhradském hřbitově. Všude pavouci s kříži na hřbetech a pavučiny. Vešel jsem do kvelbu. V kameninové díži plaval poslední kapr, kterého jsem chytil. Jezdil jen v krátkých úsecích sem a tam, když narazil otupělou tlamičkou na kamennou stěnu, vracel se zpátky. Mě si vůbec nevšímal, jako by věděl, že jsem mu vyprávěl pohádky o tom, že ve světě je ráj, a potom jsem ho podvedl jako ostatní lidé, kteří slibují ráj.

Zítra půjdu znovu k rybníku a dám mu sem bratříčka a sestru. Všichni budou mít zlaté oči a budou jimi svítit jak zlatými lucernami.

Druhý den navečer, když se zavřela zámecká okna a když Záruba usedl k večeři, vzal jsem zas svůj krátký proutek a šel na hráz. Kolem topolů, z kterých padaly dolů lupínkové lístky, a kolem pana Oplta, který stál na hrázi a hulil. Z vrby jsem chytil prvního kapra. Objevil se, vcucnul těsto a potápěl se jak ponorka. Dal jsem ho do brašny a přikryl hadrem, aby sebou neplácal. Když jsem se pokoušel o druhého, objevil se Záruba. Nebyl tedy na večeři. Byl u rybníka a číhal na mě. Běžel od studny a křičel:

„Stůj! Stůj, darebáku!“

Utíkal těžce a pomalu. Vzal jsem proutek a vyrazil jak závodní kůň. Doběhl jsem až k Opltovi stojícímu pod stromy. Oplt mi mlčky ukázal na otevřená vrátka svého dvorku. Řekl:

„Zamkni se do kůlny!“

A za chvíli jsem slyšel, jak Záruba sípá a jak se s Opltem o něco přou. Slyšel jsem také bratříčka kapra, jak v brašně oddychuje, ale sám jsem skoro nedýchal. Měl jsem strašný strach. Lidé jako Záruba jsou zlí. Můžou tě i zabít.

Pan Oplt mi otevřel asi za hodinu, mohl jsem jít klidně domů.

Příští den jsem šel znovu, protože jsem si myslel, že by nikoho nenapadlo, že budu mít takovou drzost. Oplt tam už nestál, zřejmě s tím nechtěl mít nic společného.

Sotva jsem se usadil na vrbě, objevil se Záruba. V ruce držel krátkou hůl, která se podobala pendreku a kterou by se dal vytlouct mozek mláděte, jako jsem byl já. Rázem jsem pochopil, že Záruba je moudrý a chytrý jako Quasimodo. Je to nebezpečnější nepřítel než Němci v zámku anebo udavači v oknech. Poznal mé zvyky, pochopil, že mám v žilách pytláckou krev. Nikdy mu neuteču, nakonec mě dostihne se svou krátkou tvrdou holí a zbije mě do němoty, anebo mě zabije."

Nechal jsem ho ještě kus přiblížit. Volal:

„Stůj, ty parchante! Stůj, ty zasranej žide!"

Srdce mě už nebolelo při urážkách, zvykl jsem si na ně během války. Seskočil jsem z vrby, přeběhl lehce násep a proběhl mezi topoly. Cítil jsem se lehký jako pírko a věděl jsem, že mě nemůže chytit. Jediný z naší rodiny jsem neměl na nohou okovy a na krku řetěz. A tak jsem běžel jako volný pták do polí a utíkal pěšinami až k modrému lesu. Spal jsem pod smrky a slyšel v noci sovy. Do našeho domu jsem se vrátil až ráno. Maminka mi řekla, že večer pro mě přišli četníci s puškami a nasazenými bodáky. Potom se rozplakala a klekla si přede mnou na kolena, abych už nikdy nešel k rybníku.

Četníci už nepřišli. Náš známý strážmistr Knesl nám řekl, že Záruba byl na četnické stanici, kde prohlásil:

„S tím smradem si to vyřídím. To je moje záležitost. Já jsem tady porybný."

Obcházel jsem rybníky velkým kruhem, namluvil jsem si, že v nich plavou krokodýlové a žraloci. A také že v nich jsou chobotnice, které mě stáhnou do hlubin a vypustí ze sebe modrý inkoust značky Barock, aby mě maminka nenašla a nemohla mě pohřbít do tichého hrobu k slečně Hassoldové na buštěhradský hřbitov. Rybník pro mě přestal existovat. Zapomněl jsem na něj. Věnoval jsem se fotbalu a lesu. A musel jsem taky pracovat. Chodit na klásky, z kterých jsme vytloukali zrnka obilí, anebo vybírat na haldy uhlí, abychom měli v zimě čím topit.

A pak už nevím, jak se to stalo, šel jsem do kvelbu a držel jsem v ruce zase proutek. Motala se mi hlava. Hlupáčku, ve Starém rybníku nikdy nebyli žraloci a chobotnice. Ve Starém jsou stovky kapříčků bratříčků se zlatýma očima.

Nemohl jsem to vydržet.

Za šera jsem vyšel. Minul jsem topoly a hráz, kde nikdo nestál. Snad jsem vyšel brzy, nebylo ještě vidět. Ale už jsem šel, nechtěl jsem se vracet. Nezastavil jsem se u vrby, šel jsem až k pumpě na břehu rybníka. Abych ho viděl z dálky, kdyby šel. Vedly ke mně tři přístupové cesty. Jedna kolem rybníka, druhá z opačné strany, také kolem vody. A třetí úzká ulička nahoru ke škole. Jednou z těch tří cest mohl přijít, na dvě zbývající strany jsem mohl utíkat.

Rozbalil jsem proutek a nahodil jsem. Pocítil jsem nevýslovné blaho, když se splávek kolíbal po vodě. Voda byla zelená jak lesní tráva a voněla rybkami. U mělčiny kuňkaly žáby a z pivovaru se ozýval pravidelný hukot strojů. Splávek se začal otřásat. Byl jsem zakoukán do vody, když jsem si uvědomil, že něco není v pořádku.

Zvedl jsem hlavu a strnul jsem. Podél jednoho břehu rybníka ke mně postupoval tiše chlap, kterého jsem neznal. A z druhého konce rybníka šel druhý. Zahodil jsem proutek do vody. Nohy jsem měl jako odumřelé. U rybníka se rozhostilo ticho, slyšel jsem své srdce zvonící na poplach. A pak jsem se odrazil. Přeskočil jsem obrubu pumpy a vyrazil uličkou nahoru ke škole. To byla moje třetí a jediná možnost. Protahoval jsem kroky a uvědomil si znovu to ticho ve městě. Celé město zřejmě sledovalo můj závod, skoro celé město mi fandilo. Okna zámku byla otevřená a z nich vyhlíželi Němci, dalekohledy na očích. Také okna udavačů byla dokořán a z nich se vykláněli kostnatí mužíci se svými paničkami.

Utíkal jsem dlouhými kroky uličkou.

Zahnul jsem do poslední zatáčky. Přede mnou se objevil samotný Záruba. Stál rozkročen uprostřed uličky jak černí gestapáci, kteří k nám občas jezdívali na prohlídku. A v ruce držel tu krátkou hůl, která se podobala pendreku. Po obou stranách uličky čněly zdi, odnikud sem nebylo vidět.

Podklesla mi kolena. Chytil mě za ruku, čekal jsem ránu klackem, a tak jsem se skrčil. Ale nic se nedělo. Vzhlédl jsem k němu. Nařizoval mi důrazně:

„Křič!“

Zprvu jsem nechápal. „Tak krucinál křič!“

Pochopil jsem. Musel jsem křičet pro Němce v zámeckých oknech a pro udavače. Křičel jsem, jako jsem jednou slyšel kvičet prase, když ho zabíjeli u dědečka Ferdinanda z browningu a ani první a ani druhou ranou ho pořádně netrefili. Ječel jsem už opravdově, tak jako jsem se dřív pokoušel důrazně běžet. Záruba stál u zdi a švihal vzduch tvrdou krátkou holí. Potom se mnou zacloumal a řekl:

„To stačí.“

Stáli jsme teď proti sobě a prohlíželi jsme se. Byli jsme dva poslední v tomto městě. On poznamenaný bohem, já ocejchovaný nadlidmi. Zeptal se:

„Co tatínek? Píše vám z koncentráku?“

Zavrtěl jsem hlavou.

„A co bráchové?“

Zase jsem zavrtěl hlavou.

Pak se pan Záruba opřel o zeď, klidně si zapálil cigaretu jak někde na lázeňské kolonádě a pronesl delší řeč:

„Do Starého rybníka už nechoď. Nový rybník je také krásný. Můžeš chytat od sedláckých stavení. Tam tě nikdo neuvidí, je to tam úplně bezpečný. A kapři z Nového rybníka jsou myslím dokonce chutnější. Ale choď tam jenom za tmy, když nesvítí měsíc.“

Koukal jsem jak u vytržení. Přikývl jsem, že to tak udělám. Potom dodal:

„A teď už jdi a kulhej. Kulhej až domů, jako tenkrát, když jsme se poprvé potkali a ty jsi měl tu velkou čepici naraženou až po uši a kulhal jsi, abych tě nepoznal. Víš, tenkrát, jak sis mě prohlížel, jak vůbec vypadám.“

Usmál jsem se na něho. Ten úsměv bylo to jediné, co jsem mu mohl dát. Slyšel jsem, jak mi říká na cestu:

„A do těsta přidávej kaprům anýz. Mají to rádi a rychle berou.“

Kulhal jsem nahoru uličkou.

A on se vydal dolů ke Starému rybníku. Švihal si přitom holí a pískal tu známou, krásnou německou píseň o Lily Marlén. Byla to opravdu krásná písnička, jenom na ní vadilo, že ji tolik milovali příslušníci SS.

Šel jsem domů, kulhal jsem a prohlížel si Nový rybník. Kapři si teď navečer hráli při hladině a dělali na něm kola veliká jak kola od vozu anebo od trakaře. Tihle kapři budou na těsto s anýzem určitě brát. Jenom musím počkat pár dní, než nastanou tmavé noci.

Dlouhá míle

Konec války byl ve vzduchu jako naděje. Oba buštěhradské rybníky slovili a kapry snědli. Nic už do rybníků nedali, protože nic neměli. Kapří násada došla, tak jako docházela munice. A snad už to bylo každému jedno, na pořad dne nastupovaly jiné starosti. Jenom mně ryby chyběly. Bloumal jsem krajem a hledal potůčky. Tekly tu pomalu skrz černozemní step, nebyly stříbrné jako stužky a náhrdelníky královny, ale byly tmavé jako kladenská obloha, anebo dokonce černé jak uhlí z Franšachty. Jen v některých plavaly ryby. Ale ryby to byly za groš kudla. Řízečky a piskoříci malí. Takové rybičky, jaké se jedí syrové, když je hodně velký hlad, anebo jaké chroupali zlatokopové v Londonových povídkách. Stříbrné rybky běličky jak pocukrovaná pozlátka na vánoční stromek. Občas byli pod travnatými břehy ráčci jak mořské krevety. Třepali ocásky a durdili se na mě, když jsem je vytahoval z jejich mělkých děr. Nebylo tu nic pořádného k snědku, bylo to jenom velké akvárium, jehož stěny tvořily místo skleněných tabulí ze dvou stran břehy, dole písek a nahoře nebe. A kolem dokola kvetly pomněnky a říkaly vzpomínej.

Vzpomínal jsem na brášku Huga a brášku Jirku. Spali jsme dřív v jedné studené místnosti ve dvou postelích. Jirku jsem musel každý večer drbat na zádech, on jinak nemohl usnout. Dával mi za to korunu.

A Hugo, ten vznešený aristokrat, přitom klapal pusou. Předváděl nám, jak mele Koníčkovic mlýn. Pracoval tam jako mládek a spíš jako poskok zadarmo, za mouku a za vlídné slovo. Vykládal obilí a vysypával pytle. Měl staré kolo a káru a v ní rozvážel sedlákům chleba. Většinou vodil kolo do vršku i z vršku, aby ho kára neporazila. Sedláci dávali dobré žito a dostávali fajnový chleba, který voněl všudy, kudy jeho kolo jelo.

K večeři dostával Hugo chleba, pivní sýr a domácí pivo. Spal ve mlýně na palandě.

Když pak Hugo odcházel do koncentráku, nakláněl se jeho hezký obličej nad mou postelí, horkýma rukama mi tiskl tváře a šeptal mi zvláštní tajemství:

„Až na tom budete nejhůř, tak si dojdi do Koníčkovic mlejna pro stařečka kapra. Zapomněli ho tam při výlovu, asi se schoval v kořenech. Nikdo o něm neví. Pluje tam vousatý pod krajní starou

vrbou. Krmil jsem ho domácím chlebem pro sebe. Ale já už ho nepotřebuju. Naházej tam chleba a on připluje."

Od té doby utekl dlouhý věk. Co dělá Hugo? Snad vozí místo značkového chleba káry mrtvých ke spalování a ti mrtví mají vytetováno své číslo, které už není k potřebě na zemi ani na nebi. Pánbůh prý bere do nebes v jiném pořadí.

My dosud žijeme tady. Maminka. Já. Proto jdu do mlynářského rybníka pro kapra stařečka. Má čtyři vousky a bude už buď hodně moudrý, anebo velice hloupý. V kapse schovávám kus domácího chleba, který mi dala paní pekařka Bláhová. Párkrát jsem ho uždíb, ale pak jsem se přemohl a nechal ho kaprovi.

Moc jsem se těšil do mlýna. Byl to v mé mysli pohádkový mlýn, co v něm bydlí čerti Pacufráci. Vypravoval jsem se týdny, než jsem vyšel, a když jsem vyšel, tak jsem si broukal tu, co mě ji naučila maminka:

Po potoce chodila,
drobné ryby lovila.
Drobné ryby rybářům,
hezké holky mlynářům.
Sládkům ještě hezčejší,
to jsou hoši pyšnější.

Vykračoval jsem si nahoru k zámku po kraji lidických polí. Dole, kde stávaly Lidice, nastoupila do práce německá Pracovní fronta a zpívala velice zvučně a přesvědčivě svou hymnu:

Wir sind die Jugend
mit Hacke und Spaten.

Motykou a rýčem tu převraceli zemi, aby ji ani Stvořitel nepoznal. Rybník, ke kterému jsem chodil s lidickými kluky, rozmetali dynamitem a vodu rozházeli do okolí stejně jako kostel. Potůček malý, co přitéká ze Hřebce, odvedli jinam. Z bílých hřbitovních mramorových kamenů udělali cestu. Šlapou po jménech a příjmeních lidí, kteří tu tiše spali, a zpívají. Teď zmlkli. Budou asi pracovat. Chystají dynamit, protože motykou a rýčem nelze vyhladit bílé vesnice ze světa.

Kolem jsou lidická pole.

Má maminka sem chodila pracovat, všude tu rostly brambory a kvetly drobné bílé kvítky. Brambory rostly i na hrobech popravených mužů a chlapců, a když ženské ty brambory vykopaly,

podobaly se lidským srdcím. Nikdo si ty brambory nevzal domů. Každý se bál. Jen hrabivá Hanáčková si je vzala v tašce domů a do roka umřela.

Na kapra bylo dost času. Slunce se houpalo nad obzorem a já si vzpomněl, že jsem chtěl jít na Dlouhou míli. Dlouhá míle, to byl štráf silnice k letišti, obrostlý samými starými lípami. Dlouhá míle, to byl pro mě pojem neurčitý. Znamenal velký automobilový závod nebo dlouhou silnici, nebo také celý život. Dědeček Ferdinand znal dokonce průpovídku:

VYTRVALOSTÍ SPĚJ K CÍLI,
PŘEKONÁŠ I DLOUHOU MÍLI.

Šlapal jsem k Dlouhé míli a uždíb jsem si zase z domácího chleba, určeného pro stařečka kapra. Přeskočil jsem potůček a vydal se vzhůru. Nahoře jsem spatřil, že Dlouhá míle už prakticky není. Přistávalo tu prý bitevní letadlo štuka a brnklo o ty lípy. Udělalo ve vzduchu kotrmelec a spadlo do polí. Rozbilo se na cimprcampr a shořelo ještě dřív, než přijela hasičská stříkačka. I s pilotem. Košatým lípám na Dlouhé míli to přišlo draho. Na pásovém voze přijel nacistický generál v generálské čepici a přímo na místě dal rozkaz:

„Všem nepřátelům hlavy dolů!“

A všem stromům uřízli hlavy a zůstaly jen pahýly. Lidé ty stromy velice litovali. Sedláci plakali pro ty lípy jak pro své děti. Vzpomínali, jak pod nimi chodili v chládku do Prahy s vajíčky a s máslem na trh. Milovali medový čas, kdy lípy voněly a ztrácely se v nebi a kdy včely stoupaly k vrcholům stromů. Z květů si vařili lidé čaj pro celé vesnice, aby nikdo nekašlal, když přijde zimní čas. A teď tu koně tahali kmeny na volná prostranství, a přestože dříví bylo staré, bylo bílé jak těla panen, které dosud nepoznaly lásku. Sedláci reptali, že v dřívějších dobách nemohl žádný voják beztrestně porazit živý strom.

Šel jsem až na konec té zohyzděné Dlouhé míle, odkud už bylo pomalu vidět Prahu.

A pak jsem šel nazpět, až ke Koníčkovic mlýnu, a bolely mě nohy.

Koníčkovic mlýn byl krásný mlýn, skoro tak krásný jako můj mlýn z dětství, mlýn nezabudický. Tajemně se rýsoval otvor na půdu, tudy asi slézali dolů čerti Pacufráci, když mlynář odešel do hospody. Pacufráci byli hodní kluci, všelijak po mlýnici vyváděli a zpívali si říkanku — Kolo, kolo mlýnský. Nejstarší Pacufrák, který

pamatoval ještě krále Jiříka, jak tu táhl se svými voji do Buštěvsi, seděl na komíně, kokrhal a kouř mu lezl do dírky pod koňským ohonem. Vyrábělo mu to tam teplo, dělalo mu to tam dobře, a dával taky pozor, až se bude podroušený mlynář vracet.

Přišel jsem k mlýnu.

Byl tichý, mlynář zřejmě seděl doma. Pacufráky jsem neviděl. Vešel jsem do dvora a zaklepal na dveře od stavení. Jakpak se asi ten mlynář jmenuje? Když Koníčkovic mlýn, tak zřejmě Koníček. Za chvíli mlynář vyšel, zapínal si vestu na těle. Přikývl po mém pozdravu a zeptal se velice vlídně:

„Copak chceš, chlapče?“

„Pane Koníček, směl bych si tu zachytat?“

Mlynář se opřel o zeď a řekl:

„Já nejsem Koníček. Koníček byl ten první mlynář.“

Zopakoval jsem prosbu a už jsem mu neříkal, že je Koníček. Povídal:

„Jen si zachytej. Ale nic tu nechytíš. Tady jsou jen okounci. Nejsou velcí ani jako malíček a nežrala by je ani moje kočka Lucie. Přinesli je sem jako jikry ptáci na nohou a na zobácích. Nepůjdou ani na udičku, protože mají malou hubu. Je to už mrtvý rybník, jako je mrtvá řeka anebo mrtvý mlýn. Víš co, nechoď k rybníku, pojď do světnice, budem si povídat.“

Byl to zřejmě hodný člověk. Zavrtěl jsem však hlavou a vyndal vlasec, aby si to nerozmyslel. Mávl nade mnou rukou:

„Tak si jdi.“

Věděl jsem svý, jen já jsem zřejmě znal tajemství tohoto rybníka. Já a můj bratr Hugo. Šel jsem od mlýna k hrázi a slyšel, jak za mnou mlynář posměšně volá:

„Všechno, co chytíš, je tvý! Všechno je tvý!“

A potom zmizel ve mlýně. Oddychl jsem si. Došel jsem k mělkému rybníku. Nebyl velký, dal se přehodit šutrákem. Ale byl krásný jak porcelánová mísa na zelený salát. Na jeho kraji se houpala malá lodička s dvěma vesly a na jeho březích rostly topoly a tu a tam vrba. Voda byla zelenavá a čistá a v ní plavali jak lupínky vrby malí okounci. Copak asi dali okounci ptákům, že je přenesli vzduchem do tak krásného rybníka? Co jim asi slíbili? Houbeles jim dali, to už tak zařídila příroda. Okounci si hráli jak děti, byli to takoví okounci na hraní pro malého prince na zámku. Já měl jiné starosti. Šel jsem ke krajní rozpraskané staré vrbě, kde měl žít stařeček kapr. A co jestli ho už mlynář chytil? Vždyť se tak smál a volal za mnou, že všechno, co chytím, je moje. Nekřičel, že mi něco přidá? Zřejmě půl mlýna a svou sličnou dceru.

Krajní vrba se skláněla nad vodu, až si namáčela své uzounké listy, ale ve vodě nebylo nic vidět. Navázal jsem háček na dlouhý vlasec, navlékl brk z husy, kterou kdysi zamordoval tatínek, a uřízl jsem prut. Z chleba jsem udělal kuličku a nahodil udici do rybníka.

Domácí chleba ještě voněl. Měl jsem na ten chleba hrozný hlad. Ale nebyl to chleba pro mě. Byl to kapří chleba. Lámal jsem ho jak svátost a házel do rybníka, abych přilákal kapra. Z chleba se udělaly ostrůvky na čiré vodě. Plavaly, ale nikdo se neobjevoval. Začal jsem tiše mluvit:

„Kapříku. Staříku. Připlav sem. To jsem já, Hugův bráška. To je ten, co tě krmil domácím chlebem. Kapříku…“

Bylo mi blaženě, zas jsem mohl po letech veřejně chytat. Žádní porybní. Oči se mi klížily, zmohla mě Dlouhá míle. Spal jsem v klubku jak jezevec, a když jsem se probudil, svítilo na rybník poslední slunce. Prut ležel a husí splávek se nehýbal. Ale hladina byla vymetena. Chleba zmizel! Tak je tady, stařeček. Chleba sežral, vousy si namastil, ale udici, chytrák, nevzal. Nechce se mu z Koníčkovic rybníka. Viděl jsem v duchu, jak polyká na hladině můj chléb, jak otvírá svou chlebajznu.

Naházel jsem poslední kousky chleba na zelenavou hladinu a zase jsem klimbal. Uspala mě Dlouhá míle. Teď hořelo letadlo a pilot v kombinéze hořel a mně ho bylo líto, i když to byl Němec.

A když jsem se vzbudil, plaval můj nezajištěný prut ve vodě a po hladině ho vozil veliký kapr. Moc jsem nerozvažoval. Musel jsem do rybníka. Svlékl jsem se do naha a vstoupil do vody. Zalil mě chlad, voda byla na podzim už studená. Bahýnko mi na dně protékalo mezi prsty, munycírek se scvrkl.

Vydal jsem se za stařečkem kaprem. Okounci s červenými ploutvičkami se rozprskli jak barevné listí a voda se zakalila. Nebylo to snadné. Prut přede mnou ujížděl jak nějaká podivná loď bez pasažérů, a když jsem přidal, přidal i on a voda stříkala na hladinu. Musel jsem ho unavit. Pokračoval jsem v honičce. Na hrázi se objevil mlynář:

„Co tam děláš?“

„Honím kapra s prutem.“

„Kapra?“ podivil se a pak zavolal: „Vylez z tý vody!“

Lezl jsem ven a on odešel do mlýna a vrátil se s velkým podběrákem a s hadrovým pytlem od mouky. Díval se na mě, jak modrám a zelenám a hraju všema barvama a jak mi klepou zuby. Hodil mi pytel od mouky a povídal:

„Utři se. Je na tebe strašnej pohled.“

Osušil jsem se, ale zas jsem byl od mouky celý bílý. Mlynář šel zatím k rybníku a odvazoval tu malou lodičku s vesly. Hodil dovnitř podběrák a kývl, abych naskočil. Byl jsem moc rád, že mi pomůže. Opřel se do vesel a vydal se za kaprem. Mlynář měl obrovskou sílu, lodička skorém skákala po hladině, jako by cesta vzduchem byla pro ni snazší. Kapr byl také silák, bál se prutu, co nad ním plul, a bál se té lodě, a hlavně toho mlynáře. Občas se objevila na hladině jeho mohutná hřbetní ploutev. Mlynář klel, potil se, svolával na pomoc boha i čerta, sundal si vestu. Pak udělal kapr chybu. Zajel do malého rohu rybníka, odkud nemohl nikam utéci. Podržel jsem prut a vyčerpaný kapr si lehl na bok a těžce dýchal. Mlynář ho podebral a dal do lodi.

Na břehu ho vyndal do podzimní trávy a teprve teď jsem si ho mohl prohlédnout. Měl vousky jak vodník a chyběla mu jenom fajfka. A oči měl docela zvláštní, takové moudré a nahnědlé, připadaly mi jak zmenšené pecny domácího chleba. Ale jinak byl zlatý jak selátko boží. Slunce právě zapadalo a to zlato se roztavilo na jeho bocích, vypadalo to, že zlato pláče a stéká zpátky do jeho rodného rybníka. Ploutve měl maličko opotřebované, jak šmejdil a hledal v rybníce něco k snědku, když neměl zrovna chléb domácí. Mlynář si ho také prohlížel, ale asi jinýma očima než já. Řekl:

„Kdo by to řek. Takový macek v mém rybníce."

Potom ho vzal do náruče, jako se bere miminko, a šel s ním do mlýna. Rázem jsem pochopil, že si ho chce nechat, a tak jsem se vzmohl na jedinou větu:

„Pane Koníček, ten kapr je můj."

Obrátil se a řekl:

„Na takovýho velkýho kapra jsi moc malej."

Zašel do dvora a já šel nahý a bílý za ním. Nechtěl jsem se toho kapra vzdát, protože nebyl jenom můj, ale taky mýho brášky Huga, který ho krmil domácím chlebem. Mlynář položil kapra pod kůlnu na vál a odešel. Vzal jsem kaprovu hlavu do dlaní a říkal jsem:

„Kapříku. Neměl jsem sem chodit."

Mlynář se vrátil s palicí a s nožem. Rozbil mu hlavu a přeřezal žábry, aby mu vytekla krev. A potom mu seškrábal z těla velké zlaté šupiny. Létaly a stříkaly na všechny strany, padaly jako zlatý déšť na zem a lepily se na dřevo, přisály se na mé nahé zamoučněné tělo. Potom mu mlynář rozpáral břicho a ze střev vypadal na zem můj drahocenný, nestrávený a zašpiněný chléb. Mlynář ho odkopl přihlížejícím a žebrajícím slepicím, a já se rozplakal. Otočil se a zeptal:

„Ty jsi tu ještě?"

Poprosil jsem ho, zda si smím vzít šupiny.

„Šupiny si vem a zmiz. Bude brzy tma.“

Klečel jsem v blátě a sbíral šupiny, až jsem jich měl plné dlaně. Došel jsem k šatům a šupiny jsem nastrkal do kapes. Vtom to na mě padlo. Takový velký smutek a taková velká lítost. Takový hněv k nespravedlivému mlýnu, v němž se už kouřilo z komína a vyvářela se v něm večeře z mé velké ryby. Šel jsem k té staré kapří vrbě. Začínalo už být šero a v jejím ztrouchnivělém kmeni se objevilo světlo, jako by někoho vítala, anebo se s někým loučila. Už jsem se necítil tak sám. A sedláci měli pravdu, že stromy jsou živé a bezmocné stejně jako děti a plachá zvěř.

Přestal jsem plakat a vydal se na cestu zpáteční, která byla o mnoho těžší než cesta nezpáteční. Přišel jsem domů. Maminka už spala. Na stole jsem měl připravený hrníček kozího mléka a krajíc černého chleba.

Ve své světničce jsem rozložil šupiny na stole. Nejdřív jsem z nich udělal tvar stařečka kapra. Potom jsem je seřadil v řady a zástupy, švadrony a batalióny a velel jsem jim vpravo v bok! a vlevo v bok! Útokem útok na Koníčkův mlýn! Šupiny se v mých očích natřásaly a blejskaly, bylo to parádní vojsko, které přicházelo, aby nastolilo spravedlnost na celém světě. A potom jsem pod peřinou usnul a ve spánku jsem odpouštěl jako král nespravedlivým. Ve snu byly šupiny krásné zlaté peníze od kapřího krále. Na každém penízi byl císař s licousy a na prsou uniformy měl vyznamenání a pod ním stálo: Imperium Romanum. Zase jsem zavolal: Čelem vzad!, a peníze se obrátily a objevil se lotrinský znak a český lev. A také se mi zdálo o medovém čase, o svátku stromů a svátku včel. Spatřil jsem krásnou pannu, která měla tělo bílé a neposkvrněné jak těla lip na aleji, které se říkalo odjakživa Dlouhá míle.

3

U Prošků po válce

Po válce jsem se hned rozjel na Křivoklát. Doslova vyrazil. Nejdřív sám, s batohem a jedním prutem. Bydleli jsme zas v Praze, a tak jsem jel ze smíchovského nádraží vláčkem se špinavými okny. Plivl jsem na kapesník a udělal jsem v okně čisté, kulaté okénko. Spatřil jsem řeku a chtělo se mi brečet.

Díval jsem se na jarní vodu a věděl jsem, že tahle voda v Berounce, co teče tady, musela téci také nahoře podél Skryjí a pod loděmi strejdy Proška v Luhu. Řeka stejně jako oblaka plynula místy, kde nám bylo v životě dobře. Pozoroval jsem její proudy, její ryby, jak skákají na hladinu, mlýny na jezech a jezy na zadržených vodách. Mlynáře, co dosud mleli, a převozníky, kteří převáželi sem tam. Viděl jsem po šesti letech zase řeku. Měl jsem tvář přimáčknutou na skle, aby mi nic neuniklo. Řeku jsem měl rád víc než cokoli na světě, a styděl jsem se tehdy za to.

A nevěděl jsem, proč řeku tak miluji. Snad proto, že jsou v ní ryby, anebo proto, že je volná a nespoutaná? Kvůli tomu, že se nikdy nezastaví? Snad proto, že šumí a že nedá spát? Snad proto, že je tu věky, anebo proto, že každý den její vody v dálce umírají? Anebo proto, že na ní můžeš plout či v ní můžeš zemřít?

Nemohl jsem tehdy odpovědět, byl jsem jak mladý pes, který teprve očichává vůně nejkrásnějších nároží.

V mém okénku se objevil hrad a byl to Karlštejn.

Čeští králové měli podobný vkus jako já. Vybrali si Berounku a postavili si na ní hrady Karlštejn a Křivoklát.

Pokud se týče limonády, tak v Berouně se pila žlutá. Přesedá se na rakovnický vláček do Křivoklátu. Jede se pak kolem pstruhových líhní, kde se v kolébkách slunce houpají a koupají malí pstroužci. Trať vede pod stradonickým Hradištěm, kde rolníci nalézají v polích duhovky, zlaté penízky. Kolem pil, kde se ze stromů dělají prkna a z prken vonící postele. Řeka teď teče úplně na dně údolí. Bez slunce je plná slz.

V Křivoklátě vystoupím a jdu proti vodě. Už mě od ní nedělí okno vlaku a do mozku nebuší parní stroj. Do nosu mě tluče vůně ryb, které teď prožívají čas lásky, a spolu s ní cítím i pach utopence vojáka. Vodní vánek nechává zapomenout na žal. Také řeka je občas špatná a má své vředy. Očišťuje se tím, že odpluje jinam jako zjara kry.

Nahoře nad Višňovou je čistá. V proudu spatřím skupinu svalnatých parem. Ryjí na dně a staví se na hlavy. Podobají se stádu divokých koní anebo kamzičímu stádu. Pouštějí bublinky a nejspíš chrochtají jako vepříci. Ležím na břiše a pozoruji je. Pak se pohnu a ony zmizí v hlubině.

Výš už řeka jenom voní. Jako pomněnka. Jako stulík. Jako divoký kořen puškvorce. Jako vrbina. Voní vodou.

Už se nezastavuji. Pospíchám, abych byl na přívoze v Luhu co nejdřív, jako bych chtěl všechno stihnout. Už minu jez. A Šímovic skálu.

U Šímovic skály
dva trampové stáli.

Utíkám. Batoh mi skáče na zádech a dělá buch! buch! jako mé srdce. Po úzké pěšince kolem akátu nahoru k převoznické chalupě. Jen jestli neumřeli (to by poslali parte). A aby byli doma. Jen aby nebyli nemocní. A aby na mě nezapomněli. Jen aby mě poznali.

Tluču na dveře. Nikdo neotvírá.

„Přišel jsi pozdě. Tvé dětství je pryč.“

Sedím na zápraží a čekám. Brzy přijde s proutím strejda Prošek. Vrhnu se mu do náruče, ale on mě mačká nesměle, není zvyklý muchlat se ani s vlastními dětmi. Hovoří se mnou a já poznávám, že jsme oba zestárli. Oba jsme museli urazit nějakou velkou, neznámou dálku. Cestu, která pokračuje. Na jejím konci bude cíl a odtud pak už není návratu.

Strejda Prošek mi naleje svou pověstnou bránovskou bramboračku. Uvnitř jsou hříbky a navrchu plave celerová nať. Pozoruje mě tiše a potom se zeptá:

„Tak kam půjdeš na ryby?“

Malý pstruh

Na ryby jsem šel na Skřivaňský potok. Sem jsme už jezdili v době, kdy jsem se vozil v bílém kočárku a přitom cucal dudlík. Na tom krásném potoce se kdysi usídlil bezvadný chlap, Jarka Franěk se svou ženou. Býval rozvědčíkem v Indočíně, v Anamu. A když se vrátil, tak tu na rozcestí šedivých silnic pod Nezabudicemi postavil dřevěný stánek s pivem, rumem a žlutou limonádou a nazval jej Anamo. Natřel ho nahnědo a o kus dál na potoce postavil zděnou restauraci U rozvědčíka. Celý život zůstal srdcem rozvědčíkem, až mu Němci to srdce zabili za války ve věznici Plötzensee.

Ta paní na balkóně je jeho žena. Paní Fraňková, statečná. Je štíhlá a vlasy má havraní. Když ho Němci odváděli, řekl jí na rozloučenou:

„Nikdy nechoď z Rozvědčíka."

Žila tu sama v křivoklátských lesích. Podávala jídlo parašutistům, kteří tu hráli kulečník a zároveň sledovali s vytaženými pistolemi silnici, zda nejedou na obrněných transportérech Němci. Vařila hrachovou polévku rybářům a pocestným.

Už mě spatřila, volá z balkónu:

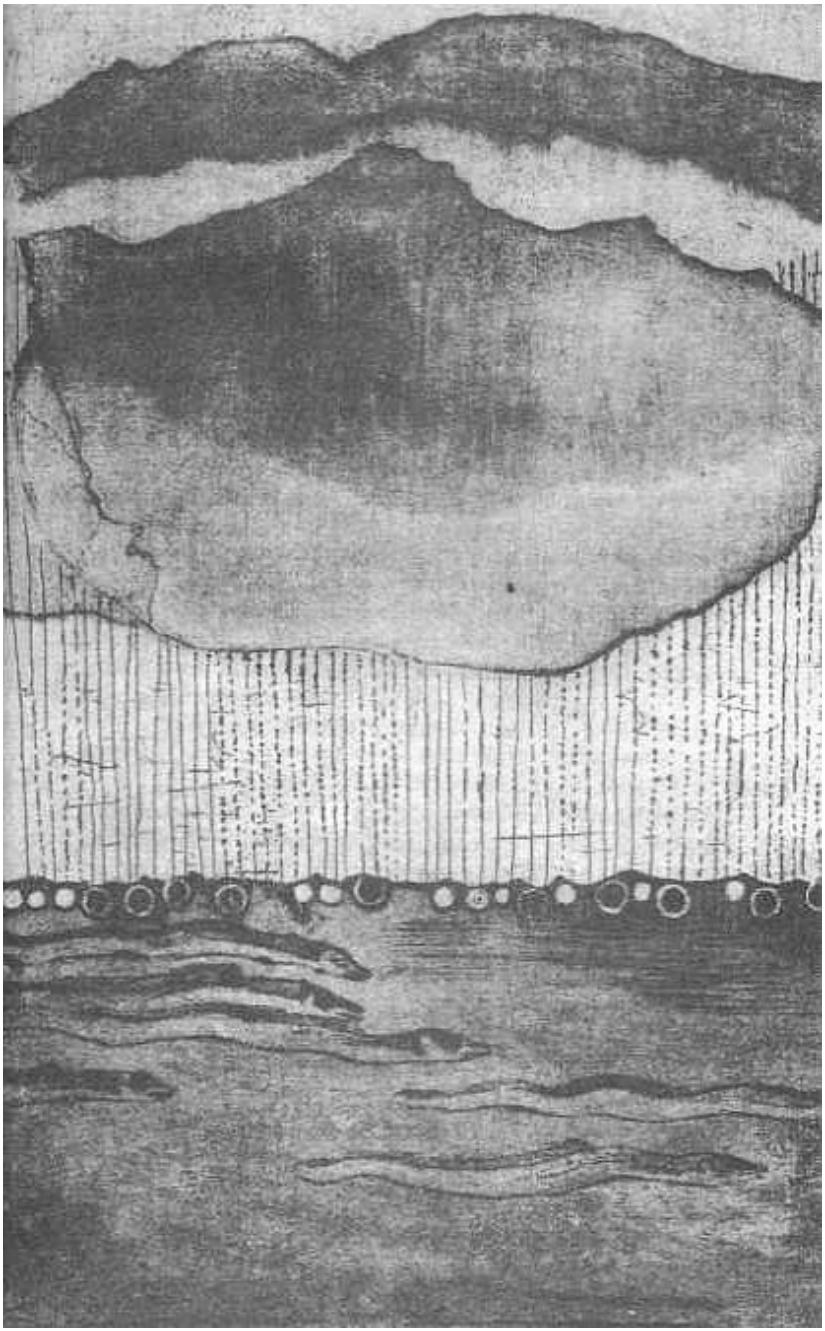
„Ty jsi vyrostl, chlapče."

Usmívám se, že jsem vyrostl. Kdo by nebyl rád. Já jsem rád. Mám rád paní Fraňkovou a nevím proč. Asi že je hodná a že měla ráda pana rozvědčíka. A taky proto, že se nebála fašistů na obrněných transportérech. Chtěl bych jí jednou koupit nějaký velký dar, třebas auto nebo motocykl, aby mohla občas jezdit na nákup na Křivoklát a k nám do Prahy na návštěvu.

Šel jsem dál pod kvetoucími třešněmi v zahradě. Jak foukal vítr, tvořila se růžová chumelenice, kvítky s červenými znaménky padaly křížem.

Za zahradou se otevřelo údolí ke Skřivani. Tiché, málokdy jsem tu někoho potkal. Střídají se louky, pole, stráně, lesíky. Někde už kuká kukačka, na kvetoucích lukách skáčou letošní, ještě malí koníci, kteří mají slabá lejtka.

Došel jsem k svému potoku.

Tekla větší, maličko zakalená voda, pstruhy nebylo vidět. Neměl jsem prut. Bál jsem se ho nést, když, tak čapnu nějakého do ruky. Šel jsem výš až k polím a hájovně Gypsárně. Tě Gypsárně se hulilo z komína, a tak jsem se skrčil a proplížil se podél břehů, to už byl takový zvyk pytláků. Zul jsem se a bylo mi nádherně, tráva mě chladila a šimrala do chodidel, jako by mi chtěla něco povědět. Po pražském dláždění to byl mateřídouškový balzám. V potoce jsem občas spatřil pstruha, ležel v mělčí vodě na konci tůně a čekal, co mu voda nadělí. Jak mě spatřil, zamířil do hloubky.

V jedné hájovně na potoce žil hajný ve výslužbě Karel Kalous. Ten prý měl také dobré srdce, ale nikomu je nikdy neukázal. Na každého řval nadávky, které se nedají všechny opakovat. Až později jsme se spřátelili, já mu pekl na pánvičce čerstvé pstruhy, on plival kosti do ohníčku a nadával, že by měl raději vepřový. Nadával také na svou krávu, která mu pořád utíkala, a nadával na důchodový úřad, který mu neposílal dost peněz. Nadával taky mně, ale já se smál, protože jsem ho už znal a bylo mi s ním dobře.

Jenže tenkrát jsem byl jenom povyrostlý chlapec — jak prohlásila paní Fraňková. Měl jsem z něho ukrutný strach. Plížil jsem se kolem hájovny. Nic mu neušlo, spatřil mě. Začal hned křičet:

„Kam utíkáš, ty darebáku?! Ty lotře! Ty syčáku! Já tě zastřelím jak divoký prase!“

A kolíbal se na těžkých nohou do hájovny pro pušku, kterou neměl. To jsem ovšem tenkrát nevěděl, a utíkal jsem vrbičkami jako štvaná zvěř. Až za velkou skalkou jsem se zastavil. Nešel za mnou. Spatřil jsem ho, jak si ulevuje v lese, protože mu vítr jednou odnesl záchod a on už ho znovu nepostavil.

Za Kalousem bývalo pásmo velkých pstruhů. Potok se tu také tenčil. Byly tu hezké tůňky a tichá zákoutí, kde často pili srnci a srnky, občas sem zabloudil jelen, veliký jako jalovice.

Najednou jsem spatřil v tůňce pstruha. Byla to menší tůňka. Svlékl jsem se do trenýrek a vlezl do potoka. Voda zábla. Věděl jsem, že na pstruha se musí jít současně oběma rukama, aby nemohl uniknout na strany. Ponořil jsem ruce do vody. Dlouho jsem ho necítil, až jsem si na něj sáhl. Oba jsme sebou cukli. Měl rybí studené tělo. V tu ránu, jak na něj sáhnete, zmocní se vás vášeň od konečků prstů až k mozku. Znovu jsem na něj mákl. Vtiskl se mezi kořeny, aby se zachránil. Byl větší, než jsem si myslel. Pak jsem ho opět ucítil. Ale byl zapasován do kořenů a cpal se stále hlouběji. Abych ho vytáhl, musel jsem ho zabít. Šel jsem na břeh pro nůž. Znovu jsem vlezl do vody. Pořád byl v díře, propásl svou jedinou možnost upláchnout, když jsem si šel pro ten nůž.

Začal jsem bodat a řezat. Znehybněl a já ho vytáhl mrtvého. Nebyl tak velký, jak jsem si myslel. Byl docela malý. A měl tělo samý šrám a ránu, jeho jásavě oranžové tečky byly rozřezány. Ale radoval jsem se. Byl to můj první pstruh.

Vložil jsem ho do ušmudlaného kapesníku a vydal se zpátky k Rozvědčíku.

Před Rozvědčíkem mě napadlo, že ho daruji paní Fraňkové. Bůhví jak dlouho neměla maso, kdoví jak dlouho nejedla rybu. Zaklepal jsem na dveře kuchyně. Usmála se na mě a řekla:

„Copak?“

„Něco jsem vám přines, paní Fraňková.“

Vytáhl jsem kapesníček a vybalil na lavici pstroužka. Mlčela. Po chvilce tiše řekla:

„Toho jsi tam mohl ještě chvíli nechat.“

Vycouval jsem z kuchyně. Utíkal jsem až na silnici a tam jsem se zastavil. To jsem tomu dal. To bylo tedy to auto a ten motocykl, co jsem jí chtěl darovat.

A poprvé v životě mě napadlo:

— Kde se v nás bere rabiáctví?

— Kde se v nás bere ta krev pytláků?

Zahanben jsem utíkal dál jako zloděj, který ví, že bude znovu krást, protože to chutná.

U řeky jsem se svlékl a plaval jsem, abych se očistil jako hříšní v té indické řece Gangu. Na všechno jsem přestal myslet. Protože řeka je jiná než potok. Řeka je hluboká studna zapomnění.

Jak jsme se střetli s Vlky

Po válce jsme přijeli do Luhu. Strejda Prošek nás uvítal a povídal:

„Něco vám řeknu. Je tu plno štik. Štiky už netlučou při povrchu jako dřív, a tak rybáři o nich nevědí."

A tak jsem se s mým tatínkem vydal lodí na ostrov na štiky.

Chytat štiky na káču, to je na splávek, který je velký skoro jako vajíčko, je poměrně snadné, ale vzrušující. Celé hodiny třebas čekáte, až se ten velký splávek ponoří, a když se konečně potopí, začnete se chvět anebo potit. Je totiž pravděpodobné, že vám nezabrala žádná čudla, jak se říká malé rybě, ale ryba tak od jednoho do patnácti kil.

My tenkrát přivezli ten první den osm štik. Rozkřiklo se to, jako když najdete v lese hřiby anebo brusinky. Vyrukovala spousta rybářů. Tenkrát byla ale Berounka od Skryjí k Bránovu štičí ráj. Tatínek jich chytil za dovolenou přes sto, já šedesát čtyři. Některé byly pořádné, tenkrát ještě nebylo moc kouření a jídla, musely být pořádné, když mi křivoklátský řezník dal za jednu štiku skoro dvě kila škvařenýho sádla a křivoklátský trafikant za druhou stovku cigaret pro maminku, která hulila jako Turek. Jo, a pak se nám podařilo tu řeku od dravých štik zachránit; když se to vezme kolem a kolem, tak jsme ji vlastně zplundrovali. V řece zbyly jen větší, mazané štiky a ta malinká štíhlata, štičí děti, která nikdo nebral, pokud to nebyl raubíř.

A v té době došlo v takový neurčitý den k nevypsané soutěži mezi Vlkovými, co žili v Luhu, a naší rodinkou, která se skládala hlavně z tatínka a mě. Strejda Prošek s námi tenkrát nemohl, nějak marodil. Z Vlkových chytali ryby hlavně Adolf a Franta, oba dělali u dráhy. Adolf pracoval ve výtopně, Franta jezdil vlakem na Smíchov do účtárny, třiatřicet let chodil na vlak v létě, v zimě — deset kilometrů pěšky! Bylo to něco fantastického. Často mráz, závěje, lijáky. Byl to jeden z největších sportovních výkonů, který probíhal desetiletí. Vždyť chodil krajem, kde byl les, strže, kopce, uzounké cestičky. Vždycky jsem si o Vlcích myslel, že nás nemají rádi, ale po letech se ukázalo, zvlášť když jsme přestali u nich chytat, že nás rádi mají, to jenom měli na nás vztek jako na Pražáky, že jim lezem do zelí, vlastně do řeky.

Abych nezapomněl, Adolf měl a ještě má v tom Luhu krásnou ženu Marii, která se mi jako šestnáctiletému klukovi moc líbila.

Nahoře měla všechno jaksepatří a to nebylo marný. A s těmito Vlky jsme vešli do soutěže.

Věděli jsme, že Vlkové jsou skvělí rybáři. Znali tuhle řeku od dětství, věděli, jak je kde hluboká, mohli předpokládat, i kde která zapomenutá štika leží a číhá na kořist, byli tak často u vody, že věděli, která je popíchaná a zpražená. Chytali na šouračku a uměli to, vydráždili i ty přecpané štiky. Ale to všechno nevadilo mému tatínkovi, který sebevědomě všude prohlašoval, že jim dáme na prdel.

A tak jsme vyrazili ještě za tmy, skoro jsme pluli až k louce Brtvě, kde se točily nejkrásnější štičí tišiny a tůně, ale kde bylo těžké tenkrát chytat, rostlo tam plno trávy a vysokých kopřiv. Snad to už nebyla ani rybařina, spíš nádeničina. Odpoledne řekl tatínek:

„Končíme," a dodal: „Dneska jsme to Vlčatům ukázali."

Nebyl jsem si tím zcela jist. Měli jsme tři štiky, jen o jedné se dalo říci, že je větší, a ty dvě nebyly ani velké, ani malé, tak uprostřed. Pluli jsme lodí po řece dolů k přívozu a oba jsme mysleli na to, co asi chytli Adolf s Frantou.

Když jsme přistáli pod akátem, řekl mi tatínek důrazně:

„Dojdi si vypůjčit vozík!"

Strnul jsem a nechápal jsem to:

„Na co vozík, tati?"

Mému tatínkovi se nedalo moc odporovat.

„Povídám, dojdi pro vozík! Naše štiky dnes povezem na vozíku," řekl důrazně a už jen polohlasně dodal, jako by tomu sám maličko nevěřil: „Jsou těžké."

Šel jsem tedy pro vozík. Byl to takový malý žebříňáček s mřížkama, ale přesto zas tak velký, že v něm štiky nebyly skoro vidět. Akorát tu největší popostrčil tatínek dozadu, aby jí koukal ven ocas. Nevím, kde se ve mně ten odpor vzal, ale rezolutně jsem prohlásil:

„Já ten vozík nepotáhnu. Aspoň přes Luh ne!" Skoro jsem to vlastně vykřikl a vzpomněl jsem si na paní Marii, jak bude stát vedle dveří.

Tatínek se na mě podíval, na něco myslel, možná na to, jestli mě má zfackovat anebo ty štiky z toho vozíku zas vyndat. Viděl jsem, jak jeho hluboké oči bloudí po stráních kolem, a přemýšlí, jako většina tátů, a zvlášť židovských, kdy ho život potrestal na manželce a kdy na dětech. Pak šel k vozíku, mně dal pruty a sám táhl vozík. Vozík se rozkolébal a skákal po kamenité cestičce mezi domky Luhu. Nikdy se mi nezdála ta cesta tak krátká. Přímo jsme s vozíkem letěli, ačkoliv jsem si přál, aby k tomu domku Adolfa Vlka

to trvalo celý věk, a když ne, tak alespoň celý život. A přitom jsme museli jet strašně pomalu, protože mému tatínkovi, když spatřil na dálku ty skvělé rybáře Adolfa a Frantu, se zřejmě při vší jeho odvaze podlamovala kolena.

Přijeli jsme před jejich hezký domek.

Měl jsem oči jen pro Marii, která opravdu stála v bílém nažehleném živůtku na zápraží a ruce měla složené přes prsa. Ve tváři měla pohrdlivý výraz a to mnou otřáslo. Vzpamatoval jsem se a můj pohled spočinul na jejich klepačce.

Viselo tam na drátech pět štik. Velkých štik. Tři byly z rodu krásných královských dlouhých zelených štik a dvě žlutavé byly tlusté, jako kdyby je zvlášť pro Vlky vykrmoval vodník od Šímovic skály.

Tatínek v té chvíli klopýtl, málem upadl a zastavil, slyšel jsem, jak zhluboka oddechuje. Nevím, jak dlouho jsme tam stáli. Ticho, hluboké ticho, nebylo vlastně co říkat. Pak se ke mně obrátil a sípavě povídal:

„Pomoz mi, je to těžký."

Bylo mi ho líto, vozík byl teď pro něho určitě nesmírně těžký. Nic jsem nenamítal, zapomněl jsem na paní Marii, dal jsem pruty na vozík a začal jsem tlačit vozík z Luhu do kopce. Jsme přece jedna rodina a musíme táhnout spolu. Jeli jsme se svěšenými hlavami a dobře jsme věděli, že Vlkovi, kteří neřekli ani slovo, dali nám ten den podle tatínka na prdel.

Otázka hmyzu vyřešena

Po druhé světové válce se tatínek vrhl do víru poválečných obchodů, ale nějak mu to nešlo. Nebyl už tak mladý, aby působil na mladé ženy, co nejvíc kupují, nebyl už snad ani tak roztomilý, a trošku se unavil ve válce, v Africe, a v další válce, v koncentráku. Chtěl letět, ale plácal se jako motýl s poškozenými křídly.

Žil z minulosti a vzpomínal, jak před válkou chodil domů a sázel s velkým potěšením stovky na kulatý stolek. Měl pravdu, to uměl jak artista, pouštěl stokoruny z výšky anebo je připlácával. Maminka provolávala výkřiky obdivu a tleskala a my kluci jsme stáli, pusy dokořán. Později sice následoval obvykle druhý a třetí výstup, o němž už tatínek nerad hovořil: když vymáhal peníze z maminky zpátky, ale to známe jen z doslechu, a tak máme tatínka v živé paměti jen z dějství prvého. Když tatínek posté vzpomínal, maminka mu opakovala:

„To už je, Leoušku, jenom minulost. Bohužel…“

Tatínek vzdychl a druhý den se vrhl — jak cesťáci říkají — na plac. A my, co jsme ho znali, jsme najednou poznávali, že je to hloupost s tou životní únavou. Měl obrovskou energii. Neprodával jenom artikl, který by ho byl hoden. To bylo ono! Po válce nebylo dobré zboží, „samý póvl, fujtajfl!“ — řekla by naše babička Popprová z Buštěhradu, kterou Němci zplynovali v Osvětimi.

Prodával zmodernizované spony na kšandy, mast proti svrabu a reklamní skříňky, to byl největší kšeft. Ve skříňce běhal dírkovaný pás, světlo lezlo skrz dírky a vy jste mohli číst, co je těma dírkama napsáno. Třebas:

PUNČOCHY OPRAVÍME DO 3 NEDĚL,
BOTY DO 3 MĚSÍCŮ.
(nedivte se, je po válce)

Tak ty skříňky byly dobrý, ale moc velký artikl to stejně nebyl. Na ten tatínek čekal dva roky, jako čeká poušť na déšť anebo chudý člověk na štěstí. Tatínek čekal taky na štěstí a vždycky se usmíval, když o něm mluvil.

A pak jednoho dne (zní to skoro jako v pohádce) štěstí přišlo. Dostavilo se zvláštně, nečekaně, tak jako štěstí chodí. Tatínek nepřišel domů nadšený, spíš zkroušený. Povídal mamince:

„Hermo, se skříňkama jsem seknul.“

Maminka čekala na pokračování.

„Přišel za mnou nějaký inženýr Jehlička. Má nejlepší artikl na světě. Budu milionářem.“

Maminka mu neskočila kolem krku, mířila však rovnou k nejdůležitějšímu:

„Co budeš prodávat?“

Tatínek řekl s lehkým úsměvem:

„Mucholapky.“

Maminka zbledla, po švédských ledničkách a vysavačích, po německých sponách na kšandy a české masti proti svrabu to viděla jako úplnou degradaci, jako by z hvězdičkového generála udělali frajtra s jednou peckou. Maminka však na sobě kromě toho zblednutí nic nedávala znát, už si zvykla na mnohé a nic ji od našeho tatínka zas tak moc nepřekvapilo. Ale jízlivě se zeptala:

„Kdypak budeš tím milionářem?“

„Tak za rok. Abys rozuměla. To nejsou normální mucholapky.“ Tatínek zapřemýšlel: „To jsou zvláštní.“

„Jak zvláštní?“

„To nevím, ten inženýr říkal — světová bomba. Zaplavíme tím Československo!“ A jak to tatínek řekl, trochu se mu rozzářily oči a dodal: „A taky Evropu. A možná celý svět!“

„A tomu ty věříš?“ zeptala se maminka.

Tatínek mlčel a oči mu zase vyhasly.

„Ty tomu věříš, že na mouchách můžeš vydělat milión?“ útočila maminka.

„Hermínko, pan inženýr Jehlička si klekl na kolena a tvrdil, že když mu je neprodám, tak se odbouchne. Dal už do výroby spousty peněz.“

„Jen aby ses nakonec nezastřelil ty,“ řekla skepticky maminka.

Přes četná varování naší maminky před záhadnými mucholapkami vydal se tatínek do jámy muší k firmě DERSOL. Firma sestávala z vysokého inženýra Václava Jehličky s huňatým obočím, z hubeného šoféra Franty Hodka, měl za ženu nádhernou Polku, do které se později zamiloval můj starší bratr, a vozu DKW 600, dvou velkých místností, několika kusů nábytku a jednoho překrásného koberce z domácnosti paní Jehličkové, která ho sem půjčila s přáním, aby se panu inženýrovi hýbaly obchody.

Aby rozhýbal obchody, první čin mého tatínka u této firmy byl, že prodal okamžitě tento perský koberec. Pan inženýr málem omdlel, když zjistil, že ho tatínek odnesl s nadšeně souhlasícím šoférem Hodkem na ramenou (do DKW se koberec nevešel, tak byl velký). Pan inženýr si dal hned mokrý ručník na hlavu, jenže se neodvažoval nic říct, aby ho tatínek neopustil. Prodej koberce měl

však dvě výhody: pan inženýr se na vlastní kůži okamžitě přesvědčil o tatínkově báječné schopnosti prodávat a do začátku byly nějaké prachy.

Jenže mucholapky, jak známo, nejsou koberce. Tyhle mucholapky nikdo nechtěl. Ve skladišti se hromadily jak nepotřebné zbraně. Ležely jich tu statisíce v krabicích, rostly od podlahy do stropu jak dórské sloupy, vypínaly se do výšky, zaplňovaly sál zleva doprava, odzdola nahoru. Tatínek si to množství prohlížel a jímala ho závrať, točila se mu z toho hlava. Přitom sledoval pana inženýra Jehličku, jak krčil husté obočí a vykládal o skvělých vlastnostech mucholapek. A můj tatínek, jenž se tak častokrát v životě zamiloval, okamžitě poznal, že i tento pán je zamilován do mucholapky, nesoucí zvučný nápis BOMBA-CHEMIK. Laskal se s ní jak s dítětem. A jednalo se o zvláštní dítě, mělo mu přinést slávu i peníze, a to obvykle děti nenosí. Když o mucholapce mluvil, i jeho hlas dostal zvláštní zabarvení, takhle hovořili lidé o svých miláčcích na hřištích anebo na dostihových drahách. A snad v tom znělo ještě něco temného navíc, možná ten strach, že se zastřelí, jak to tatínek neprodá, anebo ta naděje, že se stane milionářem, když to prodá. Ptal se hrdě:

„Co říkáte názvu BOMBA-CHEMIK?“

Tatínek se zeptal:

„Kolik jste jich už prodal?“

„Nic,“ řekl smutně pan inženýr. Inženýr Jehlička nebyl sice obchodník, ale poznal, že musí své nadšení přenést na tatínka. Řekl mu, že už před válkou prožil týden na Šumavě ve stanu a běhal tam nahý po pasekách a hledal vhodné odpuzovadlo proti mouchám, mazal se kmínovou a anýzovou silicí. Dřevorubci ho chtěli sice odvézt do blázince, ale vše se vysvětlilo. Pak se ocitl na slibné cestě. Jenže vynález Švýcara Müllera odsunul jeho ambice. Müllerův objev byl bomba. Po celém světě šly telegramy:

DDT OBJEVENO
OTÁZKA HMYZU VYŘEŠENA

„Od té doby vyšlo jen o tomto prášku tisíce článků a publikací. Ještě miliontina gramu je toxická, pane Popper,“ tvrdil pan inženýr.

A potom vzal jednu mucholapku a poprvé ji před tatínkem rozevřel, roztáhla se jako malá harmonika, co nebude nikdy hrát, ale působit jako smrťák smrťoucí. Byl to pruh obyčejného papíru napuštěného:

1) medem (mouchy láká),

2) žlutou barvou (taky láká),

3) práškem DDT (zabíjí).

„Tato mucholapka působí esteticky a nepřetržitě do té doby, než se pokryje v místnosti prachem. A to je dlouho, pane Popper, to je dlouho."

Tatínek zbledl, poněvadž tato mucholapka nebyla žádná mucholapka, neboť nelepila. Její majitel nemohl pozorovat mouchy, jak třepou na lepidle nožičkama a končí svůj muší život. To bylo u nové mucholapky špatné, moc špatné. Do prdele, to je mizerný, řekl si tatínek. A navíc, jak říkal pan inženýr, u mouchy nastává po otrávení zvýšená motorická činnost, hledá si cestu z místnosti ven. To byl dokonce hrob na prodej, lidé chtějí vidět smrt svého nepřítele na vlastní oči, a ne aby si uletěl umírat do ústraní. Lidem je putna, jestli je to estetický nebo neestetický, mnozí dokonce s velkým gustem pozorují, jak mouchy na mucholapce chcípají, vždyť už naši předkové a prapředkové s potěšením navštěvovali popravy našich nemilých i milých.

„Vy jste ze všeho smutnej, viďte?" řekl pan inženýr a zesmutněl taky. A tak seděli nad miliónem mucholapek, které možná byly lepší a estetičtější než obyčejné, ale nebyl tu člověk, co by to dokázal lidstvu vysvětlit. Až později se tatínek dověděl, že pan inženýr Jehlička vyzkoušel osm obchodních zástupců, ale ani jeden s tím nehnul.

Mému tatínkovi letělo hlavou tisíce věcí. Především litoval jako vždy sebe, že nebude milionář, vždyť všechno pro něho slibně začalo prodejem toho perského koberce. A pak si uvědomoval, že trávící mucholapky jsou novinkou, a to je pro prodej dobrý, je to vlastně výborný, je o čem mluvit a vůbec. V místnosti se zatím zešeřilo, ale v tatínkově hlavě se rozjasňovalo, bylo to také tím, že poznával svou poslední příležitost vyniknout, tak jako fotbalista má možnost zazářit v posledním velkém zápase, ať se zdá sebetěžší. A pak se taky styděl předstoupit před naši maminku a oznámit jí, že měla pravdu, milióny nebudou a pan inženýr Jehlička se odbouchne. Pana inženýra mu bylo taky líto, seděl tu na bedně s mucholapkami, hlavu v dlaních, jako by se chtěl zastřelit už v nejbližší chvíli. A když se ho tatínek chystal poplácat po rameni a spatřil šedivý, smutný obličej, tak mu prostě a jasně řekl:

„Tyhle mucholapky prodáme."

Na inženýra Jehličku to působilo jako balzám. Na druhý den zorganizoval výpravu na venkov, jel on, tatínek a vezl je šofér Hodek autem DKW. Ráno rozvěsili do velké koňské stáje plné much sto BOMBA-CHEMIKŮ a celý den seděli před stájí a popíjeli pivo. V

poledne, kdy se tatínek šel přesvědčit, jak mouchy mizí, ho kopl kůň, chtěl totiž dokazovat kočím a přítomným z firmy DERSOL, jak rozumí těm ušlechtilým zvířatům.

Večer spatřil kulhající a trošku namazaný tatínek zázrak: stáj bez much! Nikde sice neležela jediná mrtvá, ale nebyly tu, snad odletěly zemřít na neznámá pohřebiště, jako to dříve dělali mamuti. Tatínek si mnul ruce. Byl po inženýrovi Jehličkoví druhým člověkem, který se dal polapit novou mucholapkou. Byli zatím dva, jak rytíř Don Quijote a jeho věrný sluha Sancho Panza.

Co se dělo pak, patří spíš do oboru kouzelnictví než obchodu. Pan inženýr jmenoval tatínka ředitelem firmy DERSOL. Měla tak tři zaměstnance: šéfa, ředitele a šoféra, když nepočítáme ženy vyrábějící po domácku mucholapky. Tatínek přišel domů a hrdě oznámil své jmenování, maminka ani nemukla, měla o tom své mínění. Mucholapky BOMBA-CHEMIK. považovala pořád za veliký šmejd.

Tatínek se vrhl do prodeje. Bylo tehdy jaro, v pražských parcích kvetly tulipány, na venkově šeřík a mouchy dosud houfně nelétaly. Tatínek prodával, tak jako by už nikdy létat neměly. Byl úžasný. Sugestivní. Vzal mě jednou s sebou. Přivřel své krásné hnědé oči, usmál se, mávl rukou, zahnal pochybnosti, člověk ani nevnímal, co mluví a co nabízí, jenom věděl jedno, že zboží je skvělé, bez něho nemůže být. Někteří obchodníci skutečně nevěděli, co kupují. Jiným zase vtiskl do mysli větu, kterou slyšel od inženýra, OTÁZKA HMYZU JE VYŘEŠENA. Tatínek tomu propadl, už dávno to nebyla role, kterou chtěl hrát, unášel ho proud. A přitom to bylo fantastické, vždyť prodával něco jako chleba, který se nedá hned jíst, a něco jako šaty, které se nedají okamžitě nosit. Někdy rozbalil mucholapku, balancoval s ní na jedné noze jako artista, podruhé ji vůbec nerozbalil, bavil se o počasí, o krásných ženách v Hamburku a uzavřel daleko větší zakázku než předtím. Jenom jedno jsem nechápal, že obchodníci objednávali takové množství, když je nikdy nedokážou lidem prodat tak, jako by to svedl tatínek. Ale tatínkovi to bylo jedno. On se narodil, aby prodával, tak jako se před tisíci lety narodil válečník, aby zabíjel.

Po návratu z první služební cesty se šoférem Hodkem vytrhával z objednací knihy zakázky a sázel je na stůl jako doma stokoruny. Inženýr Jehlička tehdy málem omdlel.

A tak BOMBA-CHEMIK vybuchla, zatím v Čechách, a za kanónem seděl můj tatínek.

Auta rozvážela a pošta donášela mucholapky. Sklad se rychle vyprazdňoval.

Tatínek chodil domů zase jako před válkou, nosil velké kytice růží a gladiol, házel na kulatý stolek stovky, hýřil vtipem a naše maminka se konečně usmívala a prohlašovala, že na mucholapkách něco dobrého bude, v létě začnou ty potvůrky lítat, musíme si mucholapky rozvěsit do pokojů. Tatínek měl teď peněz jako železa, na skále blízko vltavské přehrady nad Vraným rozestavěl chatu, ne, to nebyla chata, byl to takový malý hrad s oblouky a už z dálky bylo vidět, jak je mohutný a opravdu krásný. Na tu vysokou skálu jsme nosili v košíkách zem a tatínek tu sázel jahody a angrešt.

Nejkrásněji se ovšem dařilo inženýru Jehličkoví. Prožíval to, co prožívá člověk v životě většinou jen jednou. Byl opojen jako vůdce, jenž si po prvním vítězném tažení naplánuje podmanění celého světa. Zakoupil si zatím mapu Evropy, připevnil ji na zeď a počítal, kolik do které země vystřelí jeho generál Popper mucholapek.

Jako první padla země česká.

Ležela u tatínkových nohou, podrobil si ji, všude na mapě, v každém městě a městečku trčely zapíchány červené praporky, že dne toho a toho tu ředitel firmy DERSOL Leo Popper zvítězil nad lepivými mucholapkami. Za pouhé dva měsíce dobyl Čechy a vydělal panu inženýrovi milión. Stali by se tak docela malými milionáři, ale inženýr Jehlička ten milión fantasticky rozfofroval. V Anglii u firmy Morgan-Korda objednal spousty DDT, takže přes kanál La Manche putovaly desítky sudů smrtícího prášku. Koupil amerického forda na rozvoz mucholapek (sežral 35 litrů na 100 km), přibral desítky žen na výrobu nových mucholapek, skoupil metráky drahého medu, papíru a barev.

A na řadě byla země moravská.

Tatínkovi se tehdy na Moravu nechtělo, pod naší novou chatou na přehradě začali brát cejni. Měli takové malé hubičky, plavali ve vodě stříbročerní a chutnali výtečně na sádle s kmínem. Zní to idylicky, ale vždycky jak tyhle potvory začaly žrát, znamenalo to zhoubu pro naši rodinu. Tatínek obvykle přestal pracovat.

„Na Moravu pojedeš ty," oznámil mi a inženýrovi Jehličkoví sdělil, že já jsem ten pravý obchodník, který udělá na Moravě velkou zakázku. To přesvědčí největší pražský velkoobchod, že i na Moravě půjdou mucholapky na odbyt, a vezmou je pak od nás. Kdyby je tam prodal on, nevěřili by. Něco na tom bylo, ale hlavně v tom byli cejni, velcí jako lopaty.

Nevím, podle čeho usuzoval tatínek na mé skvělé obchodní vlastnosti, v životě jsem nic neprodal, jenom jednou za války jedenáct dílů Tarzana, kterého jsem dostal od bratrance Karla Kopřivy, a to mě maminka zeřezala bejčákem na psy, když mi k

tomu připočetla ještě další kousky a hlavně to, že jsem nenachytal pro kachny v rybníce žáby. Z prodávání jsem měl ohromný strach, nikdy bych si nedovedl počínat jako tatínek a taky jsem nemohl ve svých osmnácti letech vykládat o krásných ženách v Hamburku, ale tatínek se ten strach snažil všemožně rozptýlit. Dal mi ušít bleskově nové modré šaty a objednal mi letenku Praha—Brno. Pak mi vtiskl do ruky knihu Američana Dale Carnegieho JAK ZÍSKÁVATI PŘÁTELE A PŮSOBITI NA LIDI a řekl mi, že je v ní vše (až po letech se podřekl, že ji nikdy nečetl). Ale pro mě se ta kniha stala po odletu jedinou nadějí. Upjal jsem se k ní tak vášnivě, že jsem ji v pohupech nad Českomoravskou vysočinou i pozvracel.

V Brně při návštěvě velkoobchodu jsem třímal aktovku s knihou Dale Carnegieho JAK ZÍSKÁVATI PŘÁTELE A PŮSOBITI NA LIDI a uvědomoval jsem si jednu z jeho zásad „vždycky se usmívejte“. Další dobrá zásada, kterou jsem si zapamatoval, byla, abych dotyčnému pochválil nějaký vzácný předmět v jeho kanceláři. A tak když jsem se ocitl před starším pánem s knírkem, nezačal jsem hned o mucholapkách, ale usmíval jsem se na celé kolo (jak blbec) a hledal vhodný předmět k pochválení. Usoudil jsem, že to bude v tomto případě nábytek, a tak jsem řekl, jaký má nádherný dubový nábytek. Ten pán se strašně nakrkl a povídal, že je to čirou náhodou smrk a děsný šmejd, vnutila mu ho sem manželka, která ho doma nechce mít, a jestli nechci nic podstatného, abych rychle vypadl. A tak jsem vypad, o vzácných mucholapkách BOMBA-CHEMIK se neodvažuje říct ani slovo.

Ve druhém velkoobchodě jsem raději mlčel a neusmíval se, ačkoliv se mi zdál i tamní nábytek dubový a také krásný. A stalo se něco podivuhodného, tento pán, bělovlasý, s modrýma očima jako pomněnky, se na mě od začátku usmíval sám, říkal, jakou mám krásnou pleť a že jsem pohledný chlapec. Bavili jsme se o všem možném a on mi pak pověděl, že by mě chtěl mít za syna a jestli bych u něho nechtěl přespat. To už jsem začínal chápat, že má raději spíš kluky než holky, a vykrucoval jsem se, že musím zpátky do Prahy. Ale sahat jsem na sebe nechal, i vlasy jsem si nechal hladit, poněvadž jsem si nedovedl představit po návratu mého tatínka, jak by byl smutný, kdybych nic neprodal. Dopadlo to náramně. Ten pán si objednal padesát tisíc mucholapek BOMBA-CHEMIK a já od něho odešel před večerem. Bylo to právě tolik, kolik potřebovala firma DERSOL k tomu, aby dokázala, že mucholapky se dají prodávat i v takové tradiční a krásné zemi, jako je Morava.

Tatínek byl nad objednávkou šťastný, svítily mu oči, jako by pil, a pyšně mamince prohlašoval, že jednou budu nejlepším

obchodním zástupcem na světě a jedním z nejbohatších mužů této zeměkoule (bohužel se to nestalo).

Když na to vzpomínám, byla to tenkrát ohromná sláva. Do Brna mířily vozy, na postranicích měly ohromné látkové nápisy SMRT MOUCHÁM! Tiskárny chrlily letáky o nových mucholapkách. Můj tatínek se nabažil cejnů a dostal znovu chuť do práce.

Tak to vypadalo v době, kdy padla Morava. Pak se stalo toto:

ZAČALY LÉTAT MOUCHY

Objevily se všude a bylo jich mimořádně dost. Teď mělo nastat to, že stejně skvělým způsobem, jakým nabízel mucholapky můj tatínek, udělají to obchodníci. Ale copak se obchodníci mohli usmívat, balancovat na jedné noze, sugestivně se tvářit a vysvětlovat skvělé vlastnosti mucholapek? To všechno za tři koruny? Obvykle řekli:

„Poslali nám letos tohle. Má to být dobrý."

Tisíce žen přinesly BOMBU-CHEMIK domů a teprve tam zjistily, že nelepí. A mouchy po usednutí na žlutý papír létaly rychleji než předtím. Žádný je nespatřil zahynout. Co na tom, že je místnost prázdná? To mohl udělat průvan. Vida, máme otevřené dveře.

„Tak tady vám nesu zpátky to svinstvo. Dejte mi pořádnou mucholapku, co lepí!"

A tak jako v moři dojde vlna někam nakonec a vrací se zpátky, tak také tentokrát vlna došla k našim roztomilým ženám a vracela se zpátky k firmě DERSOL. Jenže tentokrát šlo o vlnu mohutnou, takovou, která pohltí celé pobřeží. Můj ubohý tatínek seděl právě na břehu a dostal do ruky první výstražný telegram v době, kdy pan inženýr Jehlička právě sháněl ve slovenské zemi ten nejkvalitnější med.

PANE POPPER. MOUCHY NECHCÍPAJÍ. SPRAVUJOU SE! JDĚTE DO PRDELE S TAKOVÝM ZÁZRAKEM!

A za tímto telegramem přicházely další, pak dopisy, a ještě než se vrátil pan šéf s medem, začaly docházet zásilky mucholapek od zákazníků, nečinících si nároků na vrácení peněz. Jak se rychle sklad vyprázdnil, tak rychle se naplnil. Mucholapky se jako živé hrnuly dveřmi, oknem, ale teď už nebyl nikdo, kdo by je rovnal a zadržel, kupily se bez ladu a skladu, na židli tu seděl tatínek a jen pokyvoval hlavou. Mucholapky brzy zaplnily kanceláře a ležely už na chodníku, když se vrátil pan inženýr. Nevěřil tomu, nechtěl tomu věřit, jen prohlásil, že jde o nějaký omyl. Napíše všem, všechno jim vysvětlí a oni si ty mucholapky vyžádají ještě rádi zpátky. Chodil po

kanceláři a na všechny se usmíval, ale ve skutečnosti plakal. Tatínek věděl, že si to musí namlouvat, jinak by si musel jít opatřit ten revolver. Můj tatínek poznal jako voják, že bitva je prohraná. Vyndal jako správný generál praporky ze všech míst, kde zvítězil nad lepivými mucholapkami, a nandal je do krabičky a převázal růžovou mašličkou, co měl v kapse od některé své milenky. Potom si vzal jednu mucholapku BOMBA-CHEMIK a řekl panu inženýrovi:

„Na památku. Bylo to krásný."

A pak šel domů po nábřeží a koukal se do vln Vltavy a myslel na to, že to bylo skutečně krásný, tak jako myslí fotbalista nebo bojovník na bitvu, která se prohraje, ale je krásná. Myslel na to, jak chodil domů s kyticemi a penězi, jak hýřil vtipem a jak to bylo vzrušující prodávat tak těžký artikl. Šel a pořád se usmíval jako lidé, co potkali na chvilku štěstí a nemohou na ně zapomenout. Až před našimi dveřmi mu, jak se říká, usnul úsměv na rtech, neboť doma čekala maminka, a zrovna na peníze. Tatínek vstoupil a řekl hned u dveří, aby to měl za sebou:

„Hermo, už žádný peníze nebudou. Měla jsi pravdu. Seknul jsem s tím. Je to šmejd."

Tím vyrazil naší mamince všechny zbraně z rukou a bylo to odbyto. Ale později jsme pochopili, že to nebylo odbyto a že to vůbec neskončí. Tatínek byl od té doby vyřízen jako boxer v ringu, co prodělal těžké k.o. Za něco se styděl, bál se podívat lidem do tváře, když jim něco nabízel, zlomilo mu to jeho obchodnické srdce.

Pak mě ještě můj báječný tatínek poslal k panu inženýrovi Jehličkoví pro nějaký doplatek. Pana inženýra jsem našel po dvou dnech blízko Radotína na rumišti, seděl u vagónu mucholapek, pálil je a něco si pro sebe brumlal.

Mucholapky krásně hořely, smrtící prášek DDT se z nich někam vytratil a nad žlutavým spáleništěm se linula vůně sladkého slovenského medu. Lákalo to mouchy, slétávaly se a mračna jich tančila nad hořícími mucholapkami BOMBA-CHEMIK svůj vítězný tanec.

Pár let nato jsem potkal pana inženýra znovu. Už nebyl tak vysoký, shrbil se. Vyhrkl na mě:

„Co jsem vám říkal, je to šlágr. Holanďané je vyrábějí. Jmenují se Sly Killer. Víte, co je to Sly Killer? Zabíječ much. Zaplavili tím Evropu."

A vytáhl pohotově z kapsy mucholapku, podobala se té naší jako vejce vejci, jenom na obálce nevybuchovala bomba, ale ležela tam obrovská odporná moucha probodnutá bílým šípem.

„A máte se, pane inženýre?“ zeptal jsem se (abych to zamluvil), a to jsem neměl. Usmál se smutně, mávl rukou, slzy mu vhrkly do očí a rychle odcházel.

A já bych od něho nejraději běžel za tatínkem a řekl mu, že neprodával šmejd, snad by ho to zas postavilo na nohy. Ale nebylo už kam běžet. Jedině nahoru k pánubohu a tam zřejmě už není potřeba nic prodávat. A ani mouchy tam asi nelétají. A jestli létají a bude třeba prodávat, tak už o tom tatínek stejně ví. A v tom případě je na place.

Veliký vodní tulák

Můj tatínek projevil přání jít ještě jednou s Karlem Proškem na ryby a vůbec nezáleželo na tom, jaké ryby to budou. Přišli jsme na Bránov a oni se objali jak za války, kdy se dlouho neviděli. Prošek sundal z půdy žluté bambusové pruty a očistil je od prachu a pavučin, měl na nich ještě staré kolečkové navijáky roláky a bílou imitaci. Potom šel narýpat rousnice na zahradu a usekl na špalku jedné bílé slepici hlavu. Dal mi ji škubat a sám šel nalít do láhve domácí slivovici ze švestek.

Rozhodli se s tatínkem, že půjdeme nad jez na úhoře a upečeme si slepici. Vrátíme se až ráno. Tatínkovi by se také úhoři hodili jako prezent. Úhoř je krásný dárek, má nenapodobitelné výtečné maso, něco jako jemný jazýček, a snad je dokonce z jiného soudku než maso říčních ryb. Voní dálavou, tukem pestré potravy a travinami oceánů.

Kvečeru jsme vyšli, každý si nesl pruty a pytel pod zadek, aby ho matička země nestudila. Strejda Prošek hodil oškubanou a vykuchanou slepici k živým rybičkám, aby se prý trochu ve vodě vyprala.

Připomínalo mi to naše cesty za parmami, jen oni dva už byli starší a po pěšince těžce šli a těžce dýchali. Jako tehdy před válkou bylo nebe modré a slyšeli jsme už padat vodu z jezu. A naproti maličko svítil jedinou lucerničkou nezabudický mlýn. Strejda Prošek řekl:

„Tady zůstaneme."

A rozbaloval pruty. Všech šest prutů, Proškovy, tatínkovy a moje, jsme dali vedle sebe a na každý pověsil tatínek takovou malou rolničku jak na vánoční stromek. Byla milá ta rolnička, jen o něco větší než hliněná kulička na hraní, s jakou se strefují děti do důlků. Ale každá byla zlatá a každá by cinkala, kdyby úhoř rozkýval prut.

Na úhoře však byla špatná noc a všichni jsme to věděli. Svítil velký stříbrný měsíc a nebe bylo poseté bílými hvězdami. Úhoř miluje raději tmu jako netopýr anebo divoká zvěř a o světlých nocích málo vylézá. Ale nějak nám to tehdy nevadilo, snad bylo důležitější pro tu noc, že jsme byli, možná naposledy, spolu.

Šli jsme dál od prutů, aby měli klid, a strejda Prošek rozdělal malý ohníček a pověsil nad něj na drát slepici. Potom vytáhl láhev a povídal mi, jako před deseti lety, z akátu:

„Cvakni si."

A já si cvakl, protože jsem byl už skoro muž a tatínek neměl žádné námitky. A tatínek si taky cvakl, přestože na alkohol moc nebyl. Ohýnek nás hřál zvenku, slivovice uvnitř. Klábosili jsme, tatínek se strejdou Proškem hulili egyptky a já je poslouchal, jak vyprávějí o dobrodružstvích, která prožili ve světě. Už se nepamatuji, ale byla v tom nějaká Afrika a nějaké krásné ženy.

Potom vyprávěli o rybách a dělali bilanci, co chytli a co nechytli, a shodli se jako všichni rybáři na tom, že největší ryby jim vlastně utekly. Strejda Prošek nesl po cestičce nad ostrůvkem živou jedenáctikilovou štiku na provaze. Jak uklouzl, vrazil štice ruku akorát do zubaté tlamy. Pustil ji a ona se skutálela do řeky, prádelní šňůru překousala a už mu nikdy nezabrala.

Potom zazvonil zvonek. Bylo to zvláštní a cizí v přírodě, zprvu jsme nechápali, kdo na nás zvoní. A pak jsme si vzpomněli na naše zlaté zvonky a běželi jsme úprkem k prutům a tatínek vytáhl kilového úhoře, který si zřejmě spletl světlou noc a tmavou noc. Tatínek ho dal do husté síťky, síťku nahoře svázal pěti uzly a pověsil ji s úhořem na větev olše.

Potom jsme roztrhali a spucli začouzenou slepici a zapili ji zase slivovicí. Už jsme moc nemluvili, už promlouvala jenom noc. Tloušti mlaskali po rybičkách a netopýři tiše proletovali mezi olšemi. Hvězdy se koupaly v řece a měsíc o ně pečoval, o každou se bál, protože strýček vesmír mu je dal na starost. A dal by mu na zadek, kdyby je neuhlídal. Podíval jsem se po mých bližních, dřímali v klubíčkách na pytlících jak štěňata mezi kostmi slepice a lahví od slivovice.

Šel jsem k olši, kde visel v síťce úhoř. Byl živý, maličká očka se mu podivně nazlátle leskla, kdyby to byl člověk, řekl bych, že má horečku.

Začal se v síťce kroutit, ale neměl žádnou šanci. Ale nevzdával se, jako se nevzdávají ti nejpevnější lidé. Úhoř nikdy neztrácí naději. Ani když už je mrtvý a jeho tělo je rozbité, ještě chce utéct a žít.

Lehl jsem si k ohníčku do trávy a myslel jsem na poutníka úhoře a jeho rod. Na jeho životě je zatím víc záhad než pravdy. Myslel jsem na rybu, která tu žije na planetě zřejmě milióny let. Na rybu, která je opředena tajemstvím řek, moří a oceánů. Viděl jsem v duchu dávného řeckého filozofa Aristotela, jak vytlouká z hlavy mylnou myšlenku, že úhoři se rodí v bahně jezer. Slyšel jsem Dána Schmidta, jak obhajuje první pravdivý názor, že úhoři se třou v blízkosti Ameriky v Sargasovém moři. Připlouvají sem z řek Evropy a Afriky. Tady pod hnědými chaluhami Sargassum v jednom z nejteplejších a nejslanějších moří světa prožívají lásku. Své děti

jikry houpají na hnědých řasách jak na kolébkách a nikdo z rodu lidí je přitom nespatří, protože člověk ještě tak hluboko nesestoupil. A oni si zřejmě člověka při tom ani nepřejí. Člověk chtěl vědět o nich vše, a tak je pronásledoval dokonalými letadly a pevnými loděmi. Dokonce připevnil na úhoře primitivní vysílačky a sledoval je loděmi po povrchu oceánů. A přesto se celé pravdy nedopátral.

Nevíme, kde umírají. Snad hynou po vytření, padají na dna moří a oceánů, protože moře a oceány jsou hroby nekonečné. A zatím jejich děti, sklovité průsvitné monté, nese Golfský proud stovky kilometrů. Úhoříci velcí jako vrbové lístky plují pak sami tři roky do ústí řek, kde žili jejich otcové a matky. Samci zůstávají u ústí řek a hlídají, až se dorostlá samice zase vrátí. Ty žijí desítky let v řekách, jako by mohly vyrůst a zmohutnět jen tady. A tady je chytáme úzkohlavé a širokohlavé, nazelenalé nebo modravě černé. Pak se ty zbylé vydají zas na několikatisícikilometrovou pouť do Sargasového moře. A vědci pátrají, co je k tomu vede a jak mohou najít cestu. Ptáci se řídí hvězdami a sluncem, ale čím se řídí pod vodou ve veliké hloubce úhoři? Pudem? Magnetismem? Zkušeností? Nadprůměrnou inteligencí? Smyslem pro orientaci?

Nepřipadalo mi to tenkrát tak složité. Tam u Ameriky se přeci narodili a tam se vracejí. Domů každý trefí. Narodili se tam a tak se tam chtějí pomilovat a v rodném moři zemřít. Plují tak zběsile, že v jejich čas není nic pro ně překážkou. I pro ně jsou některé nepřekonatelné. A oni jdou jak slepí. Jsou chytří, a přesto se dostanou hnáni proudem do turbin a zahynou rozkrájeni popravčím kolem. V mokré trávě prý cestují kolem velkých jezů a přehrad, překonávají tisíce nástrah rybářů a pytláků. V moři se jim zvětší oči, aby lépe viděli, a zmenší se jim i útroby. Změní i barvu, stanou se stříbrnými. A stále plují za svým cílem, nikdy neztrácejí naději.

Člověk postavil přehrady, vysoké jezy a kolomaz nalil do řek. A úhoři nemohli stoupat ani klesat. A pak zjistil, že se mu bez úhořů těžko žije, a začal dovážet úhoříky od ústí řek letadly v bedýnkách obložených ledem a mechem. Vpouští je do řeky u svých domovů, aby je za pár let lovil. Ale kdo těm nejsilnějším, kteří přelstí naše nástrahy, pomůže k cestě zpět?

Hlava mi praštěla u ohníčku, jak jsem o tom přemýšlel. Ale už jsem nepřikládal dříví, pomalu se rozednívalo. Ve mlýně zhasli.

Úhoři zřejmě nechodí na hrách. A ani nemají jedovatou krev. Proč by byli jedovatí? Naše maminka si s nimi hraje, když je tatínek chytí. Hladí úhoře po bříšku, až se natáhne jak pravítko a spí. A možná že se mu zdají pohádky jako dětem. Možná že se mu

dokonce zdá, že je ptákem anebo nadzvukovým letadlem a nemusí tak dlouho hledat moře plné chaluh.

Rozednilo se. Tatínek se vykašlal, vstal a šel pro pruty a pro úhoře. Loudal jsem se za ním.

U olše se síťkou jsme oba vykulili oči. Visela tam síťka plná slizu. Připomínalo to porážku a prapor na půl žerdě. Úhoř si zvětšil zobáčkem maličké očko na větší oko, pak se zřejmě stáhl v pase a proklouzl. Spadl ze stromu a vjel po mokré trávě zpátky do vody. Líbilo se mi, že tatínek nenadával, a jenom řekl:

„Je fuč."

Pak zívl, utahaný, nevyspalý, otlačený, a dodal:

„Byla to ale překrásná noc."

Bylo to tak. Člověk prožije krásnou noc a nemusí nic chytit.

Stál jsem u olše a díval jsem se pořád jak fascinován na prázdnou síťku a myslel jsem na to, že tenhle úhoř také neztrácel naději, že jednou uvidí Sargasové moře.

Lov bolena dravého

Tatínek s maminkou přestali jezdit na Křivoklát. Proškovi se totiž odstěhovali z přívozu na Bránov a k vodě bylo s pruty daleko. A Proška už také ryby tolik nebavily a spíš ho bavilo vařit uhlířinu a hrát si s vnoučaty.

Tatínek odešel hledat svou novou krajinu. Jak je známo, každý z nás nosí v srdci svém svou krajinu. Já nosím stále tu křivoklátskou a na jinou si nemohu zvyknout. Ale tatínek byl poněkud jiný. Měl už duši rozervanou od toho stálého putování po světě, a tak zakotvil třebas u patníku. Jen když teklo kolem něco vody.

Vybral si divný kraj. Kraj přehrad. Přehradu, která zničila řeku. Zatopila břehy s olšemi, rákosí, husí plácky a přívody.

Na Vranské přehradě za Prahou se rozhodl postavit chatu. Naší chatou nesmíme ničit úrodný kraj, řekl, ale postavíme ji na skále. Budování chaty bylo ovšem dost obtížné, a nebyla to chata, ale malý hrad s markýrovanými oblouky podhradí a názvem Herma po naší mamince. Pracoval jsem tam na té chatě jako vězeň, nosil jsem nahoru v plechové putně kámen a písek. A v kýblech vodu, protože chata pila jako duha. Večer jsem si lehl na palandu a tekly mi slzy, protože jsem měl v Praze holku a nemohl za ní. Trochu jsem tu chatu začal nenávidět. Potom jsme začali nosit i zem, protože tatínek vysadil na skalách višně, aby zvěstovaly svými květy světu, že je tu ráj. Zasázel jahody a pokoušel se uměle pěstovat hříbky. Do proudné studánky přivezl kropenaté pstruhy a na stožár vedle chaty vyvěsil prapor.

Můj tatínek docílil svého. Kdekdo chatu obdivoval, všechno bylo nádherný, jen já přišel o svou holku.

Kolem naší chaty Herma funěly těžce parníky pražské paroplavby Děvín, Praha, Vyšehrad, Hradčany, Stalingrad, Morava. Kouřilo se jim z komína, pod Železničním mostem komín vždycky na řetízcích sklápěly. Vypadalo to jak na maňáskovým divadle. O parníku Vyšehrad jsem věděl, že byl přemalovaný ze slavného Primátora Dittricha. Některé z parnasů zabočily k naší chatě a kapitáni ve zlatých čepicích volali do hlásných rour:

„Zdravíme nejkrásnější chatu na Vltavě!“

Tatínek byl na to hrozně pyšný, vždycky se vychloubal, jakou máme chatu nad všechny chaty ostatní. Šíleně se pak rozčilil, když se dověděl, že kapitáni volají i na ostatní chataře, že mají chatu ze všech nejkrásnější. To aby jim udělali radost. Mně to bylo šuma

fuma a mohl bych klidně tu naši chatu zapálit, že by daleko víc kouřila než celá flotila parníků.

S rybami to nevypadalo na přehradě zle. Dokonce to vyhlíželo dobře. Měly hodně vody, a tak hodně narostly. Bylo jasné, že tam byly veliké ryby, ale skoro nikdo je nechyt. Aspoň já jsem o takovém případě nevěděl, na Vranské přehradě se chytilo jen pár velkých kaprů. Ve vodě však pluli sumci. Viděl jsem jednoho, jak se vyvaloval na vlnách a vypadal jako tuleň. Ale většinou nikomu nezabral, a když zabral, tak mu roztrhal náčiní na cimprcampr. U přehrady spustili do vody potápěče a ten vzápětí lomcoval hadicí, aby ho honem vytáhli, že jsou tam taková zvířata, že se jich bojí. Tehdy jsem poprvé přemýšlel o tom, že řeka má svá velká tajemství a že v ní žijí tak velké a moudré ryby, že se nám to ani nezdá. Turbíny pod přehradou chrlily zpěněné vody a v nich plavala rozbitá těla obrovitých úhořů, jaké někteří rybáři nikdy nechytli za celý život. Byla to záhada, jak chytit v přehradách tyto velké ryby. Kdy a kde umírají? Kde mají svá pohřebiště? Snad řeka je pohltila. Podobně se nenacházejí pohřebiště slonů.

Anebo se mýlím? Vychytají rybáři všechny ryby, ještě než se dočkají stařeckého věku?

Na chatě jsme měli modřanskou vzácnou vázu pomalovanou květy chrp a slunečnic. Byla tak velká, že jsme se v ní mohli koupat, a tak vzácná, že by ji koupilo muzeum. Tatínek rozhodl, že do ní budeme nakládat ryby s octem a cibulí.

Kolem ohromné vody se točila kamenná navigace a z té se chytalo. Tlačilo to do zadku, a tak se musel nosit polštářek anebo židlička. Chytali jsme hlavně kapry, candáty a cejny. Na rybaření se dala poprvé v životě i naše drobná maminka a brzy by mohla pořádat na břehu rybářské koncerty. Měla výborný úsudek a ohromný postřeh. Cejn bere lehce a jemně, není to žádný blbec. Maminka je chytala na kolínka z těstovin. Dobře se napichovala na háček a cejni se dávali na kolínka nachytat, jako se dávají nachytat na kolínka i jiní pánové. Sotva se vlasec a čihák pohnul, maminčina ruka vyletěla a připomínalo to bleskový úder hada. Prut se ohnul a na kovově lesklé hladině se po chvilce objevil cejn, vypadal jak pánev rozteklého stříbra. Ale párkrát maminka také přišla se zásekem pozdě, jednou dokonce jí kapr ukradl prut a ona skočila za prutem do přehrady. Když se jí nasáklý tepláky, málem se utopila, jen taktak, že ji vytáhli.

Modřanská vzácná váza se plnila řízky z ryb a každý, kdo k nám přišel, si do ní sáhl rukou, vytáhl si rybí řízek s cibulí a za chvíli dělal: ňam — ňam.

Jezdilo k nám moc lidí a ještě víc rybářů. Tatínek byl už tehdy rybářským funkcionářem jako většina bývalých pytláků. A někteří funkcionáři měli také veliké zkušenosti. Rád jsem je poslouchal. Spali na verandě a před spaním pili rum a kmínku. Víc toho propili než projedli, ale byli šťastni. Čím byla noc pokročilejší, tím byly ryby v jejich vyprávění větší. Ráno jedli kyselé okurky a naložené ryby a k vodě šli až pozdě za sluníčka, když už ryby nebraly. A také rybářské závody tu vždycky končily katastrofálně, protože u vody dělali rybáři rámus a ryby odpluly neznámo kam.

Na tu navigaci přijížděl také moudrý člověk a skvělý herec pan Jindřich Plachta. V brašničce vozil s sebou i ten svůj pověstný suchý humor. Ryby začal chytat až pro kameru v nějakém filmu. Pak si ryby zamiloval. Věděl toho o rybách už moc, mohl přednášet na rybářské škole ve Vodňanech. A také bylo zajímavý, jak krásně a tiše mi to vyprávěl. Jako by vánek neslyšně přecházel po vlnách a na nich tiše plula převoznická loď. Vykládal tak krásně, že zřejmě i ryby musely připlavat a naslouchat. Leckterá se mu pověsila na udičku, že byl u vody tak plachý a tichý.

Jednou se na přehradě objevili boleni, kterých je už málo. Snad připluli z hloubky anebo z přitékajících řek. Zastavili u Hartmanovic hospody a tam lovili. Břeh tam byl trochu přírodní, dokonce s trávou, a svažoval se pozvolna do přehrady. Pozorovali jsme je s tatínkem. O bolenovi se říká, že je to nejchytřejší ryba. Prchá i před letem ledňáčků a vlaštovky. Někdo tvrdí, že zabíjí rybku úderem ocasu a pak ji pozře. Nevím, jestli je to tak. V mém případě tomu bylo jinak.

Tatínek mi řekl:

„Jsem už na ty boleny starý. Ty je můžeš chytit. Já už je nechytím. Musíš mít slabej cajk. A musíš mít dlouhej prut, který se prohne a imitace nepraskne. Jedině pak ti vezmou rybičku. Vím to od Proška."

Vytáhl z kapsy ušmudlanou špulku a řekl:

„Schovávám ji deset let. To je slabá imitace, zřejmě německá solinka. Můžou ji přetrhnout, ale zaberou ti. Musíš jim dát šanci."

Prohlížel jsem si zelenou imitaci. Byla tenčí než hedvábí, nebyla téměř vidět, byla jako pavučina, nevěřil jsem, že na ní mohu tahat dvoukilové boleny. Ale přikývl jsem.

Vyšel jsem na potok hledat barevné střevle, aby dostali boleni krásné rybičky. Šel jsem přes Měchenice vzhůru po Bojovském potoku, ale všude jsem zahlédl jen pstruhy, a ti střevle vychytali. Šel jsem hodiny, než jsem střevle objevil, a další hodiny jsem je do síťky chytal. Měl jsem dvacet střevlí na třináct bolenů.

Příští ráno jsem se vydal k Hartmanovic hospodě. Šel se mnou bratranec Karel Kopřiva, nechal jsem ho stát sto metrů od vody. Viděl jsem na dálku boleny, jak v mělké vodě brázdí a loví. To, že jsou v mělké vodě, je špatné, uvidí mě. Nemohl jsem k nim po nebi, a tak jsem musel po zemi. V jedné ruce prut a v kelímku rybičky. Lezl jsem desítky metrů po cestě, která ztvrdla od kopyt koní a pneumatik těžkých nákladních vozů, které sem vozily pivo. Do dlaní se mi zaryly kamínky, na cestě se objevila krev. Nevím, jak dlouho jsem se plížil. Pak jsem je spatřil zblízka. Jak projíždějí kolem břehu a pátrají bystrýma očima po kořisti. Viděl jsem je přes stvoly špinavých zaprášených trav a tím krásnější se mi zdáli. Podobali se tloušťům, ale byli z ocele. Vypadali zdánlivě jako mírumilovné ryby, právem patřící do čeledě kaprů. Ale byla to mýlka. Byli to boleni draví. Měli daleko krutější výraz oka, než má štika, a byli rychlejší. Byli to stříbrní zabíječi.

Vyndal jsem rybičku, abych ji napíchl na háček. A jak jsem se pohnul — zmizeli bleskem v hlubině. Příště budu daleko opatrnější.

Připluli až druhý den. Zase jsem se k vodě plazil, zase jsem měl ruce samou krev. Pak jsem ležel a viděl jsem jednoho, jak pluje podle břehu a hledá. Jako by hledal do řeky spadlou myš, kterou s oblibou žere. Vypočítal jsem si přibližnou dráhu a hodil jsem mu střevličku do cesty a do života. Nepotopila se, vrtěla se na hladině, a to bylo výborný. Rozdráždil ho pohyb a to kmitání. Zaútočil, ale neuhodil ji ocasem, vzal ji do tlamy z hladiny jako pták. Rozbušilo se mi srdce. Na prutě jsem měl bolena! Měl jsem na vlasci rybu, kterou někteří rybáři za celý život ani nespatřili. Nesmím ho urazit. Nesmím to zvorat. Bolen letěl při povrchu a nesl svou rybku v tlamě, jako by to dělal jen pro radost, a vytáčel mi bleskurychle z cívky desítky metrů imitace. Unášel imitaci přehradou a snad ji ani necítil. Musel jsem už zaseknout, zásoba na cívce končila. Přisekl jsem a ucítil jsem na druhém konci tah. Byl to báječný pocit, že ta zázračná pavučina nepraskla. Bolen vyplaval na hladinu a brázdil daleko ode mě vodu. Prut se ohnul tak, jak předpovídal tatínek, a já si s boleném lehce hrál.

Bylo to tak krásné, že se mi zdálo, že poprvé v životě rybařím. Jako bych poprvé v životě hrál na piano, jako bych se poprvé v životě dotýkal bílých a černých kláves. Já byl bílý a bolen černý. A chvílemi to bylo obráceně. V dáli se lesklo jeho tělo, vzdalovalo se a zas připlouvalo. Brzy jsem poznal, že je moudrý. Ale nebyl silný. Musel být při hledání potravy ostražitý právě proto, že byl v boji slabý. Jeho tělo nemělo sílu těla parmy. Věděl jsem, že zvítězím. Dal

jsem mu šanci v mé slabé imitaci, aby ji přetrhl, ale on jí nemohl využít.

Přivedl jsem ho ke břehu, vyzdvihl a políbil jsem ho, jako by byl z rodu bratrů. Byl to můj první bolen. Možná že už žádného nechytím.

Z toho hejna jsem jich dostal za několik týdnů prázdnin dvanáct. Má imitace je odsoudila k smrti. Jako by to byla oprátka, na které se pověsili. Odkud se vzala ta zázračná pavoučí imitace, tatínku? Tatínek nevěděl, našel ji na půdě u Prošků.

Toho třináctého bolena jsem nemohl přelstít. Byl o kilo těžší než ti dvoukiloví a možná o roky starší a zkušenější. Kašlal mi na barevné střevle, vysmíval se myši, kterou jsem pro něj chytil, obloukem objížděl mouchu masařku.

A pak tam přišel pán v kloboučku a utíkáčku, s muškařským prutem a umělou mouchou. Hned jsem ho poznal. Chodil jsem se jako kluk dívat na jeho kouzla na Letnou. Byl to Josef Bican. Chytl toho třináctého bolena tak elegantně a rozhodně, jako kdysi střílel svým soupeřům tisíce gólů do jejich sítí.

Boleni mají v požeráku velké zuby ve tvaru srdce. Jsou skryté snad proto, aby se nepoznalo, že jsou draví. Ty zuby jsem jim vyňal a nechal je u zlatníka spojit stříbrem, takže to byla skoro celá srdce. Jako by nyní patřila jim. Dal jsem je na zlatý řetěz a celek se podobal indiánskému náhrdelníku, který mi vždycky připomínal, jak jsem se plížil k vodě podoben zvědu.

A pověsil jsem řetěz ze zlata, stříbra a boleních srdcí v chatě. Snad od těch dnů jsem se s chatou smířil, a byla mi i milá, protože u ní jsem chytil bolena dravého, latinsky aspius aspius, kterého jsem pak v životě už nikdy nespatřil.

Pumprdentlich

Náš tatínek na cestě světem zestaral a projevovalo se to i na rybách. Stále chtěl ulovit svou velikou životní rybu. Ale s velikými rybami je to složitý. Jak zaberou na slabý cajk, tak ho přetrhnou, a když je chytáme na silný cajk, tak většinou nezaberou. A pak je to většinou jako v životě: to, co moc chceme, — toho nikdy nedosáhneme.

Tatínkovi zabralo na přehradě u Skochovic asi pět sumců, lidově sumářů. Jeden ho dokonce táhl i s loďkou na délku jednoho fotbalového hřiště. Pak mu to opět přetrhl.

Jednoho dokonce dostal. Asi pětikilového sumce s vouskama a malýma záhadnýma očkama. Vyhlížel jak černý sele. Zpočátku měl z něho tatínek velikou radost. Ale přece jen si uvědomoval, že to není ten pravý sumec, a když nám ho ukazoval, řekl o něm:

„Ten je pumprdentlich."

Tatínek nikdy přesně nevěděl, co tohle slovo znamená, ale s oblibou ho používal. Prý je to, asi jako když jde krásná dáma v plesových šatech anebo v báječném kožichu, všichni přihlížející jsou paf, a ona přitom šlápne do hovna. Tohle byl krásný sumec jak dáma v černých plesových šatech, ale bohužel to nebyl sumec velký.

Tatínek ho dal do naší velké studánky pod břízou, ale to neměl dělat. Neboť poté se vydal do hostince, podnik Hartmanových, aby oznámil světu, že dostal sumce. Vždyť šlo už dlouho o jeho prestiž. U Hartmanů bylo plno a nálada výborná. Tatínek si kupoval cigarety a před hostinským utrousil mezi řečí:

„Tak jsem dostal sumce."

„Kolik?"

Tatínek tuhle otázku samozřejmě očekával. Proto oznámil to co doma:

„Je pumprdentlich."

A představil si dámu v plesových šatech, jak si na chodníku očišťuje papírem kramflíčky bot. Jenže hostinský neměl pro nějaká interesantní slova a představy smysl. Znovu se netrpělivě zeptal:

„Kolik má ten sumec?"

Tatínek vyhrkl:

„Dvacet."

To nebylo málo, ale ani moc, bylo to tak akorát, aby vzbudil úctu. A sedl si a dal si velkou griotku, jediný alkohol, který občas pil. Jednak to bylo sladký jako cumel, a to on měl rád, a za druhé

mu to připomínalo třešňovku za školou v rodném Buštěhradě, kam chodíval jako kluk krást třešně. Když pil tu griotku, naslouchal křiku špačků, kteří odlétali a nadávali, že musí přenechat stromy klukům, a pak slyšel křik sedláka, který sem letěl s klackem.

V hospodě u Hartmanů, té slavné rybářské a čundrácké hospodě, se zatím rozneslo, že starej Pavel chytil sumce. A protože se hosté už museli jít vyčůrat a chtěli jít také na čerstvý vzduch, byl přijat návrh jednoho mírně ožralého, že se na toho sumce půjdou podívat.

Tatínek tomu nemohl zabránit, protože mnozí z nich byli sami rybáři a chtěli se o všem přesvědčit na vlastní oči. Tatínek rychle uvažoval, že jim koupí jedno štěně, ale jak se ukázalo, nezastavil by je ani bernardýn s krvavýma očima. Na hliněných nohou opustili hospodu a s rykem a zpěvem se vydali k naší chatě Herma, aby přeměřili a převážili sumce z rodu velkých. Tatínek šel schlíple za nimi a oni bůhvíproč zpívali písničku o řeznících:

Nejsou lepší řemeslníci
jako řezníci:
ráno vstane, jde do krámu,
drží sklenici.

V chatě přivítala deputaci naše drobná maminka Herma. Hned pochopila, o co jde, protože již znala svého muže dobře, žila s ním v jedné domácnosti velice dlouho. A také proto, že na ni tatínek vzadu zuřivě gestikuloval, aby něco podnikla. Rybář jménem Dušek škytl a pronesl proslov:

„Milostivá paní, přišli jsme se podívat na toho sumce, co chyt váš mužíček."

A uklonil se. Maminka bleskurychle domyslela, že ještě nejsou v tom stavu, aby viděli sumce, a pozvala je ke stolům do chaty a na verandu. Nedali se dlouho pobízet. Snesla jim všechno, co jsme doma měli. Uherský salám, nakládané ryby, salám šunkový, salám koňský točený, načala konzervy a láhve vína a dalšího alkoholu. Pomáhal jsem obsluhovat, tatínka nebylo vidět. Ta naše chata na skále, to brzy nebyla chata, ale parník na vzdutých vlnách. Houpala se, kývala se a zpívala:

Pije táta, pije máma,
však se jim už běhá kráva,
pije táta, pijou děti,
už je kůže na teleti.

Jedli a popíjeli ještě asi hodinu, když maminka usoudila, že nastala pravá chvíle. Byli už ožralí, ale ještě nezvraceli. Teď byla ta doba, kdy mohli posoudit míru a váhu sumce z rodu velkých. Maminka pro jistotu vyšla ven s Duškem, který měl u rybářů autoritu, a něco mu šeptala. Dušek povídal:

„Na mě se můžete, milostivá paní, určitě spolehnout."

Odněkud se přištrachal i náš pobledlý tatínek. Výprava dorazila ke studánce pod břízou. Dušek nahlížel dlouho do studánky a přidržoval se plechového krytu, aby tam nespadl. Po chvilce povídal:

„Když vezmem v úvahu, že voda zmenšuje, tak ten sumec má dobře přes dvacet."

Ostatní nahlíželi také do vody. O jeho slovech už se neodvážil nikdo pochybovat. Buď sumce na dně vůbec neviděli, anebo ho vidět ani nechtěli. Jen malinký Peterka všechno nějak narušil, protože jak byl opilej, tak byl pravdomluvnej. Nakoukl do studánky a začal křičet:

„Jé, ten je malej! Já mu dám hubičku!"

A svlékl se do spodků, že si k sumečkovi vleze do studánky jak do peřinky. Odvlékli ho pryč. Vrátili se všichni za zpěvu do Hartmanovic hospody, a jen tatínek doma pomáhal uklízet špinavé nádobí a sklenice, což jinak nikdy nedělal. A maminka mu nic neříkala, protože věděla, že by to bylo úplně zbytečný. Brzy se ve Skochovicích rozneslo, že ten tatínkův sumec měl padesát kilo. To se zřejmě tak spravil v naší studánce.

Pro mne měl tento příběh jedinou výhodu, že jsem aspoň trochu pochopil význam slova pumprdentlich. Je to výborný, ale přitom to stojí za hovno.

Žehlička

My bratři jsme taky trochu zestárli. Vypadaly nám první vlasy a objevily se vlasy bílé. Pryč byly doby, kdy jsme honili v řasách velkou černou štiku. Bráškové se vybouřili v mládí, oženili se, jak už to bývá, a vrátili se k rybám, což taky bývá. Jako by si uvědomili čínské přísloví:

Chceš-li být šťasten hodinu, tak se opij.
Chceš-li být šťasten tři dny, tak se ožeň.
Chceš-li být šťasten celý život, staň se rybářem.

Jejich návrat k rybám byl bouřlivý. Já jsem je chápal. Jejich klukovská léta jim přetrhli fašisti.

Když moji bráškové Hugo a Jirka odložili pruty a nastoupili pochody smrti, byli ještě chlapci. Hugo místo velké stříbrné ryby, kterou se chystal chytit, spatřil nápis: TEREZÍN. Jirka místo velké černé štiky: OSVĚTIM.

A nyní, po válce, v tom chtěli bratři nějak pokračovat, vrátit se do klukovských let a překlenout tu propast, kterou pro mnoho lidí vykopal Adolf Hitler se svými esesáky. Bratři se chtěli svléknout do trenýrek, vzít si tričko s krátkými rukávy a nápisem „Osada věčného mládí".

Udělali jsme poradu. Dohodli jsme se, že každý rok pojedeme spolu stanovat na týden k těm nejkrásnějším řekám. Pojedeme bez svých vlastních i nevlastních žen. Vezmeme si s sebou dost jídla a moře piva a budeme soutěžit, kdo z nás uvaří nejlepší jídlo a chytí nejvíc ryb.

Když jsme to oznámili našim ženám, zakabonily se. Pak prohlašovaly, že také někam pojedou, ale neměly kam. Ryby nechytaly. Nakonec prohlásily, že jsou rády, že se nás zbavily. A daly se do velkého prádla a velkého úklidu — gruntování, protože to jsou věci, které musí ženy zřejmě nejvíc bavit. Zvlášť proto, že muže to nebaví vůbec. Muži jsou stvořeni k lovům a bojům.

Nejstarší Hugo neboli Bufák je z nás nejopatrnější na prachy, protože jich měl vždycky nejmíň. A nejvíc jich vždycky nacpal do rybářského vercajku. Měl americké pruty Noris Shakespeare, na které se chodil dívat do skříně, a ty nejkrásnější třpytky měl rozvěšené na záclonkách, takže měl pořád v bytě vánoční stromeček. Jirka byl chtivý na ryby, protože je jedl rád a jeho žena

Dana je taky měla ráda, takže když přivezl ryby, měl to doma o něco lepší. Ryby obalovali jako řízky a dávali do náramného láku jako u Prošků.

Na naší první poradě se mluvilo o jídle. Tytam byly doby, kdy jsem chodil desítky kilometrů po Křivoklátsku a pil jsem osolená syrová vajíčka a ukusoval krajíce suchého chleba. Teď se chystaly hody. Udělali jsme seznam, jako když máme vyrazit na horu hor Nangá Parbat.

Hugo žil v té době na Kladně a informoval nás o přípravách. Chtěli jsme jet do kraje dětství, vrátit se tam a stát se malými chlapci.

V sobotu jsme vyjeli z Prahy za Hugem dvěma taxíky, protože do jednoho se všechny věci nevešly. Na Kladně taxikáři vyložili: pruty, stany, haltýř, husu a dvě kachny, hrnec s kyselým zelím, brambory, spací pytle, kotlíky, šunku a sádlo, koňský salám, salám točený obyčejný, zeleninu, mouku, oleje a další kuchařské suroviny, přísady a ingredience a nás.

Hugovým autíčkem jsme měli pokračovat dál. Bylo to auto Tatra 57, jeden z prvních typů hadimršky. Hugo na ní lpěl, šetřil na ni řadu let. Když uviděl tu kupu věcí, zaúpěl. Celé dopoledne jsme přerovnávali věci. Hned jak jsme vyjeli, spadl mi drátěný haltýř na hlavu. Hugo chvílemi za volantem nadával:

„Vy nejste bratři. Jste blbci! Přetížili jste mi to!“

Žehlička hekala jen do kopce, on hekal pořád. Asi za tři hodiny jsme dorazili k Rozvědčíku. Paní Fraňková podle nákladu usoudila, že tam u ní budem žít navěky. Ryby tam ale nežraly. Rozhodli jsme se, že pojedeme dál od civilizace, ale chybělo nám pivo. Jirka považoval za minimum tři basy, Hugo dvě, a já jsem během jejich hádky urazil dvě točený. Nakonec Jirka prosadil čtyři basy rakovnického piva s rakem ve znaku. Basy jsme naložili na střechu a připevnili je televizní anténou. Žehlička stále jela jak tank z první světové války. Byl to fantastický vůz, který se mohl z fleku zúčastňovat soutěží o nejpomalejší vozidlo. Přejeli jsme most ve Skryjích a stoupali jsme Skryjemi do vrchu.

Najednou to v Žehličce udělalo „řach!“ a „krach“ a Hugo zařval. Řítili jsme se nazpátek ke Křivoklátu a hlavně do naší milé Berounky. Hugo křičel:

„Já to věděl. Zničili jste mi můj drahej, milovanej vůz. Zabiju vás!“

Nemusel to říkat, bylo jasné, že se zabijeme všichni. Televizní anténa se posunula a láhve s rakem ve znaku se kutálely taky zpět

ke Křivoklátu. Zelí se mi vysypalo na hlavu, takže jsem si připadal jak obložená husa.

Zastavili jsme se naštěstí o patníky.

Na náš tábor v Luhu pod Skryjemi nás dotáhly za padesát korun flekaté krávy. Bylo to překrásné místo.

Jirka se hned dal do lovení ryb. My s Hugem jsme popíjeli pivo a dostali jsme správnou náladu. Hugo si nemohl vynachválit Jirku, že vzal ty čtyři basy piva, i když Žehlička tím pádem dojezdila. Kolem půlnocí zařval Jirka:

„Úhoř!“

Hugo se tak polekal, že spadl, částečně už opilý, do vody. Stál tam, vodu pod kolena, a ječel, že se topí. Vytáhli jsme ho a on nám děkoval, že jsme zachránili dětem otce. Jirku jsme donutili, aby usmažil toho úhoře. Jirka už pak žádného nechytil a proklínal nás, že ho chtěl vzít své ženě Daně, aby to měl doma zas o něco lepší.

A pak v tom týdnu pánské jízdy a bratrské dovolené jsme zapomněli na celý svět. Rybařili jsme, hlavně jsme jedli a vůbec jsme se nemyli. Uplynul týden, kdy jsme se k sobě chovali, jak se mají rodní bratři chovat.

Soutěž ve vaření vyhrál Jirka. Za nejlepší pokrm byl vyhlášen jeho kapr židovský. Recept tenkrát nechtěl prozradit, ne a ne. Ale ve spaní ho vybreptal: Kousky kapra obal v mouce, dus na oleji s cibulkou, rybím vývarem, bílým vínem, česnekem a sekanou zelenou petrželkou, přelij vlastní šťávou se sardelkami, nakládanou šalotkou a dušenými pečárkami. Mňam!

Nejvíc ryb všeho druhu nachytal Hugo.

Já a Jirka jsme museli na vlak. Hugo se rozhodl, že Žehličku nemůže opustit, ještě by mu ji někdo ukradl. Slíbili jsme mu, že všechny náklady poneseme s ním, ať to stojí, co to stojí. Ale pak jsme mu stejně nic nedali. Užil si tam dost a zůstal tam dlouho. Po čase napsal do továrny, co mu všechno prasklo v autě a v hlavě. Bylo toho hodně a oni to nemohli do takové potvůrky sehnat. Kdepak součástky do hadimršky! Fabrika, žena Ela, Revoluční odborové hnutí, kdekdo ho bombardoval dopisy, co má dělat. On ty dopisy nečetl, dával je do prázdných lahví od rumu a od piva a pouštěl je zasněně dolů po řece. Plavaly jak nedoručená pošta krásným krajem kolem Týřova, bránovského Luhu až ke Křivoklátu. Nic nesháněl, jídla jsme mu tam nechali dost, jak v ráji. Kupoval jen rum do čaje a pivo do sebe. Pruty měl rovnou u stanu a imitace směřovaly do velkých tůní plných štik. Když mu štika potopila splávek, vytáhl ji na břeh. Snědl ji a chytal dál. Svět pro něho

přestal vlastně existovat. Chytil tam mizera asi dvacet parádních štik. A ještě by chtěl přidat na náklady!

Každý den tam měla obchůzku mladá pošťačka a on s ní klábosil. Bavili se, třesky plesky, a bylo to zajímavý a krásný. Povídali si o počasí, o trávě, o hradu Týřově, o hříbkách a trilobitech.

Až jednou se objevil na kopci velký náklaďák na odvážení nabouraných aut. Hugo ten náklaďák poznal. Byl z jeho fabriky. Vedle řidiče seděla jeho žena Ela, taky hadimrška. Naložili Žehličku, ale i stan, haltýř a také trilobity z dávných dob, které tu objevil už před mým bratrem Hugem slavný geolog a paleontolog Francouz Joachim Barrande před více než sto lety.

Zloděj prutů

Na Ohři se nám stala zvláštní věc. Rybařili tam s námi Walda Freund z Podbořan a námořník Půhoný z Prahy. Ten námořník Půhoný plul předtím na našich zámořských lodích někde v Ósace a Tokiu a přivezl si krásné japonské pruty. Měl z nich takovou radost, že na ně téměř nechytal, jenom je měl stát u stanu a každému je ukazoval, kdo šel kolem. Byly to skutečně nádherné pruty, měly náhradní špičky a červené vázání, byly tenké jako sluneční paprsky, vycházející někde z Japonského moře.

Seděl jsem celé hodiny u jeho stanu a cestoval jsem s ním, zajímavě mi vyprávěl o svých cestách, a já si přitom prohlížel ty pruty, zrovna tak jako když se bavíte a ještě přitom posloucháte hudbu. A v noci se mi dokonce o těch prutech zdálo, chytal jsem na ně v průsvitné modré řece veliké stříbrné ryby. A když se mi tak o nich jednou zdálo, probudil jsem se a posadil se ve stanu. Pár kroků ode mne plynula tiše řeka. To je na stanu nejkrásnější, že si ho můžete postavit až přímo u řeky. Řeka vás večer uspává a ráno zase budí. Vykoukl jsem ven, byla noc, tmavá noc. Ve stanu jsem spal s Jirkou — Hugo spával v autě —, Jirka funěl, jemu se zřejmě zdálo o báječném guláši, který ten den Hugo vařil a měl šanci získat první flek za nejlepší jídlo, který jsme na konci týdne vždycky společně s kuchařskou medailí „Za zásluhy“ udělovali. Jirka prostě neměl tak lyrické sny jako já.

Dívám se do řeky, říkám si, že půjdu ráno na ty velké tlouště pod jez, vždycky jsem tam jednoho nebo dva dostal na řízka, byla to krásná rybařina. Vtom jsem spatřil Huga, on mě zřejmě uviděl taky. Začal si mýt na kraji řeky ruce. Jak jsem byl rozespalý, vůbec mně to nepřipadalo divný. Ale když se mi oči víc a víc otvíraly, říkám si: Co teď v noci blbne? Vylezl jsem ze stanu a jdu pomalu k řece a k němu. Když jsem byl od něho asi tři metry, říkám mu:

„Hugo, co tu děláš?“

Zamumlal něco takového jako:

„To víš …“

A tak divně se zasmál a pak ustupoval ode mne a mával přitom rukama jako kachna, která se ubírá pryč mělčinou. Najednou mě popadla hrůza, vzpomněl jsem si na horoskop, který před léty předpověděl, že se někdo z naší rodiny jednou zblázní, a napadlo mě, že se Hugo zbláznil. Chechtal se a šel tou vodou dál a mířil k hloubce. Skočil jsem do stanu a zatřepal s Jirkou:

„Jirko! Hugo se zbláznil. Rychle! Utopí se!“

Jirka vyskočil, spal nahý, a vlítli jsme na kraj řeky. Jirka byl od Huga asi tři metry, když se ke mně otočil a pronesl důrazně a káravě:

„Vždyť to není Hugo!“

V té chvíli vám proběhne hlavou tisíc věcí. První mě napadlo, že je to zloděj anebo vrah. Jirka byl u něho blíž než já, a to bylo dobře, protože Jirka se nikdy ničeho a nikoho nebál, stejně jako můj tatínek. Viděl jsem ho, jak srazil daleko větší chlapy k zemi, když mu ublížili anebo ublížili tomu, za co on se bil, a drtil je pěstí. Proto bylo dobré, že byl první. Já jsem se bál. Postupoval k tomu chlapovi a ten chlap, který byl mohutný a podobal se skutečně Hugovi, čekal. Všiml jsem si, že má ruku pod vodou. Začal jsem se bát ještě víc a řekl jsem tiše:

„Může mít v ruce sekeru!“

Jirku to zastavilo. Stáli tam v řece proti sobě dlouho, Jirka neustupoval, ani jeden z nich nechtěl být zřejmě zbabělý. A pak ten chlap udělal dva tři kroky zpátky, zas se tak divně zasmál a odplaval na druhou stranu řeky. Na protějším břehu zmizel zřejmě v křoví.

Jirka řekl otráveně:

„Tak a je to v prdeli!“

Šli jsme vzbudit rybáře. Tam, kde stály japonské pruty, bylo prázdné místo.

Příští den byl takový smutný, jako by tu rybařinu někdo pošpinil, nechytali jsme, nevařili, jedli jsme zbytky. A to příští ráno našla paní Freundová všechny pruty opřené o strom nedaleko stanů. Zavolala nás a my jsme si je prohlíželi, jako by se stal boží zázrak a pruty jako by spadly z nebe. Díval jsem se na ně a zdály se mi čistší, jako by je ten dotyčný muž očistil o sebepoznání anebo o něco, čím musel za tu noc a den projít. A když jsem si je prohlížel z ještě větší blízkosti, stála na nich rosa; podobala se lidským slzám.

To není pohádka o ušlechtilém zloději a mém statečném bratru. To je pravda. Pana Půhoného se na to můžete zeptat, jestli ovšem se zrovna neplaví u Ósaky a Tokia. A na ten jeden japonský prut se můžete ke mně přijít podívat, pan Půhoný mi ho dal na památku. Chytám na něj, častěji se však na něj dívám, hraju si na gramesu Američana Franka Sinatru s písničkou I love Paris a přemýšlím o člověku. A v noci se mi zdá, že chytám zas na modré řece na ten japonský prut stříbrné ryby a za parťáka mám toho „zloděje“. Chtěl bych ho poznat, ale to se mi už nikdy nesplní. Zeptal bych se ho, proč ty pruty vlastně tenkrát přinesl zpátky. A taky bych mu rád

půjčil svůj prut, anebo dokonce daroval, aby si na něj taky jednou pořádně zachytal. A ne jen jednu noc…

A pak už jsem takhle na ryby s brášky dlouho nejel. Horoskop vyšel. Zbláznil jsem se já a pět let jsem strávil v ústavu pro duševně choré.

Ryby tam nejsou.

Jen králové, císaři, Napoleoni, Kristové, Afrodity, kněžny Libuše a Panny orleánské.

Uschlé rybičky

Můj tatínek chodil na ryby už málo. Pořád se rýpal v zahrádce, kde měl úspěchy okatější než na otevřené přehradě. Všechno se tlačilo k nebi, volalo po vodě a kvetlo. Anebo natíral kopálovým lakem chatu, aby byla ze všech nejkrásnější.

Na ryby chodil tehdy proto, aby utekl mamince, která mu nadávala, že kvůli rybám předčasně usiloval o důchod. U řeky většinou spal, tak jako spí hodně rybářů. Voda šumí, vlnky kolébají, oblaka plují, manželka je na hony vzdálená. A pruty jsou nalíčeny, takže je navíc ještě možnost chytit rybu. Rybářský spánek je nejsladší, člověk si dovoluje dvojí luxus, spánek a ryby.

Můj tatínek v tom dosáhl takové virtuozity, že spával na vratké loďce nad železničním mostem ve Skochovicích. Ležel na dně loďky jak vandrák na starých hadrech a pruty měl nastražené. Nejlepší na tom bylo, že pod ním bylo dvacet metrů vody a on, jak víte, neuměl plavat. U každého prutu měl prázdnou pikslu, kdyby candát vzal, piksla by spadla, zarachotila a on by to vytáhl. Bylo to náramně promyšlené zařízení a vyneslo mu někdy candáta a úsměv od maminky. Candát měl výborné lámavé tuhé maso, a vůbec nejlepší byl jen vařený, politý máslem a posypaný petrželkou. Tatínek se na candáty zaměřil.

Jednou k nám přijel z Kladna bratr Hugo.

Tatínek lovil už celé odpoledne, ale nebylo ho na dálku vidět. Viděli jsme jenom loďku a piksly, jak se stříbří v zapadajícím slunci. Jako by sama loďka chytala ryby a plechovky k tomu držely stráž. Tatínek zřejmě zase spal na dně loďky a svůj lovecký myslivecký klobouk s peřím ostražité sojky měl přes oči, aby ho nešimralo slunce. Maminka řekla Hugovi:

„Zaplav k němu. Ať jde na večeři. Už se dost vyspal."

Hugo se svlékl a skočil šipkou do přehrady. Plaval krásně, stejně jako bráška Jirka, oba se učili u strejdy Jirky Vodičky, který před válkou vyhrál celou řadu významných evropských plaveckých závodů. Když Hugo doplaval k tatínkovi, uslyšel z loďky chrápání, které muselo odradit široko daleko všechny ryby. Chytl se loďky a zakýval s ní:

„Tatínku, máš plout domů."

„Co bych dělal doma?" ptal se tatínek, který ten den nechytl žádného candáta. Nehodlal jen tak opustit svůj rybářský pelech, v němž mu nechyběly ani limonády, kterým naše maminka s

opovržením říkala srágory. Obrátil se na druhou stranu a znovu usnul.

Hugo si zatím prohlížel z vody prut a strnul. Imitace prutů směřovaly nikoliv do vody, ale přímo z vody. Stoupaly vzhůru jako dráty elektrického vedení a končily na mostě. To tedy ještě v životě nespatřil. Tatínek hodil zřejmě rybičky velkými oblouky a rybičky uvízly na mostě. Přischly tam a sušily se tam celé odpoledne. Tatínek už špatně viděl, nevšiml se toho, nekontroloval udice a jenom spal, tak jako spí malé dítě, štěně anebo hodně unavený či starý člověk, který chce mít od všeho pokoj.

Hugo vylezl do loďky, rybičky z mostu strhl a navijáky je vytahoval.

Tatínek se ze dna loďky ohrazoval:

„Co to děláš? Teď navečer bychom mohli teprve dostat ty největší candáty. Maminka je ráda."

Hugo chtěl odseknout, že by candátům musela narůst křídla a museli by se změnit v létající ryby, aby tu návnadu našli na mostě, kde jezdil vlak, kterému se říkalo Expres Paříž—Dobříš. Ale neřekl nic. Bylo mu spíš smutno. Tatínek byl kdysi velký rybář. Na mostě mohl chytit leda vlak. Kdyby to byl vlak do stanice MLÁDÍ, tak by to pro něj bylo asi krásný. Ale žádný vlak do stanice MLÁDÍ nejezdí. Spíš existuje vlak do stanice NEBE. Řekl proto měkce:

„Tatínku, poplujem domů. K večeři máme buřty na paprice a to ty máš rád."

Jedině ohnivé buřty ho mohly zdvihnout ze dna loďky v době, kdy očekával veliké candáty. Protřel si oči a začal rumpálem vytahovat kotevní kameny. Pak zasedl k veslům a jeho vratká loďka se vracela k rodnému přístavu.

Králíci s moudrýma očima

Naši prodali chatu a koupili si domeček u Radotína, nad jeho střechou kvetla jabloň. Byla to jejich poslední štace tady na zemi a byla to štace šťastná. Pracovali a žili v bláhovém snu o mesiáši, že se jednou vzmůžou. Ale protože víc pracovali, než snili, nebylo to tak špatné. Tatínek už nechodil za ženskýma, bouře přešla, nastal klid. Jenom peněz bylo málo.

Rozhodl se znovu, že zase nadělá majlant, tentokrát za pomoci králíků. Králíky zpočátku kupoval, pak je rozdával anebo prodával. Pracoval jako nikdy v životě. Postavil pro králíky desítky kotců, ozdobil je závěsy, vypadaly jako hrady pro ušaté panstvo. Zavedl si zvláštní chov králíků šampanů, měli barvu jak americké rakety startující na Měsíc, někdy byli víc stříbrní a někdy víc šedí a oči měli na králíky krásné a moudré, jako by všechno věděli. Vyprávěl si s nimi celé hodiny a drbal je pod bradou. Mám dojem, že ho králíci milovali.

Ráno a večer jim chodil na trávu, aby měli pořád čerstvou. Vstával brzy, kdy ještě spal celý kraj a tráva nebyla zvadlá. Byl to úplný obřad. Rozednívalo se, na zelených stonkách se třpytila rosa a kolem skotačili divocí králíci, kterých tu bylo v haldách vždycky dost, a opodál pokřikovali bažanti, všichni už tatínka znali. Klečel na koleně. Měl vždycky správně naklepaný ostrý srp, ten trávu neškubal. Položil ho, srp syčel: „Pššš!“ a „Pššš!“ a tráva se skládala rovnou do kytic. Pro každého králíka, jak pro jednu dámu z první lóže, jedna kytice. Pak jel s vozíkem, zapřáhl se do opratí a hvízdal si. Králíkům cpal trávu do kotců, ještě pomžourávali, a on je budil:

„Kluci. Dobrýtro. Tady máte papání.“

Králíky pochopitelně překrmoval, vyvážel od nich tuny hnoje, skoro tolik, jako přivážel krmiva. Králíci však měli ohromně čisto, přátelům říkal:

„To koukáš, co? Jíst tady můžeš, bambulo.“

Maminka zatím úspěšně pěstovala krocany, slepice, prodávala vajíčka. Brzy se začal uskutečňovat malý zázrak jako v té slavné americké knize od Betty MacDonaldové VEJCE A JÁ.

Takhle to táhli skoro deset let.

Tatínek se přátelil se zahradníky z blízké Waltrovky, a tak si přinášel nejkrásnější růže z těch krásných. Po cestě zapomněl, jak se jmenují, a tak jim dal názvy prezidentů — a také názvy svých nejlepších kamarádů, jako Béda Peroutka a Karel Prošek. A ty růže

rostly rovně k nebi, měly silné stonky a lístky a květy jako z vosku. Sám ty růže nikdy nestříhal, nesnesl, jak padá květ k zemi, musela je stříhat maminka. A vzadu na zahrádce, kde byl výhled na zbraslavský zámek, měl záhony gladiol. Rostly tu také jahody, rybíz, angrešt. Uprostřed chládku měl schovaný před sluncem betonový bazén a v něm plavali zelení úhoři se zdánlivě zlýma očima, které chytil v Berounce.

V zimě, když napadl před okny sníh, líčil železa na havrany. Jak se havran chytil a třepal křídly, běžel pro něj třebas v bačkorách. Jezdili tam k němu z Prahy v té době mnozí moudří lidé a on jim dělal polévku z moudrých havranů. Vyprávěl o svých bohatých příbuzných, sedlácích Popprech a Abelesech z Horšovského Týna, kteří před válkou odešli před Hitlerem do Kanady. A byli tak bohatí — říkal tatínek —, že si vezli s sebou nejen švýcarské pastevce, ale i švýcarské krávy. V našich snech to byly nejkrásnější obrazy jak od Alše a představovali jsme si, jak naši strýcové Hugové a Aloisové jedou v osobním vlaku a na dalším, nákladním, jsou nápisy, jak bývaly na cirkusu BUSCH nebo HUMBERTO, a z oken koukají švýcarští pastevci v tralalácích a švýcarské krávy s rohama, jaké byly namalovány na švýcarských čokoládách. Jak se později ukázalo, bylo to trochu jinak. Švýcarského pastevce pana Schmockera si vezli jenom jednoho a krávu vůbec žádnou. Farmy si pořídili, ale tvrdě pracovali, vlastně až dodneška. Z jejich dětí vyrostli profesoři a profesorky, jako z Vilmy Iggersové, která nejdřív dojila krávy, potom pracovala v továrně na cukrovinky, vystudovala a nakonec přednášela na univerzitě. Měli proti nám jednu velkou výhodu. Nikdo z nich nevyletěl plynovým komínem.

Můj tatínek se nikdy nedověděl, jak to bylo ve skutečnosti. A to bylo krásné, protože vždycky, když vykládal o kanadských Abelesech a Popprech, zářily mu oči, říkal, že teď už jim určitě patří půl Kanady i s jezery a jednou ho tam pozvou na lososy. Tatínek vyprávěl o všem možném. Nejsmutnější bylo, jak za války vezl našeho psa Tamíka a kočku staré paní Löwyové autobusem do Prahy k odevzdání, protože židi je nesměli mít. Kočka se mu v autobuse strachy podělala a on musel vystoupit, nechat ujet autobus a umýt ji ve sněhu. Nosil je celé odpoledne po Praze a vyndával je z bedýnky a ukazoval jim Hrad a místo na Staroměstském náměstí, kde bylo popraveno sedmadvacet českých pánů. Dal také Tamíkovi a té kočce svou svačinu a měl potom hlad.

Těch deset let uplynulo, jako by kamínkem člověk hodil do jeho zamilovaného buštěhradského rybníka.

Pak mu někdo z králíkářského spolku namluvil, že kdyby dal své šampaňské králíky tetovat, mohl by dostat hromadu cen a peněz. To ho povzbudilo.

Pozval si odborníka na tetování králíků. U stovky králíků to byla strašná práce, králíkům se musí píchat do uší taková čísla. Králíci teprve tím se stali čistokrevní a ušlechtilí, je to, jako když si šlechtic opatří konečně rodokmen. Tatínek je pak pozoroval celé dny, snil o tom, že jich většinu na nejbližší výstavě prodá a králíkáři v celém kraji je budou chovat a říkat, že jsou od starýho Poppra.

Přátelé Novákovi z JZD mu půjčili bedýnky, objednal si za poslední peníze náklaďák. Králíky včas naložil, a než odjel, vzal maminku za ruku a zavedl ji do špajzu. Ve špajzu toho moc poslední léta neměli, trochu mouky, rýže, krup, láhev oleje, svíčky, sirky a to bylo všecko. Mrzelo ho to, před válkou byl vždycky hrdý, že se náš špajz pod jídlem prohýbal. Otevřel dveře špajzky a rozkázal:

„Hermo, dej to drůbeži! Přivezu plnej špajz. Vykliď to a dej sem čistý papír!“

Pak ji dal slavnostní pusu, jako když jede do války, kterou určitě vyhraje.

Potom odjel tím náklaďákem do Karlštejna, myslím, že to bylo do Karlštejna. Poslal ten náklaďák domů, králíky prodá, domů jich poveze jen pár na další chov, především krásného samce Michaela.

Když vzal sbor rozhodčích na řadu jeho králíky, svíralo se mu srdce, jako by posuzovali jeho vlastní děti. Vážili je, foukali jim do srsti, prohlíželi je.

A pak mu oznámili, že jim neudělal řádně jakousi rozšířenou manikúru a pedikúru, neostříhal jim nehty a neumyl ptáčky, což byl tak vážný nedostatek, že mu žádné ceny nemohly být uděleny. Taky bylo tím pádem jasné, že králíky nikdo nekoupí.

Tatínek zbledl a pak začal křičet:

„Vy rošťáci!“

To je ono. Nemají rádi židy. Výstava po tomto výkřiku ztichla, šum ustal, i králíci jako by dali slechy dolů. Králíkáři šli tatínka utěšovat a ten první ho oslovil přátelsky, tak jak se chovatelé nazývají:

„Příteli Pavle!“

To už jsme se dlouho jmenovali Pavlovi. Tenkrát jsme si říkali, že když žijem v české zemi, že bychom měli mít správně české jméno namísto toho Popper, a snad jsme byli také trochu víc podělaní, než bylo třeba.

Tatínek na toho králíkáře zařval:

„Já jsem ti hovno přítel!“

Seděl dál a čekal na něco, co by ho mohlo zachránit. Mohl by to být jeho syn Jirka, který mu tak často pomáhal svým fiatem, anebo další syn Hugo, který zas uměl výborně makat rukama. Anebo strýcové Hugo a Alois by mohli přiletět z Kanady na aeroplánu a přivézt ty největší kanadské králíky, aby dal všem tady trumf. Nebo by se mohl objevit strýček Ota, který po válce pracoval na severu Čech a kterého jsme měli rádi stejně jako pražskou tetu Helenku.

Ale nic se nestalo. Smrákalo se. Králíkáři odešli a zůstal tam sám. Protáhl plotem bedny s králíky do blízké zeleně a otevřel všechna dvířka. Lezli překvapeni pomalu ven, nikdy neviděli nad sebou nebe a nikdy neměli pod bříškem vojtěšku. Řekl jim:

„Kluci, běžte.“

Jenže neběželi, byli na něho zvyklí, lezli mu k nohám a třeli se o něj jak kocouři. Zaháněl je pryč, ale oni chtěli pořád k němu, protože věděli, že se tak mít nikdy nebudou, jako se měli u něho, už nikdy nebude travička tak křupavá, jako byla tam v těch krásných kotcích, kde se měli jako na zámku. Chtěli pořád k němu, i když jim nevybojoval svou neznalostí ty první ceny.

Nakonec jim utekl, nejdéle se ho držel jeho miláček, krásný Michael. Utekl i jemu. Když uviděl nádraží, sáhnul si do kapes, ale našel jen hrst zmuchlaných cigaret.

Spatřil řeku. Řeka byla pro něho v životě vším. A tak k ní šel, podle řeky musel také dojít do svého domku a ke své ženě. Šel při měsíci, který z řeky udělal stříbrnou silnici. Místy se natáhl do trávy, všechno ho bolelo. Srdce jako by mělo puknout a nohy jako by se měly zastavit. Poprvé v životě šel takovou dlouhou štreku bez hvízdání a bez zpěvu, nezpíval si ani tu z legií o slonech, ani tu o červeném šátečku. Jako by prasklo péro u gramofonu, jako by dohrál hrací obraz s veselým poutníkem a rybářem. Šel a jenom na nebi jako by občas spatřil špajzku vystlanou čistými papíry přesně tak, jak rozkázal. Pak prý spatřil u břehu rybu. Byla to dlouhá ryba s velkýma vypoulenýma očima. Dívala se na něho a on se díval na ni. Byla to taková ryba, která byla tak chytrá, že ji po celý život žádná jiná ryba nezabila a žádný chytrý rybář nechytil. Jen proto mohla být tak velká a tak stará. Tvrdil pak, že se na něj přišla podívat, jak umírá, protože zabil za svůj život tisíce ryb. Ryba zavrtěla ploutvemi a odplula. Dal se znovu na cestu. Ráno se dobelhal k vrátkům. Podlamovaly se pod ním nohy a držel se za srdce. Maminka se lekla a vedla ho do světnice. Když šel kolem špajzu, odvrátil hlavu, bál se, že tam dala ty čisté papíry. Pak se přece jen podíval. Špajz měl ty papíry špinavé a byl zřejmě schválně

pootevřený. Bylo tam trochu mouky, rýže, krup a láhev oleje. Usedl do židle a usmál se na maminku:

„Ty můj nejlepší kamaráde."

Maminka zavolala sanitku. Přijeli, vedli ho ven, že ho povezou do nemocnice. Nadával jim, u vrátek se jim vytrhl, něco si zapomněl. Nevracel se pro malý tranzistor, jak si ho lidi berou. Dal si jednou namalovat krásnou cedulku, na kterou byl pyšný. Teď ji pověsil na vrátka, aby si to mohl každý přečíst. Stálo na ní:

PŘIJDU HNED

A už nikdy nepřišel.

Zlatí úhoři

Jednou jsem přivezl z Amsterodamu svazeček uzených úhoříků. Byli tencí jak raný chřest anebo vrbové proutky, a jelikož byli mladí, byli zlatí. Vzal jsem stužku a převázal s ní úhoříky. Koho jsem měl rád, tomu jsem pak podal zlatého úhoře. Na koho se nedostalo, ten nedostal nic.

Uzeným úhořům jsme vždycky říkali doma zlatí, přestože nikdy takoví nebyli. Když byli velcí a prošli pecí, dostali barvu temných nocí a hlubokého mořského dna.

„Chytnem někdy zlaté úhoře?“

Tatínek měl na mysli, kdy dostanem tolik úhořů najednou, že to bude stát za to, jít k řezníkovi Francimu Janouchovi a říci mu, aby zapálil akátové a švestkové dříví, které kvete bíle, a přidal k němu jalovcové bobulky. Šilhavý Franci nám slíbil, že to dříví určitě nechá na dvorku pro naši soukromou spotřebu. Tatínek i Franci stárli, a jak mě Janouch potkal, vysmíval se mi, kde mám ty úhoře ze zlata.

Úhoře jsme se už snažili chytat poctivě, jenom na pruty. Sedávali jsme na rozhraní dne a noci, kdy loví úhoři nejčastěji, a hleděli jsme na krásná znamení, praporky bílé, až nás oči bolely. Čekali jsme, až se rozechvějí jak membrána a rozjedou se na stožár prutu. Většinou jsme čekali marně, zřiďounka se praporek jako bílý psík rozutíkal ke špičce. Byl to většinou jen osamocený tulák. Někdy jsme chytili dva, málokdy tři za večer. To se stalo tak jednou do roka, jako je jednou do roka marcipánové posvícení.

Spal jsem na půdě chaty a okénko zakrývala krajkovina z lesklých cetek cirkusových maringotek. Zvenku přicházelo měsíční světlo a na lomeném stropě vytvářelo šipky připomínající let bílých ptáků.

Sešel jsem dolů v pyžamu, tatínek ležel na zádech a také nespal. Klekl jsem si k jeho posteli a zas jsem se naléhavě ptal:

„Jsou vůbec ti zlatí úhoři?“

„Jsou. Já je nespatřil, ale ty je možná spatříš. Zdvihnou se ze dna a táhnou. Seberou všechno, co jim dáš.“

Usnul jsem uklidněn.

Pak jsem pracoval asi tisíc dní a spal asi tisíc nocí.

Potom měl můj tatínek kulaté narozeniny a já mu neměl co dát, protože všechno už v životě asi měl a po ničem jiném netoužil. Nechtěl už ani nové navijáky, protože ty staré se ještě pořád točily a předly tiše jako kolovrátky, a nechtěl ani nové Troníčkovy pruty. A

tak mě napadlo, že bych mohl splnit jeho sen. Pokusit se zas jednou o ty zlaté úhoře. Jet do kraje dětství, kde ještě žije převozník strejda Prošek, který mi poradí, jak na ně jít.

Jel jsem tedy vláčkem.

Čtyři dny a čtyři večery jsem chodil z Bránova k Berounce jak blbej, a nakonec jsem si řekl, že to vzdám jak Napoleon v prohraný bitvě u Waterloo. Řeka byla nemožně mrtvá. Spíš na koupání než na rybaření, teplá jak kafe, a nebe bylo hladký a vybledlý jako rakovnický mejdlo. Nikde jsem neviděl rybu, jenom rybí potěr si hrál v krajích na projížděnou a na šplouchandu.

Pojedu domů o den dřív. Přestanu už konečně bláznit s těmi zlatými úhoři, kteří neexistují. Ráno jsem vstal jak zpráskanej pes. Má úcta — to byl krásnej vejprask od ryb. Čtyři dny u vody a ani čudlu. Skládal jsem na bránovském dvorku pruty do zelených futrálů. Z kuchyně vylezl Prošek, něco si pohvizdoval. Zeptal se mě:

„Copak, mladej?“

„Strejdo, balím to. Nemá to verka. Nemám už kliku na tyhle řece.“

Neřekl na to nic. Vylezl do dvorka, aby viděl víc nebe. Povytáhl si kalhoty a podíval se do oblohy nad lesy ke Kouřimci a potom do oblohy nad řekou. Jako by tam četl něco hrozně zajímavýho anebo jako by slyšel odtamtud povědomý hlas. Pak zakašlal, měl astma, spíš se dusil. A vychrchlal ze sebe plivanec na kamenný dvorek. Řekl rázně:

„Dnes jdi ještě k vodě. A pak jeď ke všem čertům.“

Šel a přibouchl. Mrzelo ho zřejmě, že jsem něco nepochopil. Šel jsem doprostřed dvorku jako on, dokonce jsem si povytáhl kalhoty, zakašlal jsem a díval se do oblohy. A nic jsem neviděl. Jenom se mi zdálo, že je nebe takové napěchované.

Vyndal jsem pruty z futrálů a šel jsem slepě k řece. Slunce mě přibíjelo na cestu, před očima se mi dělaly šmouhy sem a šmouhy tam a z luftu mi připadalo, že padá sníh.

U vody jsem se zas marně snažil získat všemi způsoby přízeň ryb.

Lehl jsem si nakonec do trávy nad jezem u Šímovic skály. Byla už celá rezavá a rozstřílená dynamitem. Za svými zády jsem zahlédl pod skálou louž naplněnou vodou.

Prut s navijákem jsem dal na rousnici a na druhý proutek bez navijáku jsem navlékl žížalku na nějakého caparta. Žížaly se koupaly a mně bylo jasný, že dneska opětovně nic nechytím. Nechápal jsem, jak se mohl Prošek tak seknout a poslat mě k vodě.

Naproti klapal nezabudický mlýn svým vybreptaným kolem starou píseň a mně se zdálo, že je o časech, které byly a už nebudou. Chytali tam úhoře do slupi. Slup je koryto ze dřeva, kterým úhoři plavou, spadnou do takové bedny a z té se nedostanou za žádnou cenu. Mlynář Čech chytil do slupi před válkou úhoře, který měl kolem šesti kilo. Dal ho do necek na paření prasat a lidé z vesnice se na něj jezdili dívat jak na anakondu do cirkusu. Nachytalo se tu moc úhořů, ale ty doby jsou fuč. To byste měl vědět, pane Prošek, když jste nekorunovaný král rybářů. Tak jsem meditoval, protože už mi nic jinýho nezbývalo. A pak se mi najednou zdálo, že se točí svět. Zvrátil jsem hlavu a podíval se do nebe. Jako by chtělo prasknout a rozestoupit se. Ztmavlo, zrzavá skála nade mnou se nachýlila.

Na starém nezabudickém kostele svatého Vavřince bil zvon poledne.

Bim! Bam!

Bylo dvanáct hodin.

Bim! Bam!

Představení bylo připraveno.

Obloha praskla a z ní se vysypala tma. Napadlo mě: svatí přicházejí! Neznámí nebeští střelci vystřelovali do lesů a do řeky blesky. Někdo tloukl na poklice. Z oblohy se spustila voda. Řeka se zvlnila a plavaly po ní bubliny veliké jako pěsti. Stromy se kývaly, dostaly strach, aby se nezlomily a neumřely.

A někde se zachechtal pták.

Vtom mě napadlo podívat se na prut. Znamení klidu spadlo, imitace se soukala do rozbouřené řeky, jako by ji někdo ve vodě nenasytně polykal. To je ryba, běží s návnadou! A druhý proutek se houpal jako rameno pumpy, kterou jsme dostali od dědečka Nováka. Vyskočil jsem a uchopil proutek, abych mu ulehčil a aby nepraskl. Objevila se tajemná úhoří hlava. Vyvlekl jsem ho trávou k té louži naplněné vodou. Uřízl jsem imitaci a hodil ho do louže, odkud nemohl upláchnout. Skočil jsem po druhém prutu a přisekl. Zase úhoř! Přitáhl jsem ho ke břehu a na silné imitaci vyhodil na břeh. Doslova skočil k té louži. Navázal jsem háček. Další háček. Ruce se mi třásly rozčilením, voda se mi lila přes tvář. Třetí úhoř. Čtvrtý už je zlatý. Na tyto chvíle jsem čekal celé roky.

„Přišli zlatí úhoři!“

Jeden se mi zachytil na dně řeky. Pepík Vlků, který sem přiběhl z Luhu a který všechno viděl, pádil pro loďku. Seděl jsem a čekal na hlavní prut, ztratil jsem dobrých dvacet minut. Teď už nesmím promarnit ani vteřinu. Dole jich musely plout zástupy. Zdvihli se ze

dna jak stáda antilop. Vždycky našli mou návnadu a brali ji okamžitě jako slepice. Snad se báli, že nastává konec světa. Snad ten konec nastával a jakousi mocí tomu bylo zabráněno.

Sedmý, osmý, devátý, desátý, jedenáctý.

Nic netrvá věčně. Ani krása, ani radost, ani bolest. Nebe se zacelilo modrým hedvábím a poslalo na zem žluté slunce. Bouřka odešla, úhoři zmizeli.

Nebyl to přelud?

Nebyl to sen?

Stál jsem nad louží a v ní se proplétali úhoři. Nebyli velcí ani malí. Byli akorát. Byla to pravda o zlatých úhořích. Nandal jsem je do brašny a utíkal jsem přes mateřídouškový kopec na Bránov. Prošek stál na zápraží, kroutil si vojácký knír a lišácky se smál.

Jel jsem domů vláčkem přes Beroun a Karlštejn a přemýšlel jsem, jak poznal Prošek ten pravý den. Bylo to zřejmě počasí, které je rozhodující v chytání ryb. A hlavně tlak vzduchu a změny. Cukání v oku, astma a bolení kuřího oka k tomu. Poznal předem, co je ve vzduchu, a nepotřeboval k tomu rádio a přehled počasí. Když jsem to vzal kolem dokola, tak ty úhoře poslal mýmu tátovi k narozeninám strejda Prošek. Já je jenom přisekával a tahal z vody.

Mrtvé úhoře jsem přinesl řezníkovi Francimu na pult. Oči se mu rozšilhaly.

„Tak jsi je přeci chyt. Je jich celá jedenáctka jako na letenským trávníku. Uzení budou jako báseň."

Janouch byl velkým příznivcem A. C. Sparty, ale Spartu už svýma špatnýma očima dlouho neviděl, jenom ji slyšel řádit na hřišti anebo v rádiu. Nejvíc miloval starou, železnou Spartu a ty chvíle, kdy světlovlasý záložník, zlatovlasá primadóna Sparty Káďa, šel s balónem na noze vpřed a měkce přihrával českou uličkou Vaškovi Pilátovi. A vždycky se zaposlouchal, jako by slyšel volání desetitisíců, oslavujících tu Spartu neporazitelnou a železnou.

Úhoři tedy budou jako báseň od nejlepších českých básníků. Bude v nich moře, měsíc, řeka, smrt. A slunce, které nenávidí. Bude v nich omastek přepychu, kdy hodovali v kalných nocích, a bude v nich hlad půstu a nekonečného putování.

Mezitím jsem koupil v železářství u pana Rouska zlatý pávlový tác za dvanáct kaček. A vydal jsem se pro vyuzené úhoře.

19. červenec.

Všechno bylo nachystáno k tatínkovým narozeninám. Žluté růže na stole, bílý paličkovaný ubrus a čistý tatínek, kterého maminka vydrhla celého rejžákem. Hovězí polívka s nudličkama a kuře s

bramborečkama. Meruňkový kompot a točené pivo od Hartmanů. Než se začalo nosit na stůl, řekl jsem skromně:

„Měl bych předkrm."

„Sem s ním!" vykřikl rozjařený tatínek. Snad očekával šunku anebo buřty v cibuli.

Já však nesl z kůlny na tácu svou jedenáctku zlatých úhořů, převázanou krásnou modrožlutočervenou mašlí A. C. Sparty, kterou mi na ně připevnil pan Franci Janouch. V mé duši k tomu troubily fanfáry, tlouklo se na puklice a srdce provolávalo mnohokrát sláva. Věděl jsem, že tatínek bude mít radost, protože jsem je chytil já, jeho syn, a to je stejný, jako by je chytil on. A taky jsem se nemýlil. Postavil jsem zlatý tác před tatínka a ozdobil ho třemi citróny ze španělského jihu, vytaženými z kapsy. Protože správní uzení úhoři se musí pokapat citrónem, jinak by neměli šmak a nebyli by jako báseň. Okny sem svítilo na stůl slunce, a nejen tác, ale i úhoři se leskli ve zlatě. Byli náhle zlatí jako zlato na královské koruně anebo na pokladech Tutanchamónových. Tatínek byl ohromen a volal do kuchyňky na maminku:

„Hermínko, náš chlapec chyt zlaté úhoře!"

A začal hned plakat, věren zásadě, že pláč je tak krásný jako smích. Tenhle jeho pláč neměl nikdy dlouhé trvání. Rozřízl španělský citrón a přivoněl k němu, jako se voní k růži. Přikývl. Se Španěly byl spokojen. Pak si dal do úst první sousto úhoře, kousl a udělal takový ksicht, jaký dělal v pozdějších letech Louis de Funès v Saint Tropez krátce po propuštění z policejních služeb. Teď tedy tekly tatínkovi slzy opravdově. Vyprskl zbytek úhoře na paličkovaný ubrus a řekl:

„To se nedá žrát. Franci je blb. Měl lehkou ruku a navíc zas myslel na tu svou slavnou Spartu. Ty úhoře přesolil."

To řekl a dal se do hovězí polívky s nudličkama. Začal mlaskat, aby oznámil, jak si pochutnává.

Odplížil jsem se do kůlny a nevěděl jsem, jestli tam mám pověsit úhoře anebo sebe. Nakonec jsem se rozhodl pro úhoře. Viseli tam dlouho a nikdo si jich nevšímal. Maso se z nich vytratilo a zbyly jenom hlavy a kůže, které se kývaly ve větru jako oběšenci, jakmile se otevřela kůlna. Rozhodl jsem se, že je pochovám jako lidi. Zakopal jsem je pod břízou u studánky, odkud bylo vidět na řeku a na jejich vodní cestu k Sargasovému moři. A napadlo mě tehdy, že snad není zlé, když člověk zabije rybu. Ale je strašné, když ji nespotřebuje. Jako by mrtvé a zničené ryby byly doopravdy jen ty, které se zahrabou do hnoje, naházejí do popelnic, anebo kterým se vykope kdekoliv hrob.

To byl tedy hrob mých zlatých úhořů. Takový zbytečný hrob, jaké někdy bývají nejen u ryb a ptáků, ale také u lidí.

Časem zemřel Franci Janouch, řezník a uzenář c.k. mocnářství a později ČSR a ještě později ČSSR. Janouch, kterému jsme nikdy neřekli, že ty úhoře přesolil. Naopak jsem mu jednou řekl, že byli jako báseň od Fráni Šrámka. Chtěl vědět, kterou báseň mám na mysli, a já mu řekl: „Splav."

Odešel Prošek. Převáželi ho v rakvi na jeho nejmilejší lodi a pod tou lodí plavala stráž ze stříbrných ryb. Plakal jsem na břehu jak nikdy v životě, a pláč nebyl tentokrát krásný jako smích.

Jen tatínek se ještě držel na zahradě světa a vydal se na stará kolena na západ.

Na západ maličko od Prahy, do Radotína, kde si koupil za mince stržené za chatu malý domeček, jen tak postavený, aby ho slunce nespálilo a neshodil větříček. Měl zahrádku s jahodami a jabloněmi, na které rozvěsil budky pro špačky. Na zahrádce si ještě postavil vyvýšenou chatičku, skoro na kuřích nohách. Říkal jí kutloch nebo trucovátko. Do ní si zalezl, když měl dost celého světa a maminky. Tamodtud nám nadával, že si ho nevážíme za to, co pro nás udělal.

Naštěstí mu tekla pár set metrů od domku jeho řeka Berounka.

S kamarádem Vaškem Hájkem postavil na zahrádce z betonu čtverhranný bazének na ryby. A jak jsem se měl brzy dovědět, hlavně na úhoře. Myslel jsem, že to všechno skončí tím přesoleným fiaskem, ale ono to všechno pokračovalo s daleko větší intenzitou nanovo.

V Radotíně na kraji města u transformátoru bylo tehdy docela interesantní rybářské ovzduší. Na starém hrnci tam seděl a chytal starej Braindl, o kus dál rybařil Alois Purchart, který za protestu místních žen s oblibou chytával žížaly na zahradách v noci v podvlíkačkách, a taky tam chodil rybářský machr Vodolán. Běhal tam i Hájkovic jezevčík Ferda a rybářům kradl a žral nejfajnovější těsta určená rybám. A hlavně tam jezdil můj tatínek, posedlý úhoři. S tatínkem rybařil občas Vašek Hájek, který měl krásné tělo a uměl nádherně plavat, takže když rybáři uvízli háčkem na dně, Vašek tam zadarmo zaplaval a vyprostil to. Šutrů tam bylo daleko víc než ryb a tatínek, který přijel na kole s vozíkem na ryby, brzy chytil za dno a křičel v nastávající noci:

„To je řeka!"

„Tohlecto je řeka!"

„Do prdele, tohle je proklatá řeka!"

Pak se rozhodl:

„Mám americký vlasec USA. Utrhnu s ním i dno."

A jal se vytahovat za povzbuzování ostatních kameny a dno. Z baráků se brzy ozývalo volání, aby byli jako rybáři zticha, že pracující nemůžou usnout. Jestli to bude každý večer, půjdou si stěžovat na SNB anebo na národní výbor.

Tatínek dno neutrhl, a tak zas volal:

„Vašku, stále váznu. Zaplav mi tam."

Vašek se svlíkl, párkrát se rozcvičil, osmělil, a hups tam. Brzy zjistil, že tatínek má tak silný vlasec, že by na něm mohl tahat vodní krávy. Proto nemohl utrhnout vlasec Made in USA. Vašek se potopil jak vydra a vyndal háček zpod kamene. Když se octl ve vodě, tak si trochu zaplaval a řeka byla načas přeplašena, takže se zatím nechytalo anebo se to nebralo vážně. Vyprávěli si anekdoty a báječně se bavili.

Ale většinou se to vážně bralo.

Tatínek přišel na novou teorii. Musí nachytat stovky a tisíce rousnic. Rozseká je pro úhoře na maděru, nahází je do vody a bude v tom chytat. Tak dostane úhoře. Ale nejdřív musel dostat ty rousnice. Chodili s maminkou v mokrých nocích po Novákovic zahradnictví ohnuti, svítili baterkami a chytali rousnice za hlavičky a vytahovali je ven. Bolel po tom kříž a oči. Chtělo se spát, protože to bylo vždycky v době, kdy už normální lidé spí. A tatínek měl dokonce po těžké operaci a z očí mu tekl takový sajrajt a slzy. Maminka naříkala, že už to nevydrží, a tvrdila tatínkovi, že si měl vzít docela jinou maminku. Tatínek jí dokazoval, že to musí vydržet, a vedl propagační řeči. Maminka mu skutečně dala za pár dní vale, zůstala doma a on poletoval po nocích se světlem sám jak Bludný Holanďan.

Když měl dostatek rousnic, vydal se na kole s vozíkem k řece. Nevěřil už, že potká zlaté úhoře, ale začal chytat úhoře samotáře.

Brzy jsem dostal od něho vzkaz, abych přijel do Radotína. Přivítal mě oholen a slavnostně naladěn. Posadil mě do zasklené verandičky, kde někdo prostřel bílý paličkovaný ubrus, a na něj položil vidličku s nožem.

Tatínek přinesl dlouhý pergamen, který opálil svíčkou jak v nočním baru. A na něm bylo vyjmenováno 42 jídel z úhořů.

Prosím:

Anglická paštika z úhoře
Anglický úhoř
Beaucairský úhoř
Benátský úhoř
Úhoř Benedikt

Úhoř Bonvalet
Bordeauxský úhoř
Burgundský úhoř
Durandův úhoř
Úhoř Fines-herbes
Flámský úhoř
Francouzský úhoř
Hamburský úhoř
Úhoř Helly
Labužnický úhoř
Mlynářský úhoř
Úhoř na jehle
Úhoř na másle
Úhoř na modro
Úhoř na smetaně
Německý úhoř
Normandský úhoř
Pařížský úhoř
Úhoř pečený v popelu
Provensálský úhoř
Úhoř s humrovou omáčkou
Úhoř s račími ocásky
Úhoří ragú
Úhoř Robert
Rouenský úhoř
Ruský úhoř
Římský úhoř
Úhoř s holandskou omáčkou
Smažený úhoř
Úhoř St. Menehould
Suffrenův úhoř
Španělský úhoř
Tatarský úhoř
Uzený smažený úhoř
Vilémův úhoř
Úhoř Villeroi
Zadělávaný úhoř

Tak a konečně jsem pochopil, proč plavou úhoři v noci a ještě po samém dně. Mají na ně spadeno nejlepší kuchaři a labužníci celého světa. Někdy za ně platí i zlatem.

Tatínek přišel v zástěře a nesl nahřátý talíř jako v nóbl podniku. Pak přinesl na pánvi naporcovaného opečeného úhoře se zlatýma kůrčičkama. Omluvně se usmál a řekl tiše:

„Jedenačtyřicet jídel z úhořů je vyprodáno. Máme jen toho na másle."

A já na to řekl:

„Toho mám nejradši, tatínku."

A dal jsem se do jídla.

Posypal toho úhoře jemnou petržílkou ze své zahrádky, takže voněl po zahrádce a po jahodových květech, které kvetly v blízkosti té petržílky. Seděl, díval se na mě a čekal, až dojím. Spucl jsem ho celého, už dlouho jsem nejedl tak báječného úhoře. Řekl jsem, že byl jako báseň, a on byl šťastný jako kluk.

Chytal úhoře dál a dával je pro mě živé do bazénu a já nechápal, proč nezve také jiné lidi, například mé bratry. Když chytil úhoře, vždycky mi vzkázal, abych přijel. Jezdil jsem tam a jen jednou jsem vzal s sebou kamaráda, který měl tenkrát nějaké trable, a já chtěl, aby mu je ten úhoř rozehnal. Vždycky to mělo stejný obřad. Pergamenový lístek někde opsaný. Úhoř na másle. Ticho. Chvála. Obdiv. Cigareta. Bílé chlazené víno. Potom unipovat zralé jahody na záhonu a klábosit.

Od radotínských rybářů jsem slyšel, kolik večerů u Berounky strávil. Stovky hodin za tmy, kdy špatně viděl a kdy i potulní psi odešli spát na pelech. Byl tam sám jako tulák a sám po jednom tuláky lovil. Zlatí úhoři mu nikdy nepřišli, nikdy neměl to štěstí. Snad to bylo jako hra. On měl štěstí v lásce. V rybách neměl štěstí skoro nikdy. Musel si své ryby vysedět, a to tvrdě, kámen, na kterém sedal, se pod ním za tu dobu prohloubil jak pod tekoucí vodou.

Zas mi napsal lístek, abych přijel na večeři. Všechno bylo jako obvykle. Ale ne docela všechno. Tatínek mi připadal slavnostnější. Když jsem dojedl a usmál se na něho, nepustil mě ke slovu a sám řekl:

„To byl, kamaráde, ten jedenáctý."

A já jsem náhle všechno pochopil. Jak jsem mohl být tak blbej? Prostě mi odvedl a splatil tu jedenáctku úhořů, nechtěl mít žádné dluhy, než odejde na onen svět.

Z Třebotova nám telegramem oznámili, že je mrtev.

Naznačil jsem pohřebnímu majstrovi, že když to pro mě udělá, nebude to zadarmo. Vím, že se to nemá. Dal jsem majstrovi do ruky malou porcelánovou dózu s víčkem. Na její bělobě byla namalovaná

popínavá červená růže, malá jak panenské jablíčko. Poprosil jsem ho, aby do dózy nasypal pár zrníček popela.

Začas mi tu dózu vrátil a já jsem s ní šel k tátově nejmilejší řece Berounce. Vál lehký větřík a po silnici běhal jezevčík Ferda a čapíroval uši. Jinak tam nikdo nebyl. Sedl jsem si na bobek u tůně, kde chytil táta nejvíc úhořů. Vyndal jsem dózu s růží a vysypal tu drobítku na rozhraní tišiny a proudu. Některá zrnka se potopila na dno řeky, některá plavala dál. Přál jsem si, aby ho řeka zanesla do krásných a teplých moří, aby mu nikdy nebyla zima, tak jako je někdy zima lidem na této planetě, která se točí jak barevný kolotoč pořád dokola.

Zvednu hlavu a spatřím pár velkých ptáků, bílých labutí. Mávají křídly a letí k zbraslavskému zámku, v němž se slzy, smích a lidé změnili v sochy.

Doslov

Předčasně zemřelý prozaik Ota Pavel (1930-1973) vstoupil do české literatury už v první polovině 60. let, a to prací Dukla mezi mrakodrapy (1964), náležející do oboru tzv. sportovní beletrie. Tomuto speciálnímu literárnímu žánru se pak soustavně věnoval až do konce svého života (Plná bedna šampaňského, 1967, Pohár od Pánaboha, 1971, Syn celerového krále, 1972) a sklízel přitom úspěch za úspěchem jak u čtenářů, tak u kritiky. Jeho posledním dílem sportovně beletristického typu byla posmrtně vydaná Pohádka o Raškovi (1974).

Ota Pavel dlouho vzbuzoval silný dojem, že právě do sportovní beletrie chce uložit jakoby veškerou svou literární ctižádost. Nicméně v jisté fázi své tvůrčí cesty — stalo se tak koncem 60. let — náhle objevil pro své literární úsilí nové téma a zároveň novou tvůrčí polohu ve svéživotopisných a rodinných příbězích a tím hranice sportovně beletristického žánru proti všem předpokladům výrazně překročil. Tyto příběhy postupně zpracoval do dvou útlých knižních celků. Prvním z nich byla sbírka povídek Smrt krásných srnců (1971), soustředěná především k osobě Pavlova tatínka. Na ni pak navázal ne již tak ucelený a hodnotově vyrovnaný svazek povídek a povídkových črt Jak jsem potkal ryby (vydáno posmrtně 1974), v němž vystupuje do popředí se svými zážitky spíše autor sám. Několik dalších próz s autobiografickou tematikou zůstalo pak uchováno v Pavlově pozůstalosti.

Autorovy žánrově odlišné sportovně beletristické práce a prózy autobiografické nelze od sebe stroze oddělovat, či je dokonce proti sobě stavět. Mezi oběma oblastmi Pavlovy tvorby vládne totiž celá řada souvislostí a shod a ty v nich tak dokazují jednotu autorova přístupu k realitě i jednotu jeho tvůrčí osobnosti. Zároveň je tu však nesporný fakt, že autobiografické prózy zastínily svou uměleckou hodnotou a životním dosahem Pavlovu ostatní tvorbu a staly se proto výjimečnou záležitostí v jeho celoživotním díle: teprve když učinil krok stranou ze své základní tvůrčí sféry, spisovatel si našel cestu k literatuře v pravém a silném slova smyslu a dosáhl svého uměleckého vrcholu. Záhy po vydání knížek Smrt krásných srnců a Jak jsem potkal ryby, a ještě více z časového odstupu, se pak ukázalo, že Pavlovy vzpomínkově autobiografické prózy znamenají mimořádnou hodnotu i v širším literárním kontextu své doby. Náležejí k tomu nejpozoruhodnějšímu, co na počátku 70. let v

Čechách vyšlo a co si vydobylo i trvalejší platnost — dnes upoutávají čtenáře stejně intenzívně jako včera, a dokonce se dá říci, že čas dále prohlubuje jejich význam.

Máme-li alespoň naznačit tvůrčí rodokmen Oty Pavla jako autora vzpomínkových próz, pak je třeba říci, že ze soudobých prozaiků měl po nejedné stránce blízko zejména k Bohumilu Hrabalovi. Tato blízkost neznamenala však v žádném ohledu přímou uměleckou závislost, neomezovala Pavlovu tvůrčí svébytnost. Je to patrné už z jednoho důležitého faktu, totiž že jako vypravěč Pavel „jedná" podstatně jinak než hrabalovští vypravěči, do značné míry vůbec nepatří k jejich rodu. U Hrabala je vypravěč vždy vysloveně agresivní vůči vyprávěnému i skutečnosti vůbec. I když občas přesně neví, kam vlastně jeho vyprávění vyústí, on je ten, kdo mu dává výchozí impuls, směr, dimenze i charakter. Fabule je něčím, co na něm ve svém průběhu od základu závisí, co on podstatně vytváří a do čeho mnohdy stejně podstatně zasahuje i jako přímý aktér.

U Pavla nic podobného ani zdaleka nenacházíme. Ve svých autobiografických prózách nikdy nezdůrazňuje svou vypravěčsky stvořitelskou roli, nijak nedává najevo, že vyprávěné vytváří. Naopak stále nám sugeruje, že líčené situace a příběhy pouze sděluje, že jen vybavuje a oživuje to, co se kdysi skutečně stalo, a že se to stalo právě tak, jak je to odvyprávěno. Vše vidí a ukazuje jako v minulosti dané. Tak je tomu i v případě, kdy vypráví o sobě samém. I sebe sama a svoje vlastní zážitky prezentuje jako všechno ostatní, jako součást dění, které on jako vypravěč v jeho průběhu i povaze nikterak neurčuje, ale kterým je naopak určován, podmiňován. Má to své důsledky. Vyprávěné události a příběhy se za těchto okolností jako by oddělovaly od vypravěče, do značné míry nabývají na něm nezávislé existence a navzdory osobně vzpomínkovému charakteru próz navozují v nich představu objektivního dění. Spolu s tím získávají výraznou svébytnost a nadosobní platnost všichni aktéři, kteří ve vylíčených situacích a příbězích vystupují, včetně Pavla samého. Hovoříme o projevu, důkazu i důsledcích zvláštního stylizačního momentu ve vypravěčově postoji, který už na jeho základě se jeví jako postoj skutečného epika.

Své autobiografické prózy Pavel instrumentuje jako vyprávění v ich-formě, jako vysloveně osobní vzpomínky. To by předpokládalo, že se cele ocitají v silovém poli vypravěčovy subjektivity a zároveň jeho intenzívně prožívané a bezprostředně sdělované emocionality. Ve skutečnosti však tomu tak není. Je sice pravda, že když vystoupí na scénu Pavlova maminka, vypravěč se neudrží v citovém odstupu a projeví svou něhu a lásku, anebo když vypráví o tragických

zážitcích z války, že dá najevo melancholii a smutek, ale jinak v zásadě neprojevuje bezprostřední citový vztah k tomu, o čem vypráví. Tím chceme říci, že tento vztah nevyjadřuje zpříma, výslovně, tj. v citových výlevech anebo v citově založených lyrických reflexích. Jak to však, že Pavlovy prózy jsou přitom tak silně emocionální, chvílemi až vysloveně dojemné? Jestliže velikost a síla jejich emocionality rozhodně nespočívá v tradičních citově ornamentálních postupech ich-prózy vzpomínkového charakteru, o to spíše má svůj zdroj v samotné podstatě vyprávění, v povaze toho, o čem se dočítáme, v citové naléhavosti vypravěčem zvolených a vybavovaných motivů, situací, událostí, akčních gest i osudů postav. Pavel se tedy zjevně spoléhá především na citovou podmanivost „věcí" samých, nikoliv na manifestaci svého osobního emocionálního vztahu k nim.

Přiřadíme-li tuto okolnost k prvnímu, již zmíněnému rysu vypravěčova postoje, dostaneme celkovější odpověď na otázku, proč vlastně se Pavlova osobně vzpomínková tvorba napořád vymaňuje z těsného kruhu jeho intimity, proč ji překračuje a nabývá obecnějšího dosahu. Je to nepopiratelné: ve svých autobiografických prózách se autor vyrovnává nejen se svým životem a životem svých blízkých, ale i s životem vůbec. Právě tím tyto prózy překonávají své úzké, rodinné tematické východisko, stávají se umělecky souhrnnější výpovědí o člověku a jeho životní situaci a jsou schopné upoutávat, podmaňovat si a obohacovat čtenáře. To, čím procházejí a co prožívají jejich aktéři, se ani zdaleka netýká jen jich samých, ale podstatným způsobem i nás.

V Pavlově vyprávění se mísí spisovné momenty s prvky hovorovými, přímé, hole konstatující pojmenování s pojmenováním metaforickým, doslovný výraz s výrazem básnickým až bájivým, věcné vyjádření s vyjádřením mírně patetizujícím či naopak vlídně ironickým, humorným. Tyto jazykové prostředky a polohy jsou patrné ve své odlišnosti až protichůdnosti, v textu však mezi nimi nedochází k rozporům, naopak se doplňují, vyvažují a vytvářejí tak vnitřně odstíněný a přitom splývavý jazykově stylistický tok. Podobně je tomu při vybavování motivů a epizod, z nichž vyvstávají situace, dějový průběh a obraz postav. Vypravěč přechází zcela volně a nenuceně od motivů, epizod a situačních momentů jednoho druhu k motivům, epizodám a situacím jiného charakteru a bez výslovného hodnotícího odlišeni, a také bez gradace, je k sobě přiřazuje jako rovnocenné. V tom všem se projevuje Pavlova epická dispozice a jeho respekt k proměnlivému proudu života.

Hlavní aktéři Pavlových próz se ocitají v rozmannitých situacích a setkávají se s různými životními okolnostmi. Jsou to bytosti vysloveně epické: lidé tužeb, činných gest a akcí. Mají své záměry, přání, sny a umějí za nimi jít, dokážou zápolit s překážkami. I když jim nejde o žádné velké činy, potýkají se se životem, nenechávají se jím vláčet či pohltit a svůj osud chtějí utvářet. Jenže někdy se jim to daří a podruhé nikoliv. Jednou jim životní okolnosti hrají do ruky, a jindy je zaskočí. V některých situacích jsou úspěšní, a vzápětí prohrávají. Chvílemi mají na dosah svůj cíl, a přesto ho nedosáhnou, anebo naopak se jim jejich záměr jeví jako neuskutečnitelný, ale oni ho nakonec přece jenom realizují. A podle toho také měnlivě cítí: stejně jako procházejí nejrůznějšími situacemi a dějovými zvraty, zakoušejí i pestrou, širokou a měnící se škálu pocitu a niterných stavů. Ostatně mění se i rezonance protihráčů na jejich jednání a činy: svým počínáním u nich získávají uznání, ale často toto uznání zase brzy ztrácejí, setkávají se s obdivem, a také se shovívavostí a posměchem. Jsou místy malicherní a místy velkorysí, zaslepení i prozíraví, věcní a zase třeba fanfarónští, úctyhodní, a často i směšní. Ať jsou však jacíkoliv, vypravěč je nikdy nevynáší anebo naopak nesnižuje v jejich hodnotě, nesoudí je, pouze je představuje s cudně vyjadřovaným zaujetím a také s vlídným humorem, nic víc. Jednotliví aktéři sice projevují vůči sobě navzájem sympatie či antipatie, jeden nad druhého se staví, posuzují se, či dokonce odsuzují a také vyjadřují svůj hodnotící vztah k životu a světu, sám vypravěč však skutečnost, lidi, život nehierarchizuje, a tudíž ani zpříma nehodnotí. V jeho záměrech není cokoliv vysloveně zatracovat anebo naopak vyzvedávat. Pavel jako vypravěč s vyrovnaností pravého epika skutečnost především evokuje, a evokuje ji v jejích světlých i temných rysech, v jejích kladech i záporech.

Pro Pavlovo pojetí aktérů a jejich osudů je nejpříznačnější postava tatínka a jeho životní příběhy. Tento člověk je v zásadě životní outsider, vypracuje se však na světového rekordmana v prodeji ledniček a vysavačů. Pak se však znovu stává outsiderem a prožívá údobí životní degradace. Chvílemi málem hladoví a spolu s ním i celá jeho rodina, chvílemi zase Pavlovi prožívají období blahobytu; čas chudoby se střídá s časem zisku a pak naopak období životního rozmachu s obdobím úpadku a jakési beznaděje. Spolu s tím se v tatínkovi střídají pocity povznášející, optimistické se stísněnými náladami, smutkem a únavou. Svůj život tatínek prožívá jako svátek, ale i jako nejpustší všednost. V jeho celkovém životním příběhu, jak jej postupně poznáváme ze souhrnu

jednotlivých próz, významně také kontrastuje obdivuhodná vitalita jeho vrcholných let a dojemný životní pokles před závěrem jeho života.

Pavlovy vzpomínkové prózy se vyznačují i rozpětím mezi sférami a oblastmi skutečnosti, v nichž se jejich aktéři postupně vyskytují. Tatínkův svět obchodu a profesionální zdatnosti je světem shonu, mluvení a přemlouvání, peněz, uskoků, společenské přetvářky a falše. Naproti tomu sféra přírody a ryb, k níž tatínek nejvíc lne, má životní půvab, přirozenost, průzračnost, poskytuje ticho, opravdovost a pocit svobody. Tatínek zakouší bezpečí domova a rodinného prostředí, ale také se svými dvěma syny hrůzu pobytu v koncentračním táboře. Je tedy patrné, že život Pavlových aktérů se odehrává v protikladných sférách životního kladu a záporu, ale autorova zvláštnost spočívá mimo jiné v tom, že jak rozpětí postav a jejich osudů, tak vzdálenost poloh a oblastí skutečnosti, v nichž se tyto postavy nacházejí, pouze vyjevuje a nevyhrocuje do ostrých kontrastů. Právě proto se mohou v Pavlových prózách všechny protipóly slučovat v totalizující jednotu života a vyjadřovat tak jeho reálnou různorodost a zároveň plynutí.

Pavel si byl vědom zákonitostí tvorby, a proto nepřinášel pouhý otisk toho, co kdysi existovalo jako prvotní realita. Ačkoliv jako vypravěč se nám snaží vsugerovat, že pouze oživuje to, co se v minulosti fakticky stalo, ve skutečnosti všemu, co ve svých vzpomínkových prózách vybavuje, propůjčil samostatnou literární existenci a vybudoval v nich svébytný prozaický „svět“ jako kterýkoliv jiný skutečný literární tvůrce. Jaký je však tento „svět“ ve svých základech i celkových obrysech?

Vzpomínkově autobiografické prózy Oty Pavla vznikly koncem 60. let a na přelomu 60. a 70. let. V některých příznačných dílech tohoto období se dostávala ke slovu chladná strohost krajně přísných morálních hledisek, v jiných zase vyumělkovaná složitost či groteskní absurdita lidského bytí. V celku pak v tehdejší české prozaické tvorbě sílil proces odklonu od příběhovosti a oslaboval se přímý kontakt s reálnými podobami života a skutečnosti vůbec. S tím souvisí, že zvlášť příznačné prózy ve své rezignaci na příběh buď rozdrobovaly lidské jednání na jakési mikropohyby a mikrogesta, anebo zcela přenášely významovou dynamiku textu z oblasti jednání člověka do sféry jazyka, stěžejní roli přisuzovaly popisům a abstrahujícím úvahám. Vytvářely tak umně vykonstruovaný a přitom odtažitý, umělý prozaický „svět“, zjevně vzdálený konkrétně žité realitě. Zároveň se literatura začala vzdalovat i řadovému čtenáři, a to mimo jiné pro svou malou čtivost.

Ota Pavel vybudoval svůj prozaický „svět“ podstatně jinak, a to svědčí jak o jeho umělecké svébytnosti, samorostlosti a původnosti, tak o tom, že nepodlehl dobovým tendencím. V kontrastu k těmto tendencím a také jim navzdory Pavel spontánně i zásadně přilnul k vyprávění příběhů, a to příběhů vycházejících takříkajíc přímo ze života a k reálnému životu také stále odkazujících. Své příběhy autor vypráví bez morální předpojatosti vůči člověku, bez odtažitého filozofování, bez zdůrazňování složitosti, groteskností a absurdity lidského bytí. Vypráví oproštěně, věcně a s humornou vlídností. Podařilo se mu proto ukázat život, jaký skutečně je, a přitom nevzbuzovat v nás úděs: obrazu života dal konkrétnost a lidské dimenze. Tím vším Pavel sblížil literaturu nejen se životem, ale i se čtenářem, a vytvořil tak předpoklady pro nebývale velký ohlas svých napovrch skromných vzpomínkově životopisných próz.

Jeho prózy jsou vypravěčsky i stavebně prosté a přitom významově bohaté. Jsou jakoby čiré, a zároveň mají své hlubiny. Opírají se o mikrosvět Pavlovy rodiny a přitom se otvírají do makrokosmu života a světa vůbec. Jsou zcela konkrétní při vybavování situací, postav i příběhů a zároveň se dobírají souhrnné vize životní totality. Pavel v nich život ani neharmonizuje, ani nedramatizuje, netragizuje ho, ani nezesměšňuje: skutečnost v něm vzbuzuje stejně tak radost a úsměv, jako i smutek a nostalgii. Život zde napořád obnáší vzestup a pád, pád i vzestup, chvíle radosti, krásu i drastičnost, nespravedlnost i průzračnost a čistotu, tragiku i komiku: život plyne, čeří se a proměňuje jako řeka, kterou aktéři Pavlových próz tak milují, a v tomto plynutí je tím i oním, rájem i peklem zároveň, je vším. A svět? Ten zraňuje i hojí, přináší krušné nezapomenutelné zážitky, ale také odměňuje a dává příležitost k zapomnění. Člověka pošpiňuje a vzbuzuje v něm tíseň, umožňuje mu však i očistu a sebeosvobození. Nabízí nám možnosti a zase nám je bere, jsou v něm důvody k optimismu, radosti, ale i k nostalgii a smutku. Pavlovy vzpomínkové prózy představují životní dění v jeho objektivitě jako cosi smutně krásného a krásně smutného. Nechávají nám pocítit životní tíži a zároveň nás povznášejí. V této dvojznačnosti spočívá jedna z posledních příčin, proč jsou pro nás tak přitažliví a proč se k nim stále vracíme. Nakonec rozpoznáme, že ustavují umělecký „svět“, který sice obráží i životni propasti a stíny, včetně stínu smrti, ale který navzdory tomu vyznívá útěšně. Pocity štěstí se zde většinou vyzískávají tvrdě a poměrně výjimečně, a navíc je obestírá smutek, protože jsou čímsi chvilkovým, snadno pomíjivým, nicméně jich Pavlovi hlavní aktéři

dosahují a nacházejí tak pramen smyslu svého života. A to působí jako nadějeplný a úlevný fakt pro člověka a jeho lidský úděl.

Bohumil Svozil

Ediční poznámka

Náš výbor Zlatí úhoři, který zde vydáváme v nezměněné podobě podruhé (1. vydání 1985), je pokusem o prezentaci jádra Pavlovy autobiograficky zaměřené tvorby. Známe ji zejména z povídkové sbírky Smrt krásných srnců (1971), soustředěné především k postavě Pavlova tatínka, a ze svazku povídek a povídkových črt Jak jsem potkal ryby (1974), kde vystupuje do popředí se svými zážitky a příběhy spíše sám autor. Jak jsme konstatovali v ediční poznámce už k prvnímu vydání tohoto výboru, obě knížky spolu úzce souvisejí, a to slovesně, motivicky, situačně, celkovou atmosférou, postojem vypravěče a způsobem jeho vzpomínkového vyprávění. Společně též vytvářejí relativně rozvětvený i ucelený obraz životaběhu v rodině Pavlových. Zejména však je z nich patrné autorovo jednotné vidění skutečnosti a jeho jednotný životní názor.

Zásadní blízkost obou knížek nám umožnila spojit příběhy Pavlova tatínka se zážitky a příběhy autorovými v jeden nově komponovaný celek, doplněný o několik obdobně zaměřených próz z pozůstalosti. Ze Smrti krásných srnců přejímáme do výboru téměř všechny povídky, ze sbírky Jak jsem potkal ryby zařazujeme jen některá čísla, ta silnější a pro Pavla skutečně charakteristická. Prózy z pozůstalosti jsou v našem výboru tři. Dvě z nich (Veliký vodní tulák, Uschlé rybičky) vyšly již svého času ve výboru Veliký vodní tulák (Čs. spisovatel, 1980), třetí (Lov bolena dravého) byla předtím publikována jen časopisecky (Kmen č. 51, 1983).

Při řazení vybraných textů jsme se nechali vést chronologicky dějovým hlediskem a ve shodě s ním jsme pak rozčlenili „pásmo“ Pavlových povídek a povídkových črt do tří oddílů, a to podle tří životních období, která se v autorových rodinných příbězích zjevně rýsují (předválečné, válečné, poválečné). Takto uspořádaný výbor chce zvýraznit časový horizont i historický kolorit Pavlových autobiografických próz a zároveň podtrhnout jak rozpětí pocitů, nitra, postojů a životních osudů hlavních postav i jejich protihráčů, tak autorovu souhrnnou vizi života a její specifičnost.

Znění Pavlových vzpomínkových próz se jejich častým vydáváním postupně rozkolísalo. Ve snaze o dosažení žádoucí stabilizace a úplnosti tohoto znění jsme proto podnikli u druhého vydání našeho výboru celkovou ediční revizi textu všech zahrnutých próz a jeho novou sjednocující úpravu. V případě povídek ze sbírky Smrt krásných srnců jsme vyšli z druhého vydání této knížky (1973), které je vydáním poslední ruky a v němž autor — ve srovnání s vydáním prvním — dodatečně provedl některé stylistické i věcné změny. U povídek a črt z knížky Jak jsem potkal ryby bylo nám pochopitelně východiskem první vydání (1974), realizované ovšem až po autorově smrti. Základem ediční přípravy próz z pozůstalosti se staly rukopisy. Kromě běžných pravopisných úprav jsme provedli na čtyřech místech tyto emendace:

29 – Pan doktor se *sebe*jistě usmíval m. *jistě* usmíval (stylistické nedopatření);
70 – Ležel v té rakvi s krásný*m* knírkem pod nosem m. s krásný*mi* knírky pod nosem (podle věcné souvislosti);
94 – a pod ním stálo: *Imperium Romanum* m. *Romanum imperarum* (věcné nedopatření);
109 – to viděla jako úplnou *degradaci* m. jako úplnou *legraci* (podle věcné souvislosti).

B.S.

Obsah

1
Černá štika 9
Koncert 11
Moje první ryba 13
Souboj o štiky 16
Pod Šímovic skálou 19
Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům 22
Nejdražší ve střední Evropě 26
Ve službách Švédska 33
Bílé hřiby 53

2
Smrt krásných srnců 59
Kapři pro wehrmacht 76
Můžou tě i zabít 84
Dlouhá míle 92

3
U Prošků po válce 103
Malý pstruh 106
Jak jsme se střetli s Vlky 108
Otázka hmyzu vyřešena 112
Velikýý vodní tulák 129
Lov bolena dravého 134
Pumprdentlich 143
Žehlička 147
Zloděj prutů 152
Uschlé rybičky 156
Králíci s moudrýma očima 159
Zlatí úhoři 165

Doslov (Bohumil Svozil) 179
Ediční poznámka 189

Knihovna
lidové
četby 221

Ota Pavel Zlatí úhoři

Vydáno se souhlasem ministerstva školství ČSR
jako četba pro žáky středních škol
Uspořádal, textově připravil, ediční poznámku
a doslov napsal Bohumil Svozil
Ilustrovala Zdeňka Kabátová-Táborská
Typografie a technická redakce Ivan Toman
Vydal Československý spisovatel v Praze
roku 1988 jako svou 5 676. Publikaci
Odpovědná redaktorka Eva Ruxová
Výtvarný redaktor Bohuslav Holý
Fotosazbu z písma Digi Antiqua digiset
zhotovila Svoboda, n. p., závod 4, Praha
Vytiskla Stráž, tiskařské závody, n. p., Plzeň,
závod ve Vimperku
AA 8,63 (text 8,18, il. 0,45), VA 8,93. 601/22/856
Stran 192. Vydání v této podobě druhé
Náklad 136 000 výtisků. 22-007-88. 13/33
Kčs 17,-

Zlatí úhoři, výbor z Pavlových próz v uspořádání Bohumila Svozila, čerpá ze dvou autobiograficky laděných knížek drobných příběhů: Smrt krásných srnců a Jak jsem chytal ryby, tvořících jádro autorovy tvorby, a z několika próz z pozůstalosti. Povídky výboru jsou řazeny chronologicky podle údobí, v nichž se odehrávají, a podle nich také rozčleněny do tří oddílů na příběhy předválečné, příběhy z let války a poválečné. Vyvstává tak logická návaznost Pavlových vzpomínek, takže se povídky dají číst jako jednotlivé kapitoly životopisného románu. Autor v nich tematicky čerpá z vlastního života, a zejména ze svérázných životních osudů svého tatínka, velkého snílka a malého dobrodruha, který sice nezdolně usiluje o životní úspěch, ale pravou radost a štěstí nachází v přírodě, s kterou je jako vášnivý rybář úzce spjat. Z Pavlova vyprávění vyzařuje silný vztah k přírodě, k rybaření a k rodné zemi, který se utvářel pod vlivem a příkladem otcovým. Povídky, v nichž se střídá humorná nota s trpkou vážností, jsou jímavé svou prostotou, emocionalitou, životní pravdivostí. Svědčí o tom, že Pavel je dokonalý vypravěč, který dovedl nalézt krásu ve věcech nejvšednějších.